

# LUK

E Luk to hikta te' non pan, e' a paeh va pa havun me ra poa vamomhë pe Ieesu'. Pare' hikta te' non pan, e' a to Jiu', e' a to Grik. A vöön pe' ivëh a vöön Antiök manih pa muhin va Siria'. A kiu vamomoaan pe' ivëh a kiu rökta', a te' to vavato' hah non o te' to hara' ne a ma vu hiinana, pare' nat vavih rakah non o to pa napan va Grik, ivëh ke' se keh kiun o to Grik e' se te' rakah va non manih pa te' natnat to kiun.

O puk va'ih e' o puk vamomoaan pe Luk, e' to kiun o puk va'ih pan a napan va Grik se nat o vahutët pe Ieesu', ko vahutët pamëh se rëh a ma kokoman pee pa vatet e Ieesu'. Ivëh, ka manih po vato pe', e' to vavaato suk non o upöm te' varih to hikta te' ne ro Jiu' pan, ee se nat ne e Ieesu' to nö voh ma' po oeh vëh pa kon hah a ra a napan kurus va po oeh vëh. E' to vato suk a pah ö va pa ö ne Ieesu' to tavus te' vah vavoh me o iu pe'. O iu pe' to hikta te' non pan e' a tah po kum varoe, ahik, e' a tah pea papaeh. E' to kiun suk me a ma tah varih, a taate' va pa kë a ëhnan e Sosoenën, o kikis pa Tuvuh Vasio', me a taate' hin, pa nap arus me a nap öt ö.

E Luk to hikta ep voh non e Ieesu' to nonok non a kiu pe' pa mataneah, ivëhkëk, manih pa ma kiu vavaiu pe', e' to kon a ma soe man manih po te' varih to ep voh ne pa ma kiu ne Ieesu' to nok voh. Po poen na se ëh o kiun pe', ea se inan e pe Ieesu' e Susun pea.

**1** <sup>1</sup>Eën A Te' Topoan Tiopiras, A napan peo to puta voh pa kiun vavih suk hah o vahutët vëh ne Ieesu' Kristo to nok voh marën a vakikis o vaman pea. <sup>2</sup>Ee to kiun suk hah voh o vahutët po te' varih to ep momoaan voh ne pa ma tah poë varih, ke' ee voh ivarih to vatvus voh ka ra a kiu me o vavaasis pe Ieesu' Kristo a te' vëh ne Sosoenën to vate' ma', ke' nö ma' manih po oeh. <sup>3</sup>Eö' e Luk to iu kiun me' no' o vahutët pamëh to vanö ka nös oah. Ko poen neö' to kehkeh nat vavih no' pa pusun in a soe pamëh, ka kuru neö' se kiun suk hah va eo' manih pa ö nea to pënton moaan vavoh no. <sup>4</sup>Ivëh kën sih nat vavih eom pa soe va'ih nee to vavaasis voh ne oah a man rakah.

## A Ankerö' To Soe Vanat E Sëkaraëa' E Lisabet Se Han Koa'

<sup>5</sup>O poen ne Hëërot to matop non a muhin va Jiutia', ke' te' voh non a te' ësës he' a ëhnaneah e Sëkaraëa'. E Sëkaraëa' voh a te' ësës he' va po vu te'

va pe Apaësa' to tane' ma' pe Aron. Ka ëhnan e köövo pe' e Lisabet, e' me e köövo va po vute' va pe Aron. <sup>6</sup>Ka manih pa matan e Sosoenën nee to pah te' vavih rakah e ne pon, pare vavatet vavih rakah kov e ne pa ma taate' pe Sunön, pare hikta te' me ne ta si' hat manih pa matan e Sosoenën.

<sup>7</sup>Ivëhkëk, ee to hikta te' me ne ta koa', suk ataeah, o iho'pae' to pos voh en, ke' hikta onöt non a han koa'. E Sëkaraëa' pen e Lisabet to manot varo rakah voh ee. <sup>8</sup>O poen no vakum te' pe Sëkaraëa' to vovoh ne pa matop a kiu va pa ës a tah avoavuh vih ke na e Sosoenën manih koman a luun Hinhin Apuh, ke Sëkaraëa' nö pa ës a tah avoavuh vih vamanih pe' a te' ësës he' manih pa matan e Sosoenën. <sup>9</sup>Ka manih pa taate' va po te' ësës he', o te' ësës he' va po kum te' pe Sëkaraëa' to vi a saatu' pa ep këh peteh se ho manuh pa koman a si' piprom vasio', pare' ës ke na e Sosoenën a tah avoavuh vih. Kee kon ee pe Sëkaraëa' se ho. <sup>10</sup>Ko poen no a tah avoavuh vih pamëh to ësës non, a nap peo rakah he hinhin ne manih mahën.

<sup>11</sup>Ka pah ankerö' tavus e Sëkaraëa', pare' sun non manih pa papmatö in a pok vëh no a tah avoavuh vih pamëh to ësës non. <sup>12</sup>Ka ankerö' to tavus ma', ke Sëkaraëa' ep in poan, pare' pah töhkak ko naöp suntan en. <sup>13</sup>Ivëhkëk, a ankerö' to soe ke poan pan, "Sëkaraëa' koe a naöp, Sosoenën to pënton en ma' pa hin pën. E köövo manot pën se han a pah koa' oete', kën vëhnan eah e Jon. <sup>14</sup>O kokoman pën se vih vörep, me eën se puh rakah nom po vaeö. Amot no a napan se vaeö rakah po poen ne sinaneah se vahuh poan."

<sup>15</sup>"E' se te' rakah o ëhnan apuh manih pa matan e Sunön, pare' hikta se kaak non to voaën me a ma rui' pais, pö ne sinaneah to han non poan ka Tuvuh Vasio' to puh rakah non pe'. <sup>16</sup>E' se kon hah ma' a napan va Israël, kee tarih hah ma' manih pe Sunön Sosoenën pee."

<sup>17</sup>"E' se kon a taate' me o kikis vëh ne Elaëja' to te' me voh non, pare' vovoh ke ma' e Sunön. E' se panih a ma kokoman po taman, kee tarih hah ke ma' manih pa ma koa' pee, kee vapöh kokoman hah ee. Pare' panih me en pa ma kokoman po te' vatösoe, kee kon tane' a taate' me o kokoman natsean manih po te' no a taate' pee to te' totoopin non sih manih pa matan e Sunön, pare' vavaasis a napan pa taate' vih, kee sih anoeh ne e Sunön, pare pënton a soe pe'."

<sup>18</sup>Ke Sëkaraëa' hi poan pan, "Eö' se vaman vah va in a soe pën nih? Emöm po' e köövo peö' to pah manot varo em." <sup>19</sup>Ka ankerö' piun poan, pare' soe pan, "Eö' e Gebriël, to sun no' sih pa matan e Sosoenën. E' koman ivëh to vanö ma' neo' kö' te' ma' a soe vih va'ih manih pën. <sup>20</sup>A ma soe peö' se tavus vaman. Ivëhkëk, eën to hikta pënton a soe peö', parën hikta vaman nom, ivëh, kën se hikta vaato me ro upöm te', ke' onöt rakah po poen ne koa' se tavus."

<sup>21</sup>Komön o poen pamëh ne Sëkaraëa' to te' non ma' manuh pa koman a piprom vapenpen pe Sosoenën, a nap peo to anoeh ne poë to pah

kokoman vörep e ne pataeah to tavus vu pe'? 22 E Sëkaraëa' to tavus ma', pare' hikta onöt non a vaato me ra napan, pare' vauhio' koren me non raeo, ivëh, kee nat e ne pe' to ep vu ma' ta tah manuh koman a piprom vapenpen. 23 Ka ma poen kiu pe' manih pa Iuun Hinhin Apuh hik ee, ke Sëkaraëa' hah en manuh pa vöön pe'.

24 Ko vasuksuk ne köövo manot pe' to kiuk en, pare' te' varoe ko non iuun pe' pa tönim sivö. 25 Ke Lisabet soe en pan, "Sunön to va'aus a neo' po poen vëh, pare' vahik këh en peö' po poet vëh manih pa matëëra ma napan, suk moaan voh eö' to hikta han koa' no'."

### A Ankero' To Soe Vanat E Maria' A Ö Ne' Se Han Koa'

26 O kiuk pe Lisabet to onöt non a tönim sivö me a paeh, ke Sosoenën vanö hah en pe ankero' Gebriël manuh pa si' vöön va pa muhin va Galili', a ëhnaneah Nasarët. 27 Ka ankero' te' a soe manuh pa koa' sepe' a ëhnaneah e Maria', nee to soe vaonöt voh, pan e' se vaen pen e Jeosëp a te' va po vute' pe sunön pe' e Devit. 28 Ka ankero' tavus e Maria', pare' soe pan, "Potan avih Maria', Sosoenën to ep vavih ko nom oah, ke Sunön to te' va'peh me a nom oah." 29 E Maria' to pënton a soe pe Gebriël, pare' pah töhkak vahat en, pare' koman pan, "A soe va'ih, e' a soe taeah?" 30 Ka ankero' soe ke poan pan, "Maria' koe a naöp, o kokoman pe Sosoenën to vih vi rakah ka nom oah. 31 Pënton nom ah, eën se han koa', parën vahuh a pah koa' oete', parën vëhnan rakah eah e Ieesu'. 32 E' se te' rakah non a te' Sunön, ka napan se popoka' ne poë e Koa' pe Sosoenën va pa vöön va kin. E Sunön Sosoenën se vate' poan a te' Sunön rakah vamanih pe sipun voh eah e Devit. 33 E' me se te' tamoaan non e Sunön va po vute' va pe Jekop, ka Matop Vih pe' hikta onöt rakah non ahik."

34 Ke Maria' hi a ankero' pan, "A tah va'ih se tavus vahvanih? Eö' to hikta vaen avoe' no'." 35 Ka ankero' piun a soe pe Maria', pare' soe pan, "A Tuvuh Vasio' se nö ma' manih pën, ko kikis pe Sosoenën se kopös a oah. E koa' vivihan pamëh, nee se popoka' ne poë, e Koa' pe Sosoenën. 36 Eën to nat e nom e pömah Lisabet no a napan to sosoe voh ne pan, e' to hikta onöt voh non a han koa'. Ivëhkëk kuru vëh, a tönim sivö me a paeh to oah ee pe' to te' me non o kiuk. 37 Ahikta pah tah ne Sosoenën to hikta onöt non a nok." 38 Ke Maria' soe en pan, "Eö' e köövo kikiu pe Sosoenën, ke Sosoenën se nok va en peö' manih pa ö nën to soe ava." Ka ankero' këh en pe Maria' ko hah en.

### E Maria' To Nö Pa Ep Pe Lisabet

39-40 A ma si' poen to oah ee ke Maria' vamatop, pare' vëhö' en pa vöön to te' non pa ma tope muhin va Jiutia', pa ö ne Sëkaraëa' pen Lisabet to te' ne, pare' ho en manuh pa iuun pee, pare' not en pe Lisabet. 41 E Maria' to not e Lisabet me o vaeö apuh, ke koa' vëh ne Lisabet to teen non variu

en ma'. E Lisabet to puh rakah non pa Tuvuh Vasio'. <sup>42</sup>E Lisabet to vaato va'puh en, ko soe pan, "Sosenen to he' a oah o vaeö apuh to oah e non po upöm köövo, pare' he' pet en po vaeö apuh pe koa' vëh nën se vahuh." <sup>43</sup>Ke Lisabet soe pet en pan, "Suk ateah, ke sinan e Sunön peö' nö ma' pa ep peö'? <sup>44</sup>Eö' to pënton a soe vaeö pën, ke koa' vëh to te' non pa komaneo' vaeö vörep, pare' variu en ma'." <sup>45</sup>Ke Lisabet soe vamanih pan, "Eën to vaman vi voh eom, ivëh, kën se vaeö, amot ne Sosenen se nok va en pën manih pa ö ne' to soe vaman va voh ka oah."

### O Vaëhëh Vaeö Pe Maria'

<sup>46</sup>E Maria' to soe pan,

"O kokoman peö' to kë vakin rakah a ëhnan e Sunön.

<sup>47</sup>Ka apeneo' vaeö rakah ke non pe Sosenen to va'aus a neo'.

<sup>48-49</sup>E' to koman non e köövo to te' non pa taate' te' vöknah to kiu non pe'.

Taneo non kuru no a napan va kuru me a napan se tavus amot

ma' se soe pan, eö' e köövo to te' vaeö tamoan no',

Suk a tah apuh vëh ne Sosenen kikis to nok manih peö' ka

ëhnaneah vivihan,

<sup>50</sup> A ma vu koa' va kuru me a ma te' se tavus amot ma', se keh ta ne poë,

ivëh, ko ururuan pe' te' rakah non manih pee.

<sup>51</sup>E' to vataare voh en po kikis pe' pa ma kiu apa'puh ne' to nok voh.

Ka nap vatösoe ne' to veo vavah voh en pee.

<sup>52</sup>E' to vöknah en po te' sipoan këh a ma tasun apa'puh pee,

pare' kë varu' en pa napan to te' vöknah ne.

<sup>53</sup>E' to makën vamhun en pa nap maë pa ma taëen vihvih.

Ka napan varih to vaneah ne a ma tah peo ne' to kokon hah këh en pee.

Ko vahah kora' en pee.

<sup>54-55</sup>Ivëh, ke' soe ke voh a kën sipuura pan,

'Eö' se ururuan e Abraham me ro vute' pe' varih se tavus amot ma',

ke' nö ko tavus amot na manuh.

Pare' nat avoe' e non po ururuan voh pe'.

E' to nat e non pa soe vaman ne' to soe ke voh a kën sipuura,

Ko va'aus en pa napan pe' Israël.' "

O vaëhëh pe Maria' to hik en.

<sup>56</sup>Ke' te' va'peh me Lisabet pa kukön sivö, pare' hah en Nasarët.

### E Lisabet To Vahuh en Pe Jon

<sup>57</sup>Ko poen vahuh pe Lisabet öök en, ke' vahuh en pa koa' oete'. <sup>58</sup>Ka ta vöön pe' me o vute' pe' tēnan a ö ne Sunön to ururuan va in e Lisabet, ko he' poan e koa', ivëh, kee pët vaeö me ee pe'.

<sup>59</sup>E Jon to onöt non o pöh nänkikiu, kee pe ee pa ö kokoaan pe', pare iu vëhnan ne poë e Sëkaraëa', pa ëhnan e tamaneah. <sup>60</sup>Ivëhkëk, e Lisabet to soe pan, "Ahik, ea se vëhnan eah e Jon." <sup>61</sup>Ivëhkëk, a kën poan e Lisabet to soe ke poë pan, "Ahik voh ta pah te' va po vute' pën to vëhnan voh non e Jon." <sup>62</sup>Ivëh, kee vauhio' koren me e Sëkaraëa' pan, "O ëhnan poanhëh nën se vëhnan e sumui'ah?" <sup>63</sup>Ke Sëkaraëa' hin po' a tah ne' se kiun, pare' kiun vamanih pan, "A ëhnaneah e Jon." Kee pah kokoman vörep rakah e ne. <sup>64</sup>Ka varu' rakah vakomanih e Sëkaraëa' to vaato vavih hah en, pare' taneo en pa kë a ëhnan e Sosoenën. <sup>65</sup>Ka kën poaneah pah vananaöp ee, ko vahutët va pa tah pamëh vatvi vëvëhö' vavah en pa ma vöön kurus to te' ne pa moeh totope va Jiutia'. <sup>66</sup>A napan kurus to pënton o vahutët pamëh pah kokoman tamoan e ne, pare vaihi e ne pan, "Amot ne koa' va'ih se te' non a koa' taeah?" Ee to nat e ne po kikis pe Sunön to te' va'peh me non poan.

#### E Sëkaraëa' To Vanënën Soe

<sup>67</sup>E taman e Jon, e Sëkaraëa' to puh rakah non pa Tuvuh Vasio' ko soe vanënën pan,

<sup>68</sup> "Ea se kë a ëhnan e Sunön Sosoenën va Israël,  
suk e' to nö ma' pa va'aus a ra a napan pe',  
pare' voen hah a ra.

<sup>69</sup> E' to vanö ma' a pah te' to öt non a tasun apuh va po vute' va pa te'  
kikiu pe', Devit,  
marën a voen hah a ra.

<sup>70</sup> Vamanih pa ö ne' to soe vaman vavoh,  
manih pa rivoeero ro te' vanënën soe voh pe'.

<sup>71</sup> E' to soe vaman voh en pan,  
e' se kon tane' hah a ra manih po te' to vakihat me a rora,  
me manih po kikis po te' varih to rës ka rora sih.

<sup>72-73</sup> E' to ururuan a kën sipuura,  
pare' va'aus raoe,  
ko nat avoe' e non po vatom poan vivihan,  
ne' to nok me voh e sipuura, Abraham.

<sup>74</sup> Ea hikta se naöp no po poen na to nonok no a kiu pe',  
suk e' se hehe hah këh a ra pa napan varih to vakihat me a rora.

<sup>75</sup> Ka sih te' vivihan tamoan no pa mataneah."

<sup>76</sup> "Ke eën e Jon e koa' peö',  
amot nee se popoka' a nom oah a te' vanënën soe pe Sosoenën va  
pa vöön va kin.

Eën se vovoh ke Sunön,  
parën vamatop a hanan pe'.

<sup>77</sup> Eën se vavaasis a ma napan pe',

kee nat poë.

E' se ihan anoe a ma hat pee,  
pare' kon hah raoe.

78 Manih po ururuan apuh pe Sosoenën pea,  
e' se nok vamanih,  
e' se vanö ma' o maaka va pa vöön va kin,  
ke' kunah ma' manih pea.

79 E' se he' a soe man maaka manih pa napan varih to te' ne sih pa  
popoen,  
pare vapeaapen ne pa mët.  
Ko me a napan pa hanan totoopin,  
me a taate' tõ pe Sosoenën."

80 Ke Jon apuh, ko natsean en, ka Tuvuh Vasio' puh non manih pe',  
ke' nõ, pare' te' non pa moeh upin to anoeh non a ö ne' se vatvus a soe  
manih pa napan va Israël.

### E Maria' To Vahuh E Ieesu'

*Matiu 1:18-25*

**2** <sup>1</sup>Manih po poen pamëh ne Jon to te' koa' voh non e Sisa' Agastas  
to sunön non manih pa kaman va pa ma muhin va Room. Pare'  
vaho' a pah taate' marën a ma napan kurus rakah va Room se vaho' a ma  
ëhnëere manih po puk pa kaman. <sup>2</sup>O vaho' ëhnän vëh to taneo po poen  
ne Kwirinius to te' non a te' susun paan e Sisa' Agastas, pare' matop non  
a muhin va Siria'. <sup>3</sup>Ivëh, ka ma napan nõ vakëkëh ee pa ma vöön pee  
marën a vaho' a ma ëhnëere manih pa vöön no a ma sipuiire to te' voh  
ne.

<sup>4</sup>E Jeosëp a te' va po vute' va pe Devit, ivëh, ke' këh en ma' pa vöön  
vëh ne' to te' non Nasarët manih pa muhin va Galili', pare' nõ en pa  
muhin va Jiutia' manih pa vöön pe Devit, a ëhnaneah Bëtrëhëm. <sup>5</sup>E  
Jeosëp to nõ pa vaho' a ëhnaneah pen köövo pe' Maria' vëh, nee to soe  
vaman voh a ö se vaen pon. E Maria' he han e non pe koa'. <sup>6</sup>Ee to te'  
avoe' e ne manih Bëtrëhëm, ko poen ne Maria' se vahuh e koa' vatët en.  
<sup>7</sup>Ke Maria' vahuh en pa koa' oete' vamomoaan pe', pare' mon poan po  
rara, ko vökroh poan pa koman a pokis ënëen taëen po purmakaö', suk a  
ma iuun ananoeh te' to puh vahik ee.

### O Ankerö' Me A Nap Mamatop Sipsip

<sup>8</sup>Manih pa muhin pamëh no a ma pah te' to matop ne o sipsip, ee to ut  
ne o sipsip pee pa popoen. <sup>9</sup>Ka ankerö' pe Sosoenën nõ ma' manih pee,  
ke Sosoenën vanö ma' o maaka pe', ke' kopös raoe, kee pah naöp vörep  
raakah ee. <sup>10</sup>Ivëhkëk, a ankerö' pe Sosoenën to soe ke rapoë pan, "Eöm  
se koe a naöp, paröm pënton, eö' to te' ma' a soe vih manih peöm, e' se

vavaeö a ma napan kurus, kee vaeö suntan rakah ee. <sup>11</sup> Manih po poen pamêh pa vöön apuh pe Devit no a pah köövo to vahuh a koa' oete!, e' a te' marên a kon hah a neöm, e Sosoenên to vate' ma' ke' nö ma', e' e Sunön. <sup>12</sup> Ko vëknöm neöm se ep in to te' va non manih, eöm se ep in a koa' ne sinaneah to mon poan po rara, ke' koroh non koman a pokis ênêên taêên po purmakaö!"

<sup>13</sup> A ankerö' to vaato vahik en, ka varu' vakomanih, no o ankerö' peo rakah va kin to tavus ma', pare kê a êhnan e Sosoenên vamanih pan,

<sup>14</sup> "Vaeö ko kê e Sosoenên vöh pa vöön va kin,  
vih rakah non po te' varih ne Sosoenên to vaeö non a pop pee,  
ko he' raee o kokoman tö,  
pare te' me ne a taate' tö."

### O Te' Mamatop Sipsip To Nö Pa Ep E Ieesu'

<sup>15</sup> O ankerö' to kêh hah ee pee manuh pa vöön va kin, ka nap utut sipsip vavasoe koman e ne pan, "Aeoh! Nös öm, ka nö ee manuh vöön Bêtrêhêm, para ep voh pa tah pamêh to tavus kuru ne Sosoenên to soe ka ra manih pa ma rivoero o ankerö'." <sup>16</sup> Ivêh, kee nö vëvêhö' rakah ee, pare ep ee pe Maria' pen Jeosêp to te' ne, ke koa' koroh non pa ö ênêên taêên po purmakaö'. <sup>17</sup> Ee to taum ee pee, pare pah hutët po' ee pa soe nee to pënton voh suk e koa' pamêh. <sup>18</sup> Ka ma napan kurus pënton a soe va'ih no a nap mamatop sipsip to vahutët ne, ko pah toksean ee, pare pah kokoman vörep e ne. <sup>19</sup> Ivêh, ke Maria' ötöön e non pa ma soe poë varih po kokoman pe'. <sup>20</sup> Ka nap mamatop sipsip hah ee, pare kê rakah ee pa êhnan e Sosoenên. Ee to vaeö ko kê e Sosoenên pa ma tah kurus nee to pënton, pare ep vamanih pa ö no a ankerö' pe Sosoenên to soe ke voh ma' raee.

### Ee To Vêhnan E Ieesu'

<sup>21</sup> Ko tönim me o pöök poen to oah ee, kee pe ee pa ö kokoaan vêh pe koa', pare vêhnan poë e Ieesu'. O êhnan pamêh no a ankerö' pe Sosoenên to vêhnan voh poan e sinaneah he me' avoe' e non pa han e koa'.

### E Ieesu' Nee To Me Manuh Pa Iuun Hinhin Apuh

<sup>22</sup> O poen to tavus en pa ö nee se vatet o Vavaasis pe Mosês<sup>a</sup> pa uhu kokoe e Maria' ke' te' voon non matan e Sosoenên.<sup>b</sup> Ivêh, ke Jeosêp pen e Maria' me ee pe koa' manuh Jerusalêm, pare he' na poë manuh pe

<sup>a</sup> 2.22 [... o Vavaasis pe Mosês] E Sosoenên to he' koe a ma Vavaasis varih pe Mosês manih pa napan va Israël. Ep na pa tonun o Puk to te' non a Kölösöri' pa maaka vavih a tah no o Vavaasis pe Mosês to soe non. <sup>b</sup> 2.22 O Vavaasis pe Mosês to soe non pan e köövo to vahuh se anoeh voh non o 40 poen pare' he' o he' pe' marên a vavoon hah ea.

Sosoenën. <sup>23</sup>E' to te' va non manih pa ö no Vavaasis pe Sosoenën to kiun va non,

“A ma koa' oete' vahuh vamomoaan,

o koa' poë varih ne eöm se he' na e Sosoenën.”

*Eks 13:2*

<sup>24</sup>Ee pon to iu he' ne o he' pee manuh pe Sosoenën vamanih pa ö no Vavaasis pe Sosoenën to soe va non,

“A poa panuh apuh,

ivëhkëk ee se keh hikta te' me ne ta poa panuh apuh,

ee se he' a poa panuh sone!”

*Lev 12:8*

<sup>25</sup>A pah te' to te' non manih Jerusalëm, to puh non pa Tuvuh Vasio', a ëhnaneah e Simeon. E' a te' to ta non e Sosoenën, ka pop pe' manih po oeh to vih vörep, me e' a te' va pa hin. E' to anoeh voh non a te' vëh se hehe a napan va Israë'l, suk ee to hara' vapunis ne. <sup>26</sup>A Tuvuh Vasio' to soe voh kën pe' pan, e' hikta se mët oho' non, e' se ep momoan voh in e Ieesu' Kristo a te' ne Topoan se vanö ma'. <sup>27</sup>Ka Tuvuh Vasio' kuin en po kokoman pe Simeon, ke' ho en manuh pa Iuun Hinhin Apuh. Ke Maria' pen Jeosëp me ee ma' pe Ieesu', pa he' na manuh pe Sosoenën pa ö no Vavaasis pe Mosës to soe va non. <sup>28</sup>Ke Simeon pët en pe koa', ko soe vavihvih ken pe Sosoenën va manih pan,

<sup>29</sup>“Varu' vamanih Sunön Topoan sën varakah po' ka neo' ah, a te' kikiu pën,

kö' mët eo' me o vaeö,

vamanih pa ö nën to soe vaman vavoh.

<sup>30</sup>Suk ataeah, a mataneo' to ep en pa te' nën to soe voh marën a hehe a möm.

<sup>31</sup>Eën to vamatop voh a taate' hehe a napan,

ka taate' pamëh tavus vamaaka en kuru.

<sup>32</sup>E' o maaka pamëh,

se he' o ëman manih pa napan to hikta te' ne ro Jiu',

pare' he' non o ëhnan apuh manih pa napan pën varih, Israë'l.”

<sup>33</sup>E taman pen sinaneah to pah toksean e ne pa ma soe varih ne Simeon to sosoe ke non raoe suk e koa' Ieesu'. <sup>34</sup>Ke Simeon tapui en pa kën tom taman, pare' soe ke Maria' pan, “Pënton ah, e koa' vëh no a nap peo va Israë'l se keh koe in poë, ko ro ee. Ivëhkëk, o upöm te' se keh vaman poë, ke' kon hah en pee. E' se te' va non manih po vëknöm, suk e' se vamaaka manih pa napan a ma tah to tane' rakah ma' manih pe Sosoenën, ka nap peo se koe ee pe'. <sup>35</sup>Ivëh, ka ma kokoman vakoan pa ma napan se tavus vateera' ee. Ko tamak o pöh apuh to te' va non manih po rapis rë kakakni se ruk en po kupu pën.”

<sup>36-38</sup>Varu' no a pah köövo vanënën soe to nö ma', a ëhnaneah e Ana', e' e koa' mon pe Panuel, e' to tane' ma' po vute' pe Asa'. Moaan voh e' a vaen, ko te' me voh non e voe pe' po tönim me o pöök kirismas. Ke voe pe' mët en, ke köövo te'



e non po 84 kirismas. E köövo to hikta kèkèh tavus non sih a Iuun Hinhin Apuh. E' to vapenpen non a taèèn, pare' hinhin varoe non sih, pare' nonok non a kiu pe Sosoenèn pa popoen me pa potan. E' to soe vavihvih ke Sosoenèn, pare' vatvus a soe suk e Ieesu' manih pa napan to anoeh voh ne e Sosoenèn se hehe a napan va Israèl kèh a ma taate' hat.

### E Jeosèp To Nö Hah Vöön Nasarèt

<sup>39</sup>Ee to nok vahik ee pa ma tah kurus vamanih pa ö no Vavaasis pe Sosoenèn to soe va non, pare' hah ee pa vöön pee Nasarèt pa muhin va Galili'. <sup>40</sup>Ke koa' apuh vaeh en, pare' natsean en. Ke Sosoenèn vaeö me non poan, ko tapui en pe'.

### E Ieesu' To Nö Pa Iuun Hinhin Apuh

<sup>41</sup>E taman me sinan e Ieesu' to nönö ne sih Jerusalèm pa ma kirismas kurus pa te' va'peh me o upöm te' po poen vapenpen vèh o Pasova'. <sup>42</sup>E Ieesu' to te' non o havun me o pöök kirismas, kee pèt nö ee Jerusalèm po poen vapenpen pamèh, pa ö ne' to te' tamooan va non. <sup>43</sup>Ka ma poen va po Pasova' oah ee, ke Maria' pen Jeosèp taneo hah ee manuh Nasarèt, ivèhkèk, e koa' Ieesu' to te' avoe' e non ma' manih Jerusalèm, ka poa manot hikta nat ne. <sup>44</sup>Ee to koman e ne, pan e Ieesu' to pèt hah va'peh me en pa napan, ivèh, kee nö ee pa potan avoes, pare' vavaiu vah e ne poè topnin a napan me a ma poèëre. <sup>45</sup>Ee to me vavaiu poè, ivèh, kee hah ee manuh Jerusalèm pa vaiu. <sup>46</sup>A poa manot to vavaiu ne poè, ke' onöt o kukön poen, pare' ep in poè to te' non koman a Iuun Hinhin Apuh, e' to te' topnin e non po te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosès. E' to pènton non a ma soe pee, pare' ihi non raoe a ma hi. <sup>47</sup>A ma napan to pènton a ma soe pe', pare' töhkak in o nat me a ma soe pe', me a ma piun ne' to pinpiun non raoe.

<sup>48</sup>Ka poa manot ep in poè, pare' pah töhkak ee, ke sinaneah soe ke poan, “Eèn nok va ka möm manih suk ataeah? E tamömah me eö' to pah karè e nem, suk a ö nemöm to me iu vah ka oah.”

<sup>49</sup>Ke Ieesu' piun raoe ko soe pan, “Eöm vaiu suk vah nem neo' ataeah? Eöm hikta nat nem, a ö nö' to te' e no' pa iuun pe Tamön, öh?” <sup>50</sup>Ivèhkèk, a poa manot to hikta nat vamaaka ne pa pusun in a soe ne Ieesu' to soe ke raoe.

<sup>51</sup>Ivèh, ke Ieesu' hah me en pe sinan pen tamaneah manuh pa vöön pee Nasarèt, e' to vavatet rakah non a ma soe pe sinan pen tamaneah. Ke sinaneah ötöön kurus rakah e non pa ma tah manih po kupu pe'. <sup>52</sup>Ke Ieesu' apuh en, ko nat vih pe' tavus vateera' rakah en, ke Sosoenèn me a napan pah iu rakah e ne pe'.

### O Vavaasis Pe Jon Tövapupui

*Matiu 3:1-12, me Mak 1:2-8, me Jon 1:19-28*

**3** <sup>1</sup>O pöh havun me o tönim kirismas ne Taëberius Sisa' to te' non a te' sunön pa matop a kaman va pa ma muhin kurus va Room. Ko va 16

kirismas pe' manih pa kaman e Ponsius Paëlat to te' non a te' susun va pa muhin va Jiutia'. Ke Hëërot to te' non a te' susun to matop non a muhin va Galili'. Ke kea pe' e Filip to te' non a te' susun to matop non a muhin va Ituria' me Trakonitis, ke Lisantias to te' non a te' susun to matop non a muhin va Abilene. <sup>2</sup>Ke Anas pen Kaëfas to te' nee o Te' Susun po Te' Èsës He' pa ö ne Jon e sunai' Sëkaraëa' to te' non pa moeh upin, ka soe pe Sosoenën nõ ma' manih pe'. <sup>3</sup>Ivëh, ke Jon nõ en pa ma ö kurus to te' ne sinten a ruen Jödën, pare' vavatvus non a soe pe Sosoenën, pan a ma napan se pënton, ko panih a ma taate' hat, pare pupui rea, ke Sosoenën se ihan anoe rapoë pa ma hat pee. <sup>4</sup>E' to te' va non manih pa ö no a te' vanënën soe e' Aisaëa' to kiun vavoh po Puk pe Sosoenën pan,

“Manih pa moeh upin a pah te' to vavaoe no ma' pan,

‘Vamatop öm a hanan pe Sunön,  
paröm vatotoopin a ma hanan pe'.

<sup>5</sup>A ma ö kokove' söm peepe kee totoopin,  
ko hohoe a ma tope apa'puh me tope sosone', kee riun,  
ka ma hanan kikirun neöm se vatotoopin.

Ka ma ö puhpuh neöm se een variriun.

<sup>6</sup>Ka ma napan se ep in a kiu vih pe Sosoenën pa ö ne' se kon hah a ma napan kurus.' ”

*Ais 40:3-5*

<sup>7</sup>A ma napan peo rakah to nõ ma' manih pe Jon, pan e Jon se pupue raoe, ke Jon soe ke raoe pan, “Eöm to te' rakah va e nem manih po kuru' to rurusin këh ne o sura'. Eteh to kömköm a neöm, köm rurusin këh e nem po heve pe Sosoenën ne' to se vanö ma'? <sup>8</sup>Eöm se panih, paröm këh a ma taate' hat, ko vataare a panih manih pa taate' peöm. Paröm nat nem soe vamanih pan, 'E Abraham e sipuura, ivëh, ke Sosoenën hikta se vakmis a rora a ma vute' pe'. Eö' to soe vaman rakah ka neöm, e Sosoenën to onöt e non pa vate' a ma vös varih, kee tarih ee a ma pus koa' pe Abraham. <sup>9</sup>A ipoa' pe Sosoenën to vamatop e non pa taka a ma naon manih pa ma aan in a ma naon kurus varih to hikta vovoa' ne a ma voa' vih, a ma naon poë varih se moes, ko vi po sura', kee ës.”

<sup>10</sup>E Jon to soe vamanih ka napan to te' ne, hi poë pan, “Emöm se po' nok ataeah, ko vaniu këh po vakmis vëh ne Sosoenën se nok manih po te' hat?”

<sup>11</sup>Ke Jon piun raoe, pare' soe pan, “A te' to vaneah non o pöök ohop, e' se he' o paeh ohop manih pa te' arus, ka te' to öt non a taëën peo, e' se aavë me a te' to kökööt non.”

<sup>12</sup>A ma pah te' kokon takis to nõ ma', pan e Jon se pupui raoe, pare hi e Jon pan, “Tövavaasis, emöm se po' nok ataeah?”

<sup>13</sup>Ke Jon piun raoe, pare' soe pan, “Eöm se kokon varoe nem a ma moni' pa ö ne' to onöt va non, paröm koe a kon oah ta ma meh moni' koman peöm.”

<sup>14</sup>A nap vëvënsun to te' ne nën to hi poë pan, “Emöm po' se nok ataeah?”

Ke Jon piun raoe, pare' soe pan, “Eöm se koe a piuk ro te' ko va'naöp raoe ko kon akuk a ma moni' pee. Eöm se te' vaeö me nem po voen peöm.” <sup>15</sup>A ma napan to anoeh tamoaan voh ne, pan e Kristo se nö ma'. Ivëh, kee ep ko pënton a ma tah ne Jon to nonok non pare kokoman vapiun e ne pan e Jon e Kristo, ko vaiihi koman e ne pan, “A te' kovëh e' e Kristo, oh?” <sup>16</sup>Ivëh ke Jon piun raoe, pare' soe pan, “Eö' to pupui a no' neöm pa ruen, ivëhkëk, amot a pah te' se suk a ma' neo' no o kikis pe' to te' oah e non po te' kikis peö'. Eö' to hikta te' vih onöt no' a ihan këh eah o uris vëh pa poa su' pe'. E' se pupui a neöm pa Tuvuh Vasio' me o sura'. <sup>17</sup>E' se nö ma', ko pitö' këh a kon hat manih pa kon vih pe'. Pare' ununun a kon vih manih pa iuun vavaho' kon pe'. Ko ës en pa ma kon hat manih po sura' ësës tamoaan.” <sup>18</sup>E Jon to he' a ma vavaasis peo pa vamaaka o kokoman pa napan, me a ma soe vih manih pa ma napan.

**E Jon To Pupui E Ieesu'**  
*Matiu 3:13-17, me Mak 1:9-11*

<sup>19-22</sup>A ma napan kurus varih to panih to nö ma', ke Jon pupui vahik en pee. E Ieesu' me ne Jon to pupui poan. Ke Ieesu' to hinhin avoe' e non ka akis nö vakëh. Ka Tuvuh Vasio' kunah ma' manih pe Ieesu', vamanih pa panuh. Ka to tane' ma' manuh pa vöön va kin to soe va non manih pan, “Eën e koa' rakah peö',  
eö' to iu oah vi ka nom oah,  
parö' vaeö me nom oah.”

E Jon to sirö' e Hëërot, a te' susun to matop non a kaman va Galili', suk e Hëërot to vaen pen e Hëëroteas e töveneah, e köövo pe kea sone' pe', Filip, me a ma meh tah hat peo ne' to nonok voh non sih. E Hëërot to nok voh a ma meh hat apa'puh, ivëhkëk, a hat vëh pa ö ne' to vaho' e Jon pa nohnoh to te' apuh oah rakah e non.

**Ëhnëëra Ma Sipun E Ieesu'**  
*Matiu 1:1-17*

<sup>23</sup>E Ieesu' to taneo a kiu pe' e' he te' non o 30 kirismas. A ma napan to sosoe ne pan e Ieesu' e koa' pe Jeosëp,  
ke Jeosëp e koa' pe Heli',  
<sup>24</sup>ke Heli' e koa' pe Matat,  
ke Matat e koa' pe Livaë,  
ke Livaë e koa' pe Mëlki',  
ke Mëlki' e koa' pe Janaë',  
ke Janaë' e koa' pe Jeosëp,  
<sup>25</sup>ke Jeosëp e koa' pe Matatias,

- ke Matatias e koa' pe Amos,  
ke Amos e koa' pe Nahum,  
ke Nahum e koa' pe Əsli',  
ke Əsli' e koa' pe Nagaë'  
26 ke Nagaë' e koa' pe Mat,  
ke Mat e koa' pe Matatias,  
ke Matatias e koa' pe Semen,  
ke Semen e koa' pe Josëk,  
ke Josëk e koa' pe Joda',  
ke Joda' e koa' pe Joanan,  
27 ke Joanan e koa' pe Resa',  
ke Resa' e koa' pe Serubabël,  
ke Serubabël e koa' pe Sealtiël,  
ke Sealtiël e koa' pe Neri'  
28 ke Neri' e koa' pe Mëlki',  
ke Mëlki' e koa' pe Adi',  
ke Adi' e koa' pe Kosam,  
ke Kosam e koa' pe Elmadam,  
ke Elmadam e koa' pe Er,  
29 ke Er e koa' pe Josua',  
ke Josua' e koa' pe Eliësa',  
ke Eliësa' e koa' pe Jorim,  
ke Jorim e koa' pe Matat,  
ke Matat e koa' pe Livaë,  
30 ke Livaë e koa' pe Simeon,  
ke Simeon e koa' pe Juda',  
ke Juda' e koa' pe Jeosëp,  
ke Jeosëp e koa' pe Jonam,  
ke Jonam e koa' pe Eliakim,  
ke Eliakim e koa' pe Melea',  
31 ke Melea' e koa' pe Mena',  
ke Mena' e koa' pe Matata',  
ke Matata' e koa' pe Netan,  
ke Netan e koa' pe Devit,  
32 ke Devit e koa' pe Jësi',  
ke Jësi' e koa' pe Obet,  
ke Obet e koa' pe Boas,  
ke Boas e koa' pe Salmon,  
ke Salmon e koa' pe Nason,  
33 ke Nason e koa' pe Aminadëp,  
ke Aminadëp e koa' pe Atmin,  
ke Atmin e koa' pe Ani,

ke Ani' e koa' pe Hësron,  
 ke Hësron e koa' pe Perës,  
 ke Perës e koa' pe Juda',  
 34 ke Juda' e koa' pe Jekop,  
 ke Jekop e koa' pe Aësak,  
 ke Aësak e koa' pe Abraham,  
 ke Abraham e koa' pe Tëra',  
 ke Tëra' e koa' pe Nehö',  
 35 ke Nehö' e koa' pe Seruk,  
 ke Seruk e koa' pe Reu',  
 ke Reu' e koa' pe Pelek,  
 ke Pelek e koa' pe Iba',  
 ke Iba' e koa' pe Sira',  
 36 ke Sira' e koa' pe Kaënan,  
 ke Kaënan e koa' pe Apaksat,  
 ke Apaksat e koa' pe Siëm,  
 ke Siëm e koa' pe Noa',  
 ke Noa' e koa' pe Lemëk,  
 37 ke Lemëk e koa' pe Mëtusula',  
 ke Mëtusula' e koa' pe Inök,  
 ke Inök e koa' pe Jërët,  
 ke Jërët e koa' pe Mahalalel,  
 ke Mahalalel e koa' pe Kenan,  
 38 ke Kenan e koa' pe Inös,  
 ke Inös e koa' pe Sët,  
 ke Sët e koa' pe Adam,  
 ke Adam e koa' pe Sosenën.

#### E Susun Po Ora' Hat To Punö' E Ieesu'

*Matiu 4:1-11, me Mak 1:12-13*

**4** <sup>1</sup>E Ieesu' to te' avoe' e non pa ruen Jödën pa ö ne Jon to pupui vahik poan, ka Tuvuh Vasio' to puh rakah non manih pe'. Ke' hah tane' ma' ruen Jödën, ko nönö non ma', ka Tuvuh Vasio' me en pe' pa moeh upin. <sup>2</sup>Manih pa ma poen poë varih ne' to hikta ënëën non. Ke susun po ora' hat pupunö' non poan po 40 poen. Ka ma poen varih to hik ee, ke' maë vörep.

<sup>3</sup>Ke susun po ora' hat soe ke Ieesu' pan, “Eën se keh te' nom pan eën e Koa' pe Sosenën, kën ta' a vös vëh, ke' panih, pare' tarih en o mu.”

<sup>4</sup>Ke Ieesu' piun va in a soe pe susun po ora' hat manih pan, “O Puk Vapenpen to soe ka rora sih pan,

‘A taëën varoe to hikta onöt non a he' o to'to' tamoaan manih pa napan.’ ”

*Lo 8:3*

<sup>5</sup>Ke susun po ora' hat me peah en pe Ieesu' manuh pa tope vakin, pare' vataare vëhò' en pe' pa ma muhin kurus. <sup>6</sup>Ke susun po ora' hat soe ken pe Ieesu' pan, “A ma kiki kurus varih me o ëhnan apuh nö' to vaneah no', eò' se he' eo' pa meh te' pa ö sö' iu no'. <sup>7</sup>Eën se keh vatokon, parën kë a ëhnaneò', eën se vaneah kurus e nom pa ma tah poë varih.”

<sup>8</sup>Ke Ieesu' piun va in a soe pe susun po ora' hat vamanih pan, “O Puk Vapenpen to soe va non manih pan,

‘Eën se kë varoe ko nom a ëhnan e Sunön Sosoenën pën.

Parën vatet varoe ko nom o iu pe!’ ”

*Lo 6:13*

<sup>9</sup>Ke susun po ora' hat me e Ieesu' manuh Jerusalëm, pare' me peah en pe' manuh pa ö noton in a Iuun Hinhin Apuh, pare' soe ke poan pan, “Eën se nom te' nom, pan eën e Koa' vamaman pe Sosoenën, kë surap tane' manih, parën vu' kunah eom na manuh po oeh. <sup>10</sup>Suk o Puk Vapenpen to soe non pan,

‘E Sosoenën se soe ke ro ankerò' pe',  
kee ut vavih rakah e ne pën.’ ”

*Sng 91:11*

<sup>11</sup>“E' to soe pet non pan,

‘O ankerò' se öt ee pën pa ma koreere,  
ka hikta pah vös to onöt non a ruk a momah.’ ”

*Sng 91:12*

<sup>12</sup>Ke Ieesu' piun poan, pare' soe pan, “O Puk Vapenpen to soe pet e non pan,

‘Eën se nat nom pupunö' nom pa vöknah e Sunön pën e Sosoenën.’ ”

*Lo 6:16*

<sup>13</sup>E susun po ora' hat to punö' vahik e Ieesu' a ma vu punö', pare' nö en, ko anoeh e non po meoh poen.

### **E Ieesu' To Taneo En Pa Kiu Pe' Manih Galili'**

*Matiu 4:12-17, me Mak 1:14-15*

<sup>14</sup>E Ieesu' to hah en manuh pa muhin va Galili', ko kiki pa Tuvuh Vasio' te' va'peh me e non pe'. Ko vahutët va pe' nö vavah en pa ma ö muhin kurus va Galili'. <sup>15</sup>A ma tamoan ne Ieesu' to vavaasis non sih pa ma koman iuun hinhin sone', ka napan kurus poë varih kë rakah e ne pa ëhnaneah.

### **A Ta Vöön Pe Ieesu' To Hikta Pënton A Soe Pe'**

*Matiu 13:53-58, me Mak 6:1-6*

<sup>16</sup>E Ieesu' to hah en manuh vöön Nasarët. Pa vöön ne' to te' voh non e' he a koa'. Po Poen Apaapo ne' to ho en pa iuun hinhin sone' vamanih pa ö ne' to nonok tamoan va non sih, e' to sun pan, e' se ëh a soe to te' non po Puk Vapenpen manih pa napan. <sup>17</sup>Ka te' to matop non o puk he' en pe' po puk to kiun non a ma soe voh pa te' vanënën soe Aisaëa', ke Ieesu' kap en po puk, pare' taum en po vahutët to kiun va non manih pan,

18 “A Tuvuh pe Sunön to te' non manih peö',  
pare' vate' a neo' marèn a vatvus a Soe Vih manih po te' arus.

E' to vanö a ma' neo',

kö' nö ma' pa vatvus a soe to soe va non manih pan,

‘Eöm varih a napan to te' nem sih manih pa nohnoh,

Eöm se këh em pa nohnoh, paröm nö em,

ke eöm varih a nap kekeho',

eöm se opoep hah em.

*Ais 61:1*

A Tuvuh pe Sosenèn to vanö a ma' neo',

marèn a vahik a ma punis po te',

no a ma meh te' to vöknah ne raoe.

*Ais 58:6*

19 Me a ö nö' se vatvus a soe po poen vih vëh,

ne Sunön se kon hah a napan pe'.”

*Ais 61:2*

20 E Ieesu' to vakop hah o puk, pare' he' en pa te' mamatop puk, pare' iho' en, ka napan varih to te' ne koman iuun hinhin sone' vi matan rakah ee pe Ieesu'. 21 Ke Ieesu' taneo en pa vavaasis ra napan pan, “Kuru va'ih no a soe va po Puk Vapenpen to tavus vaman rakah en, köm pënton vahik voh em pe'.”

22 A napan to vavaasin e ne poë, pare pah kokoman vörep e ne pa ma Soe Vih varih ne' to vatvus. Ivëhkëk, ee to soe pan, “E' pö' kuru e koa' pe Jeosëp?” 23 Ke Ieesu' soe ke raoe pan, “Eöm to pënton voh em pa soe to soe non pan, ‘Vataare a möm ah, pan eën e rökta' pa ö sën vavih koman hah eöm pa sioniumah’. A pusun in a soe pamëh to soe vamanih pan, ‘Eën se keh te' nom pan, eën e Kristo, a, eën se nok a ma tah vatoksean manih koman a vöön pea vamanih pa ö nemöm to pënton pan eën to nok vavoh manuh pa vöön va Kapaneam.’”

24 Ke Ieesu' vavaato avoe' ke non pee, pare' soe pan, “Eö' to soe vaman rakah keo' peöm, a te' vanënën soe nee to hikta iu ne poë manih pa vöön koman pe'. 25 Pënton a neo' öm, e' to te' moaan vavoh e non manih Israël, o köövo amop peo to te' voh ne po poen ne Elaëja' to te' voh non. Po poen voh pamëh no a uhön to hikta nus po kukön kirismas me a tönim sivö me a paeh. Pare' te' voh non o maë apuh rakah to tavus voh pa muhin avoes va Israël. 26 Ivëhkëk, e Sosenèn to hikta vanö voh e Elaëja' manih pa ta paeh pee. Ahik, e Sosenèn to vanö varoe poan manuh pa köövo amop va Sarefat manih pa muhin va Saëdon. 27 Ke' te' me voh va e non nën manih po poen voh pa te' vanënën soe e Elaëja'. A nap peo va Israël to te' me voh ne a mët vëh a töpa'. Ivëhkëk, a hikta paeh va voh pee no a mët pe' to hik. E Naman va Siria' varoe kuru no a mët töpa' pe' to hik.”

28 A napan kurus varih to te' ne koman iuun hinhin sone' to pënton a soe va'ih, pare pah heve suntan rakah ee. 29 A napan to sun, pare veo tavus ee pe Ieesu' këh a vöön pee. A vöön pamëh to te' non pa tope, ivëh,

kee me ee pe Ieesu' pa sinten in a tope vëh no a vöön pee to eok non. Pare kehkeh vi kunah ne na poë pa vaere. <sup>30</sup>Ivëhkëk, e Ieesu' to koe pa topniire, pare' nö këh en pee.

**E Ieesu' To Veo Këh A Pah Te' Pa Ora' Hat**

*Mak 1:21-28*

<sup>31</sup>E Ieesu' to kunah en Kapaneam, e' a vöön to te' non pa muhin va Galili', ko Poen Apaapo ne' to vavaasis non a napan, <sup>32</sup>ka napan pënton a ma vavaasis pe', pare töhkak vahat ee, suk a soe pe' to te' rakah me non o kikis.

<sup>33</sup>Manih pa koman a iuun hinhin sone' no a pah te' to te' non no a ora' hat to te' non pe', e' to pah kokoe' suntan rakah en pan, <sup>34</sup>“Ieesu' va Nasarët, eën nö ma' pa nok ataeah manih pemöm? Eën to nö pö' ma' pa mirö' a möm, eö' to nat e no' pën a Te' Vivihan pe Sosoenën.”

<sup>35</sup>Ivëhkëk, e Ieesu' to sirö' a ora' hat pamëh, pare' soe pan, “Vatotomin ah! Parën këh tavus ma' a te' manem.” Ka ora' hat pamëh kö vörep en pa te', pare' vi en pe' manih po oeh topniira napan, pare' këh tavus en pe', ko hikta mimirö' hah non poan.

<sup>36</sup>Ka napan vatötöhkak rakah ee, pare taneo ee pa vaiihi koman hah pan, “O vu soe taeah rakah iva'ih? O kikis taeah no a te' vëh to te' me non, ke' ta' a ora' hat, ke' tavus këh en pa te'.” <sup>37</sup>Ivëh, ko vahutët va pa tah ne Ieesu' to nok, nö vavah en pa ma ö kurus.

**E Ieesu' To Vato' Hah E Noan Pita'**

*Matiu 8:14-15, me Mak 1:29-31*

<sup>38</sup>E Ieesu' to këh tavus ma' a iuun hinhin sone', pare' nö en manuh pa iuun pe Saëmon. E noan Saëmon to hara' suntan rakah non a hiinana, ivëh, ka napan vaoe na e Ieesu' marën a va'aus poan. <sup>39</sup>Ke Ieesu' nö ma', pare' sun pa havineah, pare' sirö' a hiinana, ka hiinana hik rakah këh en pe'. Ivëh, ka varu' rakah vakomanih ne köövo to sun ko vamatop en pa taëen pee.

**E Ieesu' To Vavato' Hah A Ma Nap Peo**

*Matiu 8:16-17, me Mak 1:32-34*

<sup>40</sup>A potan to kunah en, ka napan me ee ma' pa ma poëere to hara' ne a ma vu mët, ke Ieesu' vaket papaeh raoe, ka ma mët pee hik ee. <sup>41</sup>Ko ora' hat poë varih këkëh tavus e ne ma' pa napan, pare kokoe' papaeh ne, ko sosoe ne pan, “Eën e Koa' pe Sosoenën.” Ke Ieesu' soepip raoe pa vaato, suk ee to nat e ne pe' e Kristo, a te' vëh ne Sosoenën to vanö voh ma'.

**E Ieesu' To Nönö Vah Non Pa Ma Upöm Vöön Apa'puh**

*Mak 1:35-39*

<sup>42</sup>Po meoh poen pa pöstakah rakah ne Ieesu' to sun, ko këh en pa iuun, pare' nö en pa ö totomin hikta te', ka napan taneo ee pa vaiu poë.



Ko poen nee to taum poë, pare kehkeh amun ne poë pan e' se nat non nö pa ta meh vöön. <sup>43</sup>Ivëhkëk, e Ieesu' to soe ke raoe pan, "Eö' se nö pet pa vatvus a Soe Vih va pa Matop Vih pe Sosoenën manuh pa ma meh vöön. Pe' a tah nö' to nö suk voh ma'." <sup>44</sup>Ivëh, ke Ieesu' nö vavah en pa vavaasis a ma napan manih koman a ma iuun hinhin sone'.

**E Ieesu' To Soe Ke Pita' Ke' Rëh O Iian**

*Matiu 4:18-22, me Mak 1:16-20*

**5** <sup>1</sup>O pöh poen ne Ieesu' to sun non pa sinten a tonon va Gënesaret, ka napan peo rakah to tönun ko vatotot ma' marën a pënton a soe pe Sosoenën. <sup>2</sup>Ke Ieesu' ep o pöök parö' to atan ne sinten a tonon, no o te' tatana' iian to kunah këh ee po pöök parö', pare pupui ne a ma kë pee. <sup>3</sup>Ke Ieesu' peah en po pöh parö', e' o parö' pe Saëmon, ko soe ke Saëmon pan e' se vapeah amot o parö' manuh pa ö ruruvun. Ke Ieesu' iho' non po parö', pare' vavaasis non a ma napan.

<sup>4</sup>E Ieesu' to vahik vaato pare' soe ke Saëmon pan, "Hoa' peah nös öm manuh pa ö ruruvun, ke eën me a ma upöm pën se vöknah a kë peöm ko rëh ta ma iian."

<sup>5</sup>Ke Saëmon piun e Ieesu', pare' soe pan, "Apuh, pa popoen rë va'ih ne möm to kiu vëhva' rakah em, ivëhkëk, emöm to hikta rëh ta pah iian. Ivëhkëk, pe' eën to soe ka möm, emöm se vöknah em pa kë." <sup>6</sup>Ee to vatet ee pa ö ne Ieesu' to soe ava, pare rëh ee po iian o pöh peo rakah. Ka si' ö hat ka ma kë pee tötökurus ee. <sup>7</sup>Ivëh, kee vaoe o upöm pee po meoh parö', kee nö ma' ko va'aus rapoë. Ee to nö ma', pare rëh o iian o pöh peo vörep, pare vapuh o pöök parö' ka si' hat ö ko pöök parö' roko' ee tahi'.

<sup>8</sup>Ke Saëmon Pita' ep a tah va'ih, pare' vatokon pa sinten mon e Ieesu', pare' soe pan, "Apuh, këh na neo' ah. Eö' a te' nonok hat." <sup>9</sup>E Saëmon Pita' me a ma upöm pe' to ep o iian peo varih nee to rëh, ko pah toksean ko vavamui e ne. <sup>10</sup>A poa koa' pe Sëbëdi', e Jëmis pen Jon, e'e a poa vakamö' pe Saëmon to pah toksean ee.

Ke Ieesu' soe ke Saëmon, "Koe a naöp, taneo non kuru nën se me hop ma' a napan, kee vatet a neo'." <sup>11</sup>Kee hoa' takin hah ee manuh po kösan, pare këh ee pa ma tah kurus pee, pare vatet ee pe Ieesu'.

**E Ieesu' To Vato' Hah A Pah Te' To Te' Me Non A Mët Töpa'**

*Matiu 8:1-4, me Mak 1:40-45*

<sup>12</sup>E Ieesu' to te' non vöön, ka pah te' to te' me non a mët töpa' nö ma' manih pe', ko vatokon ko vu' rakah manih po oeh, ko hin pan, "Apuh, eën se keh iu nom kën vato' hah eom peö'."

<sup>13</sup>Ke Ieesu' vaket poan, pare' soe pan, "Eö' to iu e no'. Voon ah." Ka varu' vakomanih no a mët töpa' to hik këh en pe' ke' to' hah en.

<sup>14</sup>Ke Ieesu' vuhvuh vakis poan pan, "Eën se nat nom vavatët ta meh te' a tah va'ih to tanok manih pa sioniumah. Ivëhkëk, eën se nö ko vataare

a sioniumah manih pa te' ësës he', parën he' o he' pën. Ka napan se nat ne a ö no a mët pën to hik hah en, vamanih pa ö no Vavaasis pe Mosës to soe vavoh.”<sup>15</sup> Ivëhkëk, o vahutët va pa ma tah ne Ieesu' to nok nö vavah en pa ma ö kurus. Ka napan o pöh peo rakah to nö ma' manih pe' pa tēnan o vavaasis pe', me e Ieesu' se vahik a ma mët pee.<sup>16</sup> Ivëhkëk, e Ieesu' to nönö tamoaan non pa moeh totomin, pare' hinhin non nēn.

### E Ieesu' To Vato' A Te' Tëtënkun

*Matiu 9:1-8, me Mak 2:1-12*

<sup>17</sup>O pöh poen ne Ieesu' to vavaasis non a napan ka ma Parësi', me ro te' vavaasis to iho' ne. Ee to tane' ma' pa ma vöön va pa muhin va Galili', me a muhin va Jiutia', me a vöön apuh pee Jerusalēm. Ko kikis pe Sosoenën te' non manih pe', marën a vahik a ma mët pa napan.<sup>18</sup> Ka ma pah te', te' ee ma' pa pah te' to koroh non po pan pe'. A sionin a te' pamëh to te' me voh non a mët tëtënkun. Ee to iu te' ho ne poë manuh koman iuun pa vaho' poë pa havin e Ieesu'.<sup>19</sup> Suk ataeah, a napan to peo kee hikta onöt ne a te' ho a te'. Ivëh, kee peah tonun iuun, pare tai ee pa ma pah si vös in a tonun iuun pamëh, pare vöknah po' a te' pamëh to koroh non po pan topnin a napan, pare vaho' poë matan e Ieesu'.<sup>20</sup> E Ieesu' to inan o vaman pee, pare' soe pan, “Te' peö', eö' to ihan anoe eo' pa ma hat pën.”

<sup>21</sup>O te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës me ro Parësi' to ep a tah va'ih, pare vavasoe koman e ne pan, “A te' rakah vëh eteh, pare' sosoe o'oah e non pe Sosoenën? A hikta pah te' rakah to onöt non a ihan anoe a hat pa meh te'. E Sosoenën varoe to antoen non a ihan anoe a ma hat po te'.”

<sup>22</sup>E Ieesu' to nat vahik vur en po kokoman pee, ivëh, ke' piun a soe pee, pare' soe pan, “Eöm kokoman vakëkëh va nem manih suk ataeah?<sup>23</sup> E' hikta te' hiva' non pa soe ke a te' tëtënkun pan, ‘A ma hat pën nö' to ihan anoe’. Suk ataeah, o upöm te' hikta antoen ne a inan vamanih pan a ma hat pe' to hik ee. Ivëhkëk, e' to hiva' oah e non pa soe ke a te' tëtënkun pan, ‘Eën se sun, ko nö eom.’ Suk ataeah, a ma napan se ep ne pan a te' pamëh to to' hah en.<sup>24</sup> Ivëhkëk, eö' se vamaaka ka neöm ta pah tah, köm se vaman, ko nat ka neo' e Koa' Te' Pa Napan Kurus to te' me no' pa tasun manih po oeh marën a ihan anoe a ma hat.” Ivëh, ke Ieesu' soe ke a te' tëtënkun pamëh pan, “Eö' to soe ka oah, sun ah, parën kon o pan pën, parën nö eom manuh pa iuun pën.”

<sup>25</sup>Ka varu' vakomanih a napan to ut ne a te' pamëh to sun vëvëhö' rakah en, pare' kon o pan ne' to koroh vu non, ko nö en pa iuun pe'. Pare' kë rakah en pa ëhnan e Sosoenën.<sup>26</sup> Ka ma napan varih to ut ne vatötöhhak rakah ee, pare kë rakah ee pa ëhnan e Sosoenën, ka ma kokoman pee nun, kee toksean rakah ee. Ee to soe, “Kuru, nea to ep a tah to matan ke rakah e non.”

**E Ieesu' To Vaoe E Livaë**  
*Matiu 9:9-13, me Mak 2:13-17*

<sup>27</sup>Vasuksuk ne Ieesu' to nö, pare' ep in a pah te' kokon takis to iho' non pa iuun kokon takis. A ëhnaneah e Livaë. E Ieesu' to soe ke poan pan, “Suk a ma' neo' ah.” <sup>28</sup>Ke Livaë sun, pare' këh en pa ma tah kurus pe', ko vatet en pe Ieesu'.

<sup>29</sup>E Livaë to vamatop a taëën apuh pe Ieesu' manih pa iuun pe'. A nap kokon takis peo me a ma upöm te', ee kurus to vavaëën me ne Ieesu' pen Livaë. <sup>30</sup>Ko Parësi', me ro te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës to pah vavasoe vörep suk e ne pa ma vamomhë pe Ieesu' pan, “Eöm vavaëën va'peh me nem a nap kokon takis, me ro te' no a ma taate' pee to hat, suk ataeah?”

<sup>31</sup>Ke Ieesu' piun raoe va manih pan, “O te' varih to hikta hara' ne a mët, e'e to hikta nönö ne pa ep e rökta'. Ahik. A napan varoe varih to hara' ne a mët to nönö ne pe rökta'. <sup>32</sup>Eö' to hikta nö voh ma' pa va'aus o te' varih to koman ne pan ee ro totoopin. Ahik. Eö' to nö voh ma' pa va'aus o te' varih to nat va ne manih pan ee ro te' hat. Ivëh, kee se panih o kokoman me a taate' pee.”

**A Taate' Va Pa Vapenpen A Taëën**  
*Matiu 9:14-17, me Mak 2:18-22*

<sup>33</sup>A ma pah te' to soe ke Ieesu' va manih pan, “O vamomhë pe Jon to vapenpen ne a taëën, pare hinhin tamoaan rakah ne sih. Ko vamomhë po Parësi' to vapenpen pet me e ne pa taëën. Ivëhkëk, a ma vamomhë pën to ënëën e ne, pare kakaak e ne.”

<sup>34</sup>Ke Ieesu' he' raoe a soe vapipino', pare' soe pan, “E' to vih pö' e non pa ma te' pe voe tövaen vavoon se vapenpen ne pa taëën? Ahik rakah. E voe tövaen vavoon se keh te' va'peh me non raoe, ee hikta se vapenpen ne pa taëën. Suk ataeah, ee to vaeö me ne e voe tövaen vavoon. <sup>35</sup>Ivëhkëk, a ma poen se tavus ma' no a ma meh te' se me ke a te' tövaen vavoon, ke' hikta te' hah me non a ma te' pe'. Manih pa ma poen poë varih e'e se vapenpen ee pa taëën. Suk ataeah, ee to tamak ne poë.”

<sup>36</sup>Ke Ieesu' he' raoe a meh soe vapipino', pare' soe pan, “A hikta pah te' to onöt non a kurus a tah rara voon marën a kun pip a töhko' manih po rara vamoaan. Ta pah te' se këh nok va nën e' se mirö' en po rara voon, ko rara voon pamëh hikta se matan vatoe me non o rara vamoaan.”

<sup>37-39</sup>E' to vatoe me e non po pëk no a napan to kun po kap sipsip pa isu o voaën. Ahikta te' se isu o voaën voon manih po pëk vamoaan nee to kun po kap sipsip. E' se keh isu en po voaën voon, o voaën voon se kurus en po pëk vamoaan. Suk o pëk vamoaan to hikta onöt non a tēptot. Ivëh, ko pëk se tökrus en ko voaën tako' en. Ahik, eöm se isu o voaën

voon manih po pëk voon nee to kun po kap sipsip. A napan hikta iu kaak ne o voaën voon, pee to atö voh ee pa kaak o voaën vamoaan. Suk ee to koman va ne manih pan, o voaën vamoaan to vih oah e non po voaën voon.”

### **A Soe Vapenpen Va Pa Hikta Kiu Komön O Poen Apaapo**

*Matiu 12:1-8, me Mak 2:23-28*

**6** <sup>1</sup>O pöh Poen Apaapo ne Ieesu' me a ma vamomhë pe' to nönö nö ne topnin a rak vëh nee to nep voh a kon. Ee to kökök a ma voa' kon, pare kakap, ko ëën ee. <sup>2</sup>Ivëhkëk, a ma Parësi' to soe pan, “A ma tah varih to vapenpen non po Poen Apaapo pea, eöm nok vamanih suk ataeah?”

<sup>3</sup>Ke Ieesu' piun raeo, ko soe pan, “Eöm to ëh pö' voh em po vahutët vëh ne Dedit to nok voh pa ö ne' to maë voh me ra ma vamomhë pe', ha? <sup>4</sup>E Dedit to ho voh pa iuun vapenpen pe Sosoenën, pare' kon a taëën to te' non pa matan e Sosoenën. A taëën pamëh no a hikta te' akuk se ëën. O te' ësës he' varoe to onöt ne a ëën. E Dedit me a ma vamomhë pe' to ëën ee pa taëën pamëh.” <sup>5</sup>Ke Ieesu' soe ken pa napan pan, “Eö' koman e Koa' Te' Pa Napan Kurus to Sunön ke no' po Poen Apaapo.”

### **E Ieesu' To Vato' A Te' Tënkun Korën Komön O Poen Apaapo**

*Matiu 12:9-14, me Mak 3:1-6*

<sup>6</sup>O meoh Poen Apaapo ne Ieesu' to ho pa iuun hinhin sone', pare' he' a soe manih pa ma napan. A pah te' to te' non nën no a papmatö pe' to tëtënkun. <sup>7</sup>O te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës, me ro Parësi' to ut ne e Ieesu' se keh vavih hah a te' tënkun koren pamëh po Poen Apaapo, ke' ahik. Ee to vaiu këh ne ta hanan nee se vate' e Ieesu' po vahutët. <sup>8</sup>Ivëhkëk, e Ieesu' to nat e non po kokoman pee, ivëh, ke' soe ke a te' vëh no a koreneah to mët ko tënkun, “Ma' ah ko sun manih” Ka te' pamëh sun en. <sup>9</sup>Ke Ieesu' soe ke raeo, “Eö' to iu hi a no' neöm a pah hi. E' to vih pö' e non pea se va'aus a meh te' to hara' non a mët po Poen Apaapo, ke' ea se koe ee pa va'aus eah, ke' mët en?” <sup>10</sup>E Ieesu' to vatvi a mataneah manih pa napan, pare' soe ke a te' pamëh pan, “Putot a koreomah.” E' to putot a koreneah, ke' totoopin, ko vih hah en. <sup>11</sup>Ivëh, ko te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës, me ro Parësi' pah heve suntan e ne pe Ieesu'. Ko vavasoe koman e ne pan, “Ea se nok rakah ataeah manih pe Ieesu'?”

### **E Ieesu' To Vate' O Havun Te' Me A Pöök**

*Matiu 10:1-4, me Mak 3:13-19*

<sup>12</sup>Vasuksuk po pöh poen ne Ieesu' to peah manuh pa tope pa hin. Pa popoen pamëh ne Ieesu' to hinhin non manih pe Sosoenën ka muhin takah en. <sup>13</sup>Pa pöstakah ne Ieesu' to vaoe ununun en na pa ma vamomhë

pe'. Ko vate' en po havun te' me a pöök ko vëhnan rae o aposol pe'. Ivarih, a ma ëhnëere, <sup>14</sup>a paeh e Saëmon, e Ieesu' to vëhnan poan e Pita', ke kea pe' Èndru', ke Jëmis, pen Jon, ke Filip, ke Batromio'. <sup>15</sup>Ke Matiu, ke Tömas, ke Jëmis e sunai' Apias, ke Saëmon a pah te' va po vakum te' varih nee to poka' ne ro Sërat.<sup>c</sup> <sup>16</sup>Ke Jiutas e sunai' Jëmis, ke Jiutas Iskariot, to tane' ma' Kariot, e' a te' va'ih to vikuh e Ieesu' manuh pa koren a nap hat.

**E Ieesu' To Vato' A Ma Napan Peo**

*Matiu 4:24-25, me Mak 3:7-12*

<sup>17</sup>Ke Ieesu' kunah en ma' pa moeh riun va'peh me a havun me a poa vamomhë pe'. A ma vamomhë pe' me a napan o pöh peo rakah, e'e va Jiutia' me Jerusalëm me manih sinten tahi' pa poa vöön varih Taëa' me Saëdon, ee me to te' va'peh ne. <sup>18</sup>Ee to nö ma' pa pënton a soe me e Ieesu' se vavato' rae. A ma napan varih no ora' hat to mirö' voh, ee me ne Ieesu' to vato' hah rae. <sup>19</sup>A ma napan peo to iu vaket ne e Ieesu', pan o kikis se tane' ma' pe' ko vavato' a ma vu mët pee.

**E Ieesu' To Soe A Te' Se Vaeö Me A Ö Ne' Se Ook**

*Matiu 5:1-12*

<sup>20</sup>Ke Ieesu' kute' non a ma vamomhë pe' pare' soe pan,

“Eöm a ma napan arus,

eöm se vaeö,

suk eöm a pap te' poë varih se hop manih pa Matop Vih va pa Vöön va Kin.”

<sup>21</sup>Eöm a napan varih to mamaë nem kuru,

eöm se vaeö.

Suk ataeah, e Sosenën se makën vamhun en peöm pataeah ne eöm to iu nem.

Eöm a napan varih to inan a ma hat peöm ko okook vatamak nem, eöm se vaeö.

Amot ne Sosenën se tapui a napan to kokoman va ne nën.

<sup>22</sup>Vaeö rakah peöm varih,

no o te' se ep ka no neöm to vavatet a nem neo' E Koa' Te' Pa Napan Kurus,

ee se heve e ne peöm,

pare veveo vah e ne peöm,

ko vateen a neöm pa ma soe hat,

ko vëhnan ekeok a neöm,

suk eöm to vavatet a nem neo'.

<sup>c</sup> 6.15 A to Sërat, a pap te' varih to vakihat me voh ne o te' susun va pa kaman va Room.

- 23 Ivèhkèk, eöm se pah te' vaeö rakah e nem,  
 suk o voen vih peöm to anoeh e non ma' peöm manuh pa vöön va  
 kin.  
 Ee se nok a ma tah hat manih peöm,  
 ivèh köm se vaeö,  
 suk ee to nonok vavoh e ne manih po te' vanènèn soe moaan  
 voh pe Sosenèn.  
 E Sosenèn se tapui a neöm vamanih pa ö ne' to tapui vavoh in a ma  
 te' vanènèn soe pe'."
- 24 "Ivèhkèk, varenan peöm o te' to öt vapeo nem o moni',  
 eöm to kon voh em pa ma tah to he' vaeö nee a komèneöm.
- 25 Varenan peöm o te' varih to ènèèn vamhun nem kuru,  
 amot eöm se maë.  
 Varenan peöm o te' varih to onon nem kuru,  
 amot eöm se tamak paröm okook nem.
- 26 Varenan peöm o te' varih no a ma napan to kë ne a ma èhnèeneöm,  
 moaan voh a ma sipuineöm to nonok va voh e ne nèn, manih pa  
 ma te' vanènèn soe pikpiuk."

**A Taate' Va Pa Iu A Te' To Hat Ka Nom Oah**

*Matiu 5:38-48*

27 "Ivèhkèk, eö' to soe ka neöm, o te' varih to pènton nem a soe peö'.  
 Eöm se iu nem a ma te' varih to vakihat ka ne neöm, ko nonok vavih  
 nem raeo, paröm kamö' nem raeo. 28 Eöm se hinhin ke nem o te' varih to  
 he' punis a ne neöm. Eöm se hinhin nem pan, e Sosenèn se tapui raeo  
 ko nok vavih raeo. 29 Ta pah te' se keh tapan a panömah, pah he' a meh  
 papan, ke' tapan. Ka te' se keh kon o ohop vatonun pèn, pah he' me o siot  
 pèn, ke' kon. 30 Ka te' se keh hin ta pah tah manih pèn, eèn se he' eah. Ka  
 te' se keh varo a tah pèn, eèn se koe a hin vakis eah pan e' se piun hah  
 ma'. 31 A ma taate' ne eöm to iu nem no a napan se nok manih peöm, e' a  
 ma taate' poë varih nöm se nok manih pee.

32 Eöm se keh iu varoe nem o te' varih to iu a ne neöm, eöm se kon a  
 vih taeah nèn? O te' varih to te' ne pa taate' hat to iu me e ne pa napan  
 se iu ne raeo. 33 Ke eöm se keh nonok nem a taate' vih manih po te' varih  
 to nonok vavih a ne neöm, a vih taeah nöm se kon nèn? O te' varih to  
 te' ne pa taate' hat to nonok va e ne nèn. 34 Ke eöm se keh he' ta pah tah  
 manih po te' paröm koman nem pan, ee se piun hah ka ne neöm, eöm  
 se kon a vih taeah nèn? O te' varih to te' ne pa taate' hat to he'he' me ne  
 pa ma tah manih po te' hat pan, e'e se kon hah a tah to vatoe me non a  
 tah vèh nee to he'. 35 Ivèhkèk eöm se iu rakah nem a ma te' to vakihat ka  
 ne neöm, paröm nonok vavih nem raeo. Eöm se keh he' a tah manih pa  
 meh te', koe a iu a ö se' piun hah ka neöm. Eöm se keh nok va nèn, amot

neöm se kon o voen apuh, paröm tavus vamaman rakah em o pus koa' pe Sosoenën a Kikis Vi. E Sosoenën to ururuan kurus e non pa napan varih to hikta sosoe vavihvih ke ne poë me a nap nonok vahat. <sup>36</sup>Eöm se ururuan nem o te' vamanih pa ö ne Tamön to ururuan va non.

**A Taate' Va Pa Ep In A Hat Pa Meh Te' Vamanih Pa Te' Tökiiki Vahutët**  
*Matiu 7:1-5*

<sup>37</sup>“Eöm se nat nem kiiki a ma taate' hat pa meh te'. Ke Sosoenën me se hikta kiiki a ma taate' hat peöm. Eöm se nat nem vateen o upöm te' pa hat, vamanih pa ö ne tökiiki vahutët to nonok va non, ivëh ke Sosoenën hikta se vateen a no neöm pa tah hat. Eöm se ihan anoe a ma hat po upöm te', ke Sosoenën me se ihan anoe a ma te' hat peöm. <sup>38</sup>Eöm se he' akuk a tah peöm manih po upöm te', ke Sosoenën se piun oah rakah ken peöm. A ma tah varih nöm to he'he' akuk nem sih o upöm te', e' a ma tah poë varih ne Sosoenën se piun hah ka neöm. Köm hikta onöt nem a öt.”

<sup>39</sup>E leesu' to he' o soe vapipino' vamanih pan, “A te' keho' to onöt pö' e non pa vataare a meh te' keho' a hanan? Ahik. E'e pon se ru ee pa kove'. <sup>40</sup>E koa' va pa siku to hikta antoen non a te' oah e tövavaasis pe'. Ahik. E' se siku pare' kon o nat, ko pah vatoe me e tövavaasis pe'.

<sup>41</sup>“Vahvanih kën kute' vavi' nom a tapisik sone' vëh to te' non pa matan e kea pën, ivëhkëk, eën to hikta koman nom a tanaon apuh vëh to te' non pa matömah? <sup>42</sup>Vahvanih kën se soe ke kea pën pan, ‘Kea, eö' to iu kan këh nom oah pa tapisik vëh pa matömah,’ parën hikta ep momoan voh pa tanaon apuh vëh to te' non pa matömah? Eën a te' moko' rivon, kon momoan a tanaon apuh vëh to te' non pa matömah. Ko vasuksuk po' nën se ep vamaaka nom parën pah kan takin po' a tapisik sone' vëh to te' non pa matan e kea pën. A pusun in a soe va'ih to soe va non manih pan, ‘Eën se ep momoan voh pa hat pën, parën pah vatotoopin po' e kea pën.’”

**O Naon Me A Ma Voa' Ene'**  
*Matiu 7:16-20; 12:33-35*

<sup>43</sup>O naon vih to hikta onöt non a voa' a ma voa' hat, ke' te' pet va e non manih po naon hat to hikta onöt non a voa' a ma voa' vih. <sup>44</sup>O te' to iniinan tane' ne sih o naon vih ke' o naon hat manih po voa'. O te' to hikta nönö ne pa oes o voa' vetan manih po uris to'to'. A napan to hikta osoes ne sih o voa' pöpö'ra' manih po karu'. <sup>45</sup>O te' vihvih to te' me ne a ma kokoman vih manih pa ma komëëre. Ivëh, nee to vavatvus suk ne sih a ma soe vih. Ivëhkëk, o te' varih to te' vatëh me ne a ma kokoman hat a taate' hat to puh rakah non manih pa ma komëëre. Ivëh, nee to vavatvus suk ne sih a ma soe hat. Suk a rivon a te' to vavatvus non sih a ma taneah to te' non manih pa komaneah.

**A Poa Ö Ekeok Iuun Ava**  
*Matiu 7:24-27*

46 “Eöm to popoka' a no neo' e Sunön peöm, suk ataeah köm hikta vavattet po' nem a soe peö'? 47 A pah te' se këh nö ma' peö' pare' pënton a soe peö' pare' vatet, eö' se vataare a neöm a ö ne' to te' va non köm se nat nem. 48 A te' pamëh to te' va non manih pa pah te' to kehkeh eok non a iuun. Vamomoaan ne' to een varu a kove', ko varu na o toon ko totoon po vös. Pare' vasun en pa iuun ke' te' eh rakah e non. Ka unat nö ma' pare' een këh en pa iuun, ko hikta onöt non a hoep a iuun, suk a iuun to totoon vaeh rakah e non. 49 Ivëhkëk, a te' to pënton en pa soe peö' pare' hikta vavattet non, e' to te' va non manih pa te' to eok a iuun pare' hikta varu o toon ko totoon po vös. Vasuksuk no a unat to een këh en pa iuun, ka iuun ta hoep vëvëhö' rakah en.”

**E Ieesu' To Vato' A Te' Kikiu Pe Susun Pa Nap Vëvënsun**  
*Matiu 8:5-13*

**7** <sup>1</sup>E Ieesu' to he' vahik en pa soe manih pa ma napan, pare' nö en manuh pa vöön va Kapaneam. <sup>2</sup>A pah te' susun pa 100 te' vëvënsun va Room to te' non nën, e' to te' me non a pah te' kikiu pe'. A te' susun pamëh to iu rakah non a te' kikiu pe'. Ivëhkëk, kuru no a te' pamëh to hara' non a moeh, ka si' ö ke' mët en. <sup>3</sup>A te' susun to pënton a ö ne Ieesu' to te' non, ivëh ke' vanö na a ma te' sunön po Jiu' pan, ee se nö ko vaoe ma' e Ieesu' ke' nö ma' ko vato' a te' kikiu pe'. <sup>4</sup>Ee to tavus e Ieesu', pare hin vakis e Ieesu' pan, “E' a te' no a taate' pe' to vih, eën antoen e nom pa ö nën se va'aus keah a te' kikiu pe, eh? <sup>5</sup>E' to iu rakah a rora o Jiu', pare' eok voh ka ra a iuun hinhin sone!”

<sup>6</sup>E Ieesu' to nö va'peh me en pee, ko öök vatët en manih iuun. Ke susun pa nap vëvënsun vanö en pa ma vakamö' pe' ke soe ke Ieesu' pan, “Topoan, eën to me' pak kora' eom ma', eö' hikta te' vih onöt no' a ö nën se ho ma' pa iuun peö'. <sup>7</sup>Ivëh kö' nat voh e no' peö' to hikta te' no' a te' vih pa nö ma' pa ep ka oah. Eën se soe varoe ka te' kikiu peö' to' hah. <sup>8</sup>Suk ataeah, eö' me to te' no' paan in a te' vëh to vovoh ka non eo' pa he' a neo' a kiu. Eö' koman to te' me no' po te' vëvënsun to te' ne paan. Eö' se këh soe ke a te' pamëh, ‘Nö ah,’ ke' nö en. Eö' se keh soe ke a te' pan, e' se nö ma', ke' se nö en ma'. Eö' se keh ta' a te' kikiu peö', ‘Nok a kiu va'ih, e' se pënton en pa soe peö'. Pare' nok en pa kiu pamëh.”

<sup>9</sup>E Ieesu' to pënton a soe va'ih, pare' pah koman vörep e non pa te' pamëh. Ke Ieesu' tarih, pare' soe ke a ma napan peo varih to vavattet vah ne poë pan, “Eö' to soe ka neöm, manih pa muhin va Israë'l, eö' to hikta ep no' ta pah te' no vaman pe' to eh va non manih pa te' susun pa nap vëvënsun vëh.” <sup>10</sup>Ka napan varih ne susun pa nap vëvënsun to vanö voh



ma' hah ee iuun, pare taum ee pa te' kikiu no a mêt to hik kèh en pe', ke' vih hah en.

### **E Ieesu' To Vato' Hah A Te' Seka' Va Pa Vöön Naën**

<sup>11</sup>A ma si' poen to oah en ke Ieesu' nö en pa vöön vèh èhnaneah a Naën. A ma vamomhë pe' me a napan peo to nö va'peh me poë. <sup>12</sup>E Ieesu' me a napan to öök vatët ee ma' sinten o hopa' in a vöön pamèh, ka napan te' ee ma' pa te' mêt. E sinan a te' mêt pamèh, e' a paeh koa' oete' ro ko pe'. E voe pe köövo pamèh to mêt voh en. A napan o pöh peo to nö va'peh me ma' e köövo pa pe e sunai'eah. <sup>13</sup>E Ieesu' to ep e köövo pamèh, pare' pah ururuan en pe', pare' soe ke köövo pan, “Koe a ook.” <sup>14</sup>E Ieesu' to nö vatët en pa pokis, pare' vaket en pa pokis pamèh ka napan varih to te'te' nö ne pa te' mêt sun ee. Ke Ieesu' soe, “Te' seka', Eö' to soe ka oah, ‘Sun ah!’ ” <sup>15</sup>Ka te' vèh to mêt voh en sun hah en, pare' iho' non ko taneo en pa vaato. Ke Ieesu' vanö en pe' manih pe sinaneah.

<sup>16</sup>Ivèh ka ma napan kurus ta rakah e ne pe Ieesu', pare pah kè ee pa èhnan e Sosoenën. Ee to soe pan, “A pah te' vanënën soe to tavus topniira.” Pare soe pan, “E Sosoenën to nö voh en ma' marën a kon hah a ma napan pe’.” <sup>17</sup>Ka ma napan vanat vavah ee po vahutët in a tah vèh ne Ieesu' to nok manih pa muhin va Jiutia' me pa ma ö muhin to te' vatët ne.

### **E Jon To Vanö A Poa Vamomhë Pe' Manuh Pe Ieesu'**

#### *Matiu 11:2-19*

<sup>18</sup>A ma vamomhë pe Jon Tövapupui to soe ke pe' pa ma tah kurus ne Ieesu' to nonok non. <sup>19</sup>Ke Jon vaoe en pa poa vamomhë pe', pare' vanö en pee pon pa hi e Ieesu', “Eöm se nö ko hi pan, ‘Eën pö' kov e vèh a te' to se voh nö ma', ke', emöm se anoeh nem ta meh te' eh?’ ”

<sup>20-21</sup>Manih po poen pamèh e Ieesu' to vato' hah a ma napan peo to te' me ne a ma vu mêt. E' to veo a ma ora' hat, pare' vavih hah a ma napan keho' ke opoep hah ee. Ka poa vamomhë pe Jon to tavus e Ieesu', pare soe pan, “E Jon Tövapupui to vanö ma' möm po' manih pën, pa hi a oah pan, ‘Eën pö' kov e vèh a te' se nö voh ma', ke', emöm se anoeh nem ta meh te' eh?’ ” <sup>22</sup>E Ieesu' to pënton a hi pamèh, pare' piun ko soe pan, “Eöm pom se nö hah na manuh pe Jon, paröm vavatët eah a ma taneah nöm to ep, me pënton. O te' varih o keho' to ep vavih hah ee, ko te' varih o hathat ma moe to nö vavavih hah ee, ko te' varih pa mêt töpa' a ma sioniire to voon hah ee. Ko te' varih no a tenëre to hat ee to pënton hah ee, ko te' mêt, to'to' hah ee, ko te' varih o arus to pënton ee pa Soe Vih pe Sosoenën. <sup>23</sup>A ma napan varih no vaman pee manih peö', me pa ma tah nö' to nonok no', ee se nat ne hara' vahat ne, ee se vaeö. E Sosoenën se tapui raeö.”

24Ka poa vamomhë pe Jon Tövapupui nönö hah ko nee, ke Ieesu' taneo en pa vahutët ke ra napan a ma taate' pe Jon, pare' to soe pan, “Moaan voh eöm to nö pa moeh upin pa ep pe Jon, ke' pa ep a mëto no a tuvuh to vataata non, ke' eöm koman voh nem a ep in ataeah? 25Eöm to nö voh nös pa ep in a te' to ohop non a ma ohop ep vavih? Ahik. A napan to ohop ne a ma ohop ep vavih, pare te' me ne pa ma tah vih va po sionin. A pap te' poë varih to te' ne sih pa iuun pa te' sunön. 26Soe ka neol' öm, eöm nö voh nös pa ep ataeah? Eöm to nö pö' voh nös pa ep a te' vanënën soe? A, eö' to soe ka neöm, a te' vanënën soe vëh e Jon, no a tasun pe' to apuh oah e non pa ma te' tasun po upöm te' vanënën soe. 27E Jon voh a te' ko poan no Puk Vapenpen to sosoe suk voh non po kiun pe'. O kiun to soe non pan,

“Pënton ah,

eö' se vanö nös a te' vëh se te' vovoh nös a soe peö' manem pën,  
e' se vovoh ka oah,  
pare' vamatop a hanan pën.”

*Mal 3:1*

28“Eö' to soe ka neöm, e Jon no a tasun pe' to te' oah e non pa ma te' tasun po upöm te' manih po oeh. Ivëhkëk, a te' to te' va non manih pa si' koa' sone' manih pa Matop Vih pe Sosoenën no tasun pe' to apuh oah e non pa te' tasun pe Jon.

29A ma napan to pënton vahik ee pa ma soe, ka nap kokon takis soe pan, “A taate' pe Sosoenën to totoopin rakah.” Ee to kon voh a tapui manih pe Jon Tövapupui. 30Ivëhkëk, o Parësi' me o te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës e'e to hikta kon voh a tapui manih pe Jon suk, ee to he' tonun voh ee pa hanan vih ne Sosoenën to vataare raoe.

31Ke Ieesu' soe pan, “Eö' se vëknöm vah va in a taate' pa napan va kuru nih? Ee o te' to te' vah va ne nih? 32Ee to te' va ne manih po koa' to iho' ne pa ma ö totoaan, pare vavaasis piu ne, ivëhkëk o meoh upöm pee to hikta vaëhëh ne. Kee varek ke raoe, pare soe pan,

‘Emöm to piu kem peöm po piu,  
ivëhkëk, eöm to hikta pino'.

Kemöm vaëhëh kem peöm pa ta okook vatamak,  
ivëhkëk eöm to hikta tamak to ook.’ ”

33“E Jon Tövapupui to nö voh en ma', pare' vapenpen vapeo non pa ëën. Ko hikta kakaak voaën voh non, köm soe em pan, ‘A ora' hat to te' non manih pe!’

34Ivëhkëk kuru, eö' E Koa' Te' Pa Napan Kuru to nö ma', parö' ënëën no' ko kakaak no', köm soe em pan, ‘Ep öm, e' a te' ënëën vörep, ko kakaak voaën vörep, pare' te' e non e vakamö' pa nap kokon takis me ra nap nonok a ma taate' hat.’ 35Ivëhkëk, a napan to vatet ne o nat vih pe Sosoenën, e'e to vataare e ne a taate' vih, e' o nat vih rakah, suk e'e to vaman ne e Sosoenën.

### A Pah Köövo To Pupui A Mon E Ieesu' Po Vanom

36A pah Parësi', to vaoe e Ieesu' pa iuun pe' ke' nö ma', kee iho' to ëën va'peh. 37Ka pah köövo te'te'vaasi to te' non pa vöön pamëh, to pënton

a ö ne Ieesu' to ënëen non pa iuun pa to Parësi'. Ivëh, ke köövo kon o puto vös vih no o vanom voen vapeah to isu non, ko nö ma' pa iuun vëh ne Ieesu' to te' non. <sup>38</sup>E köövo to sun non pa havin mon pe Ieesu', pare' okook non, ka hunun mataneah vu'vu' non pa mon e Ieesu', ke' va'na' pa uvineah. E' to uma' vapeo a mon e Ieesu', pare' uh a moneah po vanom.

<sup>39</sup>Ka to Parësi' vëh to vaoe na e Ieesu' ep in a tah va'ih, pare' koman va non manih pan, “A te' vëh se keh te' e non a te' vanënen soe vamaman, e' se nat e non pa taate' pe köövo vëh to vaket poan, e' a köövo te'te'vaasi'.”

<sup>40</sup>Ke Ieesu' nat e non po kokoman pe Saëmon, pare' soe pan, “Eö' to te' me no' a pah tah no' to iu soe ka nom oah.”

Ke Saëmon soe pan, “Tövavaasis, vatvus a soe pën.”

<sup>41</sup>Ke Ieesu' soe, “A poa te' to te' me ne o ötop manih pa pah te'. A paeh to te' me non o K500.00, ka meh po K50.00. <sup>42</sup>Ee pon to hikta onöt ne a piun a ma ötop pee, ivëh ka te' vëh to he' voh o ötop ururuan raeo, ko vanun en po ötop pee pon. Manih pee pon eteh se iu oah non a te' vëh to he' o ötop?”

<sup>43</sup>Ke Saëmon piun, pare' soe vamanih pan, “Eö' to koman no' a te' vëh to te' me non o K500.00 se iu oah non a te' vëh to he' o ötop.”

Ke Ieesu' soe ke poan, “A piun pën to totoopin rahah.”

<sup>44</sup>Ke Ieesu' tarih manuh pe köövo, pare' soe ke Saëmon, “Eën ep e nom pe köövo vëh, ha? Eö' to ho ma' pa iuun pën, kën hikta he' a neo' ta ruen kö' pupui a moneo'. Ivëhkëk, a hunun mataneah to pupui a moneo', pare' va'na' pa uvineah. <sup>45</sup>Eën to hikta uuma' a neo'. Ivëhkëk kuru, eö' to ho ma' ke köövo vëh to uma' vapeo a moneo'. <sup>46</sup>Eën to hikta uh a pasuneo' po kompo' to voen vöknah, ivëhkëk, e köövo vëh to uh a moneo' po vanom voen vapeah. <sup>47</sup>Ivëh, kö' soe ka oah, e köövo nonok vahat vëh no a pop pe' to hikta te' vih voh non, to iu vi ka no neo'. Ke Sosenën to ihan anoe a ma hat peo pe'. Ivëhkëk, a te' to nok a hat sone' e Sosenën se ihan anoe a hat sone' pe', ka te' pamëh se iu vasone' e non pe Sosenën.”

<sup>48</sup>Ke Ieesu' soe ke köövo, “Eö' to ihan anoe eo' pa ma hat pën.”

<sup>49</sup>A ma napan to iho' va'peh me ne e Ieesu' to taneo ee pa varek koman pan, “A te' vëh koman rahah non pan, e' e Sosenën, pare' ihan anoe non pa ma hat, ha?”

<sup>50</sup>Ke Ieesu' soe ke köövo pamëh, “O vaman pën manih pe Sosenën to kon hah vur en pën kën te' va'peh me nom pe'. Nö ah me o kokoman moomo.”

### A Ma Köövo To Suk E Ieesu' Kee Nö

**8** <sup>1</sup>A ma poen to oah ee, ke Ieesu' vavavih vah en pa ma vöön apa'puh me a ma si' vöön sosone'. E' to vatvus a Soe Vih va pa Matop Vih pe Sosenën manih pa ma napan. A havun me a poa vamomhë pe' to

nönö va'peh vah me ne poë. <sup>2</sup>A ma köövo varih moaan voh ne Ieesu' to veo këh voh raoe pa ma ora' hat, e'e me to nö va'peh me Ieesu'. A paeh vëh e Maria' Makdala'. Moaan voh e Ieesu' to veo këh poan a tönim me a poa ora' hat to te' ne manih pe'. <sup>3</sup>Ke Joanan, e köövo pa te' to susun non pa iuun pe Hëërot, a ëhnaneah e Kusa', me Susana', me a ma meh upöm köövo me, nee to pët nö va'peh. A ma köövo poë varih to va'aus voh ne e Ieesu' me a ma vamomhë pe' pa ma tah nee to vaneah ne.

**A Soe Vapipino' Va Pa Te' To Po'po' A Kon Manih Pa Koman A Rak Pe'**  
*Matiu 13:1-9, me Mak 4:1-9*

<sup>4</sup>A napan o pöh peo to tönun voh ma', a ma napan to tane' ma' pa ma vöön apuh to nö ma' manih pe Ieesu'. Ke Ieesu' he' raoe a pah soe vapipino', e' to soe pan, <sup>5</sup>“A pah te' po'po' kon to nö pa rak pe', pare' po'po' a kon pe'. E' to po'po' nö non a kon, ka ma meh voa' kon vu' ee manih po va'pet taan, ka napan komtötön ee pee, ko növan nö ma', ko ëën vahik ee pa ma voa' kon. <sup>6</sup>Ka ma meh voa' vu' ee pa moeh vösvös, pare pisi' ee ma', ivëhkëk, a hikta ruen to te' non komön o oeh, ivëh, ka ma voa' kon rak ee. <sup>7</sup>Ka ma meh voa' kon vu' ee po topnin o no' uris to'to', ka uris to'to' to pu ma', ko kopös en pee, kee hikta pu vavih ma'. <sup>8</sup>Ka ma meh voa' kon vu' ee manih po oeh vih, ko pisi' vavih ee ma', pare voa' vavih ee, ka ma vu kon voa' o 100 voa'.” E Ieesu' to soe va nën, pare' vahik va in a soe pe' manih pan, “Eöm o te' varih to te' me ne a tenëneöm, eöm se pënton a soe va'ih.”

**A Pusun In A Ma Soe Vapipino'**  
*Matiu 13:10-17, me Mak 4:10-12*

<sup>9</sup>Ka ma vamomhë pe' hi ee pe' pa pusun in a soe vapipino' va'ih pan e Ieesu' se vamaaka ke raoe. <sup>10</sup>Ke Ieesu' soe, “E Sosenën koman to vataare vahik voh en peöm pa pusun in a soe vakoan in a Matop Vih Pe'. Ivëhkëk, a ma upöm te' to pënton koe ne sih pa ma soe vapipino'. Iva'ih, 'Kee ut ne, pare hikta ep in ta pah tah. Ee to tēnan e ne, pare hikta maaka ne a pusun in a soe.’ ”

*Ais 6:9*

**A Pusun In A Soe Vapipino' Va Pa Te' To Po'po' A Kon**  
*Matiu 13:18-23, me Mak 4:13-20*

<sup>11</sup>“A pusun in a soe vapipino' va'ih to soe va non manih pan, o voa' kon to te' va non manih pa soe pe Sosenën. <sup>12</sup>A ma voa' kon varih to vu' po va'pet taan to te' va e ne manih pa napan to pënton ee pa soe pe Sosenën, ivëhkëk, e susun po ora' hat to nö ma', pare' kon këh en pee pa soe vëh to te' non pa ma komëëre. E' to koman non pan, e'e tome' vaman

ne a soe pe Sosoenën, ke Sosoenën kon hah raeo. <sup>13</sup>A ma meh voa' kon to vu' manih pa ö vösvös to te' va ne manih po te' to pënton ee pa soe, pare kon me o vaeö ko vaman. Ivëhkëk, o vaman to hikta aan vakis vi non manih pa komëere. Ko poen no a punö' eh to nö ma' manih pee, kee ku' vëhö' ee. <sup>14</sup>Ka ma meh voa' kon to vu' manih topnin a uris to'to' to te' va ne manih po te' to pënton ee pa soe, pare vaman rakah ee, ka ma vu punis va pa ununun a moni' peo, me o vaeö va po oeh to nö ma', ko kupkup en pa soe pe Sosoenën. Ivëh, ka soe pamëh hikta vovoa' non. <sup>15</sup>A ma voa' kon varih to vu' manih po oeh vih to te' va ne manih po te' to pënton a soe pe Sosoenën, pare ötöön, ko vaman rakah ee. Ka soe pamëh to voa' pet manih po to'to' pee. Pare vataare ne a ma taate' totoopin pa ö nee to vavatet ne a ma soe pe Sosoenën.”

### **Soe Vapipino' In O Tëkrea**

*Mak 4:21-25*

<sup>16</sup>“A te' to vëkrea kës pö' o ram, pare' vaho' hop poan po kove, ke' vaho' o ram paan tevan, ah? Ahik, e' se vahan o ram pa ö vavahan ram, ke' ëman ke non a napan se ho ma' manih iuun, kee sih ep ne o ëman pamëh. <sup>17</sup>A ma soe kuru pe Sosoenën varih to vakooan voh ne, kuru ee se tavus vamaaka ee. Ka ma soe pe Sosoenën moaan voh no a napan to hikta maaka ne, kuru nee se maaka ee. <sup>18</sup>Ivëh, köm se pënton vavih ko matop nem. A te' se keh kon voh o nat, pare' maaka i non a soe pe Sosoenën, e Sosoenën se he' va'puh oah en pe' po nat, ke' maaka vavih en. Ka te' se keh koan o nat vëh ne' to koman non pan e Sosoenën to he' voh poan, e Sosoenën se öt hah këh en pe' po nat pamëh.”

### **E Sinan E Ieesu' Me A Ma Kea Pe'**

*Matiu 12:46-50, me Mak 3:31-35*

<sup>19</sup>Manih po poen pamëh ne sinan e Ieesu' me a ma kea pe' to nö ma' pa ep poë. Ivëhkëk, a napan peo rakah to tönun ma', kee hikta onöt ne a huk vatët manih pe'. <sup>20</sup>O upöm te' to soe ke Ieesu' pan, “E sinömah me a ma kea pën to te' ne mahën, ee to iu ep ka nom oah.”

<sup>21</sup>Ivëhkëk, e Ieesu' to piun raeo, pare' soe, “A ma napan to pënton ne a ma soe pe Sosoenën, pare vavatet ne, e'e kuru e sinaneo', me a ma kea peö'.”

### **E Ieesu' To Ta' A Tuvuh Ke' Moovi**

*Matiu 8:23-27, me Mak 4:35-41*

<sup>22</sup>O pöh poen ne Ieesu' to peah po pöh parö', me a ma vamomhë pe', pare' soe ke raeo pan, “Ka pahan ee manuh pa pap tonon vöh.” <sup>23</sup>O parö' to nöno e non ke Ieesu' koroh nö non komön o parö'. Ka ivat ip ma' manih pa tonon, ka ruen oho e non komön o parö', ka si' ö hat ko parö' roko' en.

<sup>24</sup>Ko vamomhë pe Ieesu' nö, pare kunkuin ee pe', pare soe ke poë pan, "Apuh, Apuh, a si' ö hat, ko parö' roko' me en pea."

Ke Ieesu' sun pare' ta' a tuvuh me a supa pan, "Moovi öm!" Ka tuvuh tö en, ka supa hikta ririu hah non. <sup>25</sup>Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "O vaman peöm heh?"

Kee pah naöp ee, pare töhkak vahat ee, pare vavasoë koman va ne manih pan, "A te' rakah vëh eteh, to ta' a tuvuh me a supa kee tënan ee pa soe pe'?"

### E Ieesu' To Veo Këh A Pah Te' A Ora' Hat

*Matiu 8:28-34, me Mak 5:1-20*

<sup>26</sup>Vasuksuk nee to tok po parö', pare tavus pa muhin va Gerasa'. A muhin pamëh to te' non ma' pa meh pap tonon va Galili'. <sup>27-31</sup>E Ieesu' to kukunah këh ko non o parö', ka pah te' va pa vöön pamëh no ora' hat to te' ne manih pe', nö en ma' manih pe Ieesu'. Pa ma tamoaan no o ora' hat to te' ne pa te' pamëh. A ma napan to matop ne poë, ko nohnoh ne sih poë po uris eh. Ivëhkëk, e' to kukurus e non sih po uris eh me a ma meh tah. Pare' nönö non pa moeh upin. O ora' hat poë varih to te' ne pa te' pamëh, ka ma tamoaan ne' to hikta kokoroh non iuun, pare' te' pehpeah e non ko te' non sih po vapeepe. Ke' nö ma' manih pe Ieesu', ke Ieesu' hi poan, "A ëhnöömah eteh?"

Ko ora' hat soe pan, "A ëhnanmöm, 'a Nap Peo', suk emöm to peo to te' hop nem pa te' vëh." Ko ora' hat poë varih pah kokoe' suntan kee pe Ieesu' pan, "Eën se nat nom vanö a möm manuh po sura' ësës tamoaan."

Ke Ieesu' sirö' en po ora' hat se tavus këh a te' pamëh, ivëh, ko ora' hat kokoe' koe ee manih pa te' pamëh, pare kokoe' va'puh, ko soe pan, "Ieesu' eën e Koa' pe Sosoenën A Kikis Vi, eën se nok ataeah manih pemöm?" Ee to hin vakis e Ieesu', pare soe pan, "Ieesu', eën se nat nom vakmis a möm."

<sup>32</sup>O vasun ku' peo to ënëën vatët ne sinten a si' ö tope, ivëh, ko ora' hat poë varih hin vakis ee pe Ieesu' pan, "Eën se vanö a möm manuh po ku'." Ke Ieesu' pënton en pa soe pee, pare' vaonöt ken pee pa hop manuh po vasun ku'.

<sup>33</sup>Ko ora' hat tavus këh ee pa te', pare nö ko hop varu' ee manuh po vasun ku'. Ko ku' surap kunah ee pa ö vaere, pare vuk ee pa tonon, ko mëtmët vahik rakah ee.

<sup>34</sup>Ka napan varih to matop ne sih po vasun ku' pamëh ep a tah va'ih, pare naöp ko rusin ee. Ee to nö, pare vahutët a tah va'ih pa vöön apuh me ra ma vöön sosone'. <sup>35</sup>Ka ma napan nö ee pa vavaköm pa ma tah to tanok. Ee to nö, ko tavus e Ieesu', pare taum ee pa te' no ora' hat to këh ee pe', e' to rara hah en ko kokoman pe' maaka en, ke' iho' non pa havin mon e Ieesu'. A ma napan to ep a tah va'ih, pare pah vananaöp ee. <sup>36</sup>Ka

napan varih to ep voh ne pa ma tah poë varih, ee to vahutët ke ro upöm a tah ne Ieesu' to nok manih pa te' pamëh, ke' vih hah en. <sup>37</sup>Ka ma napan va pa ma ö muhin va Gerasa' to naöp vörep, pare hin vakis e Ieesu' ko soe pan, “Eën se këh a na möm.” Ivëh, ke Ieesu' me o vamomhë pe' peah ee po parö', pare vamatop ee pa hah.

<sup>38</sup>Ee to me' e ne pa nö, ka te' vëh no ora' hat to këh poan, e' to hin vakis e Ieesu' pan, “Eö' to iu te' va'peh me nom oah.” Ivëhkëk, e Ieesu' to vahah en pe' ko soe ke poan pan, <sup>39</sup>“Eën se hah vos na vöön pën, parën vatvus a soe pa ma tah ne Sosenën to nok manih pën.” Ivëh, ka te' pamëh hah en vöön, pare' vatvus ken pa ma napan pa ma tah kurus ne Ieesu' to nok manih po to'to' pe'.

**E Ieesu' To Vato' Hah E Koa' Mon Pe Jaërus, Pare' Vavih Hah E Köövo  
To Vakët O Ohop Pe'**

*Matiu 9:18-26, me Mak 5:21-43*

<sup>40</sup>E Ieesu' to këh hah ma' a pap tonon voh ka napan pah vaeö ee, suk e'e to anoeh voh ne poë. <sup>41</sup>Ka pah te' nö ma', a ëhneaneah e Jaërus. E' a te' to susun non pa iuun hinhin sone'. A te' susun pamëh to vatokon pa havin mon e Ieesu', pare' hin vakis e Ieesu' pan, e Ieesu' se nö pa iuun pe'. <sup>42</sup>E' to te' me non a pah koa' mon ro, a ma kirismas pe' to onöt non o havun me ro pöök. E' to hara' non a mët apuh, ka si' ö ke' mët en.

E Ieesu' to nönö va'peh nö me non e Jaërus, ka napan o pöh peo to vasusun pip nö e ne pe'. <sup>43</sup>A pah köövo to vavahuh tamoan non sih o era' komön o havun me o pöök kirismas. A hikta pah rökta' to onöt voh non a vahik këh poan pa mët. <sup>44</sup>E köövo pamëh to huk vatët ma' tonun e Ieesu', pare' hariun a ö noton in o ohop pe'. E' to nok va nën ka varu' vakomanih no era' to ana' vëvëhö' rakah këh en pe'.

<sup>45</sup>Ke Ieesu' hi pan, “Eteh to hariun a neo'?”

Ee kurus to vonih ee. Ke Pita' soe, “Apuh, a napan o pöh peo rakah to tönun töön oah, ko vakët ee pën.”

<sup>46</sup>Ivëhkëk, e Ieesu' to soe pan, “A pah te' to vaho' a koreneah manih peö'. Eö' to hara' no' o kikis to tavus këh a neo'.”

<sup>47</sup>E köövo to nat en pe' to hikta vakooan hah in non e Ieesu'. Ivëh, ke' naöp ko rikrik e non ko nö ma', pare' vatokon pa matan e Ieesu' pa matëere ra napan kurus, pare' vatvus a ö ne' to vakët suk e Ieesu'. Ke köövo soe pan, “A mët peö' to hik oho' rakah en pa ö nö' to hariun e Ieesu'.”

<sup>48</sup>Ke Ieesu' soe ke köövo pamëh pan, “Koa' peö', eën to vaman a neo', ka mët pën hik këh en pën. Eën se nö na me a taate' moomo.

<sup>49</sup>E Ieesu' to vaato avoe' e non, ka pah te' va pa iuun pe Jaërus nö ma', pare' soe ke poan pan, “E semomah to mët en. Koe a vatëh vörep e Tövavaasis.”

<sup>50</sup>E Ieesu' to pënton a ö ne koa' to mêt, pare' soe ke Jaërus pan, “Eën se koe a naöp, eën se vaman varoe a nom neo', ke koa' pën to' hah en.”

<sup>51</sup>Ke Ieesu' nö en pa iuun pe Jaërus, pare' hikta vaonöt a nap peo pa ho koman iuun. E' to me ho varoe e Pita', e Jon, me e Jëmis, me a poa manot. <sup>52</sup>A ma napan kurus to vaokook ne e koa', ivëhkëk, e Ieesu' to soe ke raoe pan, “Eöm se koe a ook, e koa' to hikta mêt, e' to koroh varoe.”

<sup>53</sup>Ka napan varih to okook ne to vavövöne' suntan e ne pe Ieesu'. Suk ee to hikta vaman nee e Ieesu' pa ö ne' to soe pan e koa' to koroh. <sup>54</sup>Ke Ieesu' öt a koren e koa' mon mêt pamëh, pare' soe pan, “Koa' peö', sun ah.” <sup>55</sup>Ka apen koa' hah en ma', ka varu' vakomanih ne koa' to sun hah en. Ke Ieesu' soe ke ra poa manot pan, “Eöm se he' eah ta taëën.” <sup>56</sup>Kee vaeö, ko töhkak ee, ivëhkëk, e Ieesu' to vuhvuh vakis ken pa poa manot pan, “Eöm pom se nat nem vavatët pet ta meh te' a tah va'ih to tanok.”

### E Ieesu' To He' A Havun Te' Me A Pöök A Kiu

*Matiu 10:5-15, me Mak 6:7-13*

**9** <sup>1</sup>E Ieesu' to vaeo en na po havun me a poa vamomhë pe', kee nö ee ma', ke' he' en pee po kikis me a tasun pe', marën a ö nee se veo këh a napan po ora' hat, me a vahik a ma vu mêt. <sup>2</sup>Pare' vanö en pee manih pa ma vöön pa vatvus a soe va pa Matop Vih pe Sosoenën, me a vavato' hah ro te' to hara' ne a ma mêt. <sup>3</sup>Pare' soe ke raoe pan, “Eöm se nat nem te' a ma tah manih pa nö peöm vamanih po toknon, ke' o kove, ke' ta taëën, me a moni', me a ma ohop peo. <sup>4</sup>Eöm se keh ho pa ta pah iuun, a, eöm se te' varoe nem pa iuun pamëh, ke' antoen non a ö nöm se këh hah a vöön pamëh. <sup>5</sup>Ka napan se keh hikta vaeo a neöm pa ma iuun pee, a, eöm se këh em pa vöön pamëh, paröm sisinuh o kusan vëh to te' non pa ma moeeneöm. E' a soe vanat va pa ö no a napan va pa vöön pamëh to hikta iu pënton ne a soe peöm. Ivëh, ke Sosoenën se vakmis raoe.

<sup>6</sup>Ivëh, kee nö ee pa ma vöön kurus, pare vatvus ee pa Soe Vih pe Ieesu', ko vavato' ee pa ma te' to hara' ne a ma mêt.

### E Hëërot To Iu Nat Non E Ieesu' Rakah Eteh

*Matiu 14:1-2, me Mak 6:14-16*

<sup>7</sup>A te' sunön va pa kaman manih Galili' e Hëërot to pënton a ma tah kurus ne Ieesu' to nonok non, ivëh, ko kokoman pe' nun en, suk a ma meoh te' to sosoe ne pan, “E Jon Tövapupui to sun tane' hah po vapeepe.” <sup>8</sup>Ka ma upöm sosoe ne pan, “E Elaëja' to tavus hah ma'.” Ko upöm sosoe e ne pan, “A te' vanënën soe vamoan to to' hah ma'.” <sup>9</sup>Ivëh, ke Hëërot soe en pan, “Eö' to moes kurus voh o kaho' pe Jon.<sup>d</sup> Ka te' vëh eteh, nö

<sup>d</sup> **9.9** Eën se ëh o vahutët pa ö ne Hëërot to ip vamët e Jon Tövapupui manih po Puk pe Matiu 14:3-12.



to pënton no' to nonok non a ma tah varih?" Ke Hëërot vavaiu këh e non ta hanan pan, e' ep e Ieesu'.

**E Ieesu' To Makën O 5,000 Te'**

*Matiu 14:13-21, me Mak 6:30-44, me Jon 6:1-13*

<sup>10</sup>Ka ma aposol hah ee ma', pare soe ke pe Ieesu' pa ma tah kurus nee to nok voh ma'. Ke Ieesu' me ke këh en pa ma napan pa vamomhë pe', kee nö varoe ee pa meh vöön, ëhnaneah Bëtsaëta'. <sup>11</sup>Ivëhkëk, a napan peo to nat ee pee to te' ne Bëtsaëta', pare vatet ee pee. A napan to nö ma' manih pe', ke' pah vaeö en. E' to vatvus en pa soe vih va pa Matop Vih pe Sosenën manih pee, pare' vavato' en po te' varih to hara' ne a ma mët.

<sup>12</sup>A potan to kunah en, ka havun me a poa vamomhë pe Ieesu' nö ee ma' pe', pare soe ke poë pan, "Eën se vanö a napan, kee nö pa ma vöön to te' vatët ne, pare ep këh ta taëën, ko ëën, suk a ö vëh na to te' no, no a hikta te' to te' non."

<sup>13</sup>Ivëhkëk, e Ieesu' to soe ke raeo pan, "Eöm koman se makën raeo." Kee soe pan, "Emöm to hikta öt nem ta ma taëën peo. O si' tönim mu' me a poa iian varoe to te' ne. Eën to iu pö' nom pan emöm se voen a taëën pa napan peo varih, ha?"

<sup>14</sup>A napan to onöt ne a 5,000 te' oete' rakah to te' ne.<sup>e</sup>

Ke Ieesu' soe ke ra ma vamomhë pe' pan, "Eöm se soe ke ra napan, kee tönun a ma 50 te', pare iho'." <sup>15</sup>Ko vamomhë pe' soe ke ra napan, kee iho' ee. <sup>16</sup>Ke' kon en po tönim mu' me a poa iian, pare' ta peah na vöön va kin, ko soe vavihvih ke na e Sosenën, pare' kökök ko he' a ma vamomhë pe'. Kee ki vakëkëh ke pa napan. <sup>17</sup>Ka napan kurus ëën vamhun ee, ko vamomhë pe' ununun a ma ö taëën ëën këh, pare vapuh o havun me o pöök kove.

**E Pita' To Soe Tavus E Ieesu' E Kristo**

*Matiu 16:13-19, me Mak 8:27-29*

<sup>18</sup>O pöh poen ne Ieesu' to hinhin non, ka ma vamomhë pe' te' va'peh me ne poë. Ke Ieesu' hin vahik en, pare' hi raeo pan, "A ma napan popoka' a no neo' eteh?"

<sup>19</sup>Ko vamomhë pe' piun, pare soe pan, "E Jon Tövapupui, ka ma meh popoka' e ne pën e Elaëja'. Ka ma upöm sosoe ne pan, eën a pah te' va pa nap vanënën soe vamoan to to' hah ma'." <sup>20</sup>Ke Ieesu' hi raeo, "Ke eöm koman po', eöm popoka' a nem neo' eteh?" Ke Pita' piun a soe pe', pare' soe pan, "Eën e Kristo, a te' ne Sosenën to vanö ma'."

**E Ieesu' To Soe A Ö Ne' Se Mët, Pare' Sun Hah**

*Matiu 16:20-28, me Mak 8:30-38; 9:1*

<sup>21</sup>Ke Ieesu' vuhvuh vakis raeo se nat ne soe ke ta meh te' a soe pamëh.

<sup>22</sup>Pare' soe pan, "Eö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus se kon o kamis apuh

---

<sup>e</sup> 9.14 O köövo me o koa' to te' e ne nën, ivëhkëk, ee to hikta ëh va'peh raeo. Ee to ëh varoe a nap oete'.

rakah manih pa koreera nap susunön po Jiu', me ra ma te' susunön ësës he', me ro te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës. Ee ip vamët a neo', ko vakön poen ne eö' se sun tane' hah eo' manih po vapeepe.”

<sup>23</sup>Ke Ieesu' soe ke ra ma vamomhë pe' pan, “Ta pah te' se iu vatet a non neo', e' se vöknah o iu koman pe', pare' te' a kuruse pe' pa ma poen kurus, pare' te' o kamis, ko vatet a ma' neo'. <sup>24</sup>Ivëhkëk, a te' se keh matop tamoaan non o to'to' pe', pare' hikta vatet a neo', o to'to' pe' se ro amot en. Ka ta pah te' se keh koman a non neo', pare' mët suk a neo', a, amot a te' pamëh se kon o to'to' tamoaan. <sup>25</sup>Ta pah te' se keh vaneah kurus e non pa ma tah va po oeh vëh, pare' vanun en po to'to' tamoaan pe', a ma tah poë varih se po' va'aus vah va in o to'to' pe' nih? Ahik rakah! <sup>26</sup>Kuru a pah te' se keh poet ka no neo', me o vavaasis peö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus, a, amot po poen ne eö' se hah me ma' o maaka peö', me o maaka pe Tamön, me o maaka po ankerö' vivihan pe Sosenën, eö' se poet me e no' pa te' pamëh.

<sup>27</sup>Eö' to soe vaman ka neöm, a ma pah te' to sun ne manih kuru, se me' avoe' ne pa mët ee he ep ee pa Matop Vih pe Sosenën.”

### A Sionin E Ieesu' To Tavus Kakaare En

*Matiu 17:1-13, me Mak 9:2-13*

<sup>28</sup>O pöh nënkikiu to oah en pa ö ne Ieesu' to soe a ma tah poë varih. Ke' me en pe Pita', me ra poa tom kea e Jon, pen Jëmis. Kee peah ee pa tope pa hin. <sup>29</sup>Ke Ieesu' hinhin non, ka sionineah tarih, pare' matan ke en, me o ohop pe' to tarih, ko kakaare oah rakah en vamanih pa unöh. <sup>30</sup>Ka poa te' tavus ma', ko vavaato me e ne pe', e Mosës pen Elaëja'. <sup>31</sup>E Mosës pen Elaëja' to tavus me o maaka va pa vöön va kin, pare vavaato me e ne e Ieesu' pa ö ne' se vapuh va in o iu pe Sosenën pa ö ne' se mët manuh Jerusalëm.

<sup>32</sup>E Pita' me meh a poa vamomhë pe' to koroh, ivëhkëk, ee to sun ka matëere maaka, kee ep ee po maaka pe Ieesu' va'peh me a poa te' ne' to vavaato me non. <sup>33</sup>E Mosës pen Elaëja' se vakëh ee ke Ieesu', ke Pita' soe ke Ieesu' pan, “Eeh, Apuh, e' to parin vih pa ö na to te' no manih, vaonöt ka möm ah, kemöm se eok a kukön këk, a paeh pën, ka te' pe Mosës, me a te' pe Elaëja'.” E Pita' to hikta maaka vavih vi non pa soe ne' to soe.

<sup>34</sup>E Pita' to vavaato avoe' e non, ka unöh tavus ma', ko pöm en pee, kee naöp rakah ee. <sup>35</sup>Ka to tane' ma' manih koman a unöh to soe non pan, “E' va'ih e Koa' vate' peö'. Eöm se pënton, ko vatet a soe pe'.” <sup>36</sup>A to pamëh to hik en, kee ep ee pe Ieesu' pehen to sun non. Manih pa ma poen poë varih nee to hikta soe ke ta pah te' a tah va'ih nee to ep in ma', ee varoe a kukön to nat ne.

### E Ieesu' To Vato' Hah E Koa' Oete' To Te' Me Non A Ora' Hat

*Matiu 17:14-21, me Mak 9:14-29*

<sup>37</sup>Ka muhin takah en po meoh poen, kee këh ee ma' pa tope, pare hah kunah ee ma'. A napan o pöh peo to ep in e Ieesu' manih hanan. <sup>38</sup>A

pah te' to te' non topnin a napan poë varih to toto suntan e non ma' pan, "Apuh, eö' to okook rakah no' nös oah se ep pa pah koa' oete' ro peö'.<sup>39</sup> A ora' hat to te' non pe', ke' kokoe' suntan non, ko varikrik non poan, ko poë kakaare tatavus no ma' sih pa rivoneah. A ora' hat to mimiro' tamoan e non pe', ko hikta këkëh non poan. <sup>40</sup>Eö' to hin vakis a ma vamomhë pën, pan ee se veo a ora' hat pamëh, ke' këh e koa'. Ivëhkëk e'e to hikta onöt ne."

<sup>41</sup>E Ieesu' to piun raoe, ko soe pan, "Eöm kurus varih to hikta vaman avoe' rakah nem e Sosenën se vato' en po te', eöm a nap hat. O tovih poen ne eö' se te' va'peh tamoan me a no' neöm? O tovih poen ne eö' se te' a ma punis peöm?" Ke Ieesu' tarih na pe taman e koa', ko soe pan, "Me ma' e koa' pën manih peö'."

<sup>42</sup>E koa' to nö ma' manih pe Ieesu', ka ora' hat vi en pe koa' manih po oeh, ke' rikrik e non. Ke Ieesu' sirö' a ora' hat, ke' këh en pe koa'. E Ieesu' to vato' en pe koa', pare' he' hah en pe tamaneah. <sup>43</sup>Ka ma napan ep in o kikis pe Sosenën, pare pah toksean rakah ee.

#### **E Ieesu' To Vapöök Soe En Pa Ö Ne' Se Mët, Pare' Sun Hah**

*Matiu 17:22-23, me Mak 9:30-32*

A ma napan to pah kokoman vörep e ne pa ma tah kurus varih ne Ieesu' to nonok non, ke' soe ke a ma vamomhë pe' pan, <sup>44</sup>"Eöm se nat nem anoe in a soe natsean va'ih nö' se soe ka neöm. E' hikta se te' rë non, ka te' se vikuh en peö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus pa koreera nap hat." <sup>45</sup>Ivëhkëk, e Sosenën to koaan en pee pa pusun in a soe, kee hikta maaka ne a ma tah varih se tavus. Kee nanaöp e ne pa hi e Ieesu' a pusun in a soe pamëh.

#### **Eteh Se Te' Non A Tasun Apuh Oah?**

*Matiu 18:1-5, me Mak 9:33-37*

<sup>46</sup>O vamomhë to vaato vaheve koman ee, suk eteh se te' non a tasun apuh oah manih pee. <sup>47</sup>Ke Ieesu' nat en po kokoman vakooan pee, ivëh, ke' vaoe vatët ma' a si' koa' sone', ko vasun poan pa havineah, <sup>48</sup>pare' soe ke raoe pan, "Eteh to kamö' e koa' sone' to te' va non manih pa si' koa' vëh, e' to kamö' me en peö'. Ka te' to kamö' a non neo', e' to kamö' me e non pe Tamön vëh to vanö voh a ma' neo'. Eteh to va'aus o te' arus, ee a pap te' poë varih ne Sosenën to koman non pan, ee se te' ne o te' apa'puh."

#### **A Te' To Hikta Vakihat Me A Rora E' A Te' Pea**

*Mak 9:38-40*

<sup>49</sup>Ke Jon soe ke Ieesu' pan, "Apuh, emöm to ep ma' a pah te' to veveo ora' hat non pa ëhnöömah, ko soepip em pe', suk e' to hikta te' non po

kum pea.” <sup>50</sup>E Ieesu' to soe kurus ke raoe pan, “Eöm se nat nem soepip eah. A te' to hikta vakihat me a rora, e' a te' pea.”

### A Napan Va Samëria' To Sunpip In E Ieesu', Pare Veo Poë

<sup>51</sup>O poen ne Sosoenën se me peah hah e Ieesu' manuh pa vöön va kin to öök vatet en. Ivëh, ke Ieesu' nok en po kokoman kikis pe' pa nö manuh Jerusalëm. <sup>52</sup>Ke Ieesu' vanö vovoh a ma te' se te' a soe pe'. A ma te' poë varih to nö ee, pare vos ee pa vöön va Samëria', pare iu vamatop ne a nö pe Ieesu'. <sup>53</sup>Ivëhkëk, a ma napan va pa vöön pamëh to nat in e Ieesu' me a ma vamomhë pe' se nö manuh Jerusalëm, ivëh, kee hikta iu vaonöt ne e Ieesu' me a ma vamomhë pe' pa nö manuh pa vöön pee. <sup>54</sup>A poa vamomhë pe', e Jëmis, pen e Jon to ep in a tah va'ih, pare soe ke Ieesu' pan, “Apuh, eën se keh iu nom kemöm hin na a sura' va pa vöön va kin, ke' ës ra napan varih?” <sup>55</sup>Ivëhkëk, e Ieesu' to tarih manih pee pon, pare' sirö' raoe to vaato vapiun e ne. <sup>56</sup>Kee nö pet ee pa meh vöön.

### A Te' To Iu Suk Non E Ieesu'

*Matiu 8:19-22*

<sup>57</sup>Ee to nönö ne hanan, ka pah te' soe ke Ieesu' pan, “A ma vöön kurus nën to nönö nom ne eö' se suk eo' pën.”

<sup>58</sup>Ke Ieesu' soe ke a te' pamëh, “O këh poa to te' me ne a ma kove' te'te' pee, ko növan te' me ne pa ma he' te'te' pee. Ivëhkëk, eö' e Koa' Te' pa Napan Kurus to hikta te' me no' ta ö ne eö' se koroh ko vanot.”

<sup>59</sup>E' to soe ke a meh te' pan, “Suk a ma' neo' ah.”

Ivëhkëk, a te' pamëh to soe, “Apuh e' to vih non pën se vaonöt ka neo' kö' nö ko pe voh ma' e tamön.”

<sup>60</sup>Ke Ieesu' piun poan, pare' soe, “Ahik, suk a ma' neo' ah, parën koe o te' varih to hikta kon avoe' ne o to'to' tamoaan, kee nö, pare pe o upöm te' mët pee. Ivëhkëk, eën se nö, parën vatvus a soe va pa Matop Vih pe Sosoenën.”

<sup>61</sup>Ka meh te' soe ke Ieesu' pan, “Apuh, eö' to iu vatet nom oah. Ivëhkëk, eën se vaonöt ka neo', kö' nö ko vaöt koren me voh ma' a tapaiuun peö'.”

<sup>62</sup>Ke Ieesu' soe ke poan, “A te' to taneo pa pënton, ko vatet a neo', ivëhkëk, e' to vahahah non pa ma taate' hat moaan voh pe', e' a te' pamëh to hikta onöt non a ho pa koman a Matop Vih pe Sosoenën.”

### E Ieesu' To Vanö O 72 Vamomhë Pa Kiu Va'aus

**10** <sup>1</sup>Ka vasuksuk ne Ieesu' to vate' o 72 vamomhë, ko vamatop raoe pa ma tah nee se nö, ko nok, pare' vanö po pöök vovoh raoe pa ma vöön ne' se nö amot. <sup>2</sup>Ee to me' avoe' e ne pa nö, ke Ieesu' soe ke raoe pan, “A napan o pöh peo to vamatop ne a vaman a neo' pa ö söm

va'aus raoe. Ivëhkëk, a hikta nap peo pa vatvus ke raoe a Soe Vih. Ee to te' va ne manih pa voa' to vamatop manih koman a rak, ka hikta nap kiu peo pa oes a voa'. Ivëh, kôm se hinhin nem e Sosoenën, ke' se vamatop a ma napan peo, kee vaman a neo'. Eöm se hinhin nem e Sosoenën, ke' vanö ma' a nap kiu peo manih pa rak. <sup>3</sup>Nö öm, eö' to vanö va ka neöm manih po sipsip sone' to te' ne topnin o këh poa. <sup>4</sup>Eöm se nat nem te' ta moni', me o kove, me ta meh poa su', ko nat nem vaato me a napan varih hanan.

<sup>5</sup>Eöm se keh ho pa ta pah iuun, eöm se hin na e Sosoenën, ko soe vamanih pan, 'E Sosoenën se he' a taate' moomo manih pa napan to te' ne pa iuun pamëh.'

<sup>6</sup>Ka pah te' moomo koman se keh te' non pa iuun nën to te' nom e Sosoenën se he' a taate' moomo pa te' pamëh, me a tapaiuun pe'. Ivëhkëk, e' se keh hikta te' non a te' kamö' manih iuun, e Sosoenën se kon hah këh poë pa taate' moomo, me a tapaiuun pe'. <sup>7</sup>Eöm se te' varoe nem pa pah iuun, paröm ënëën nem a ma taëën nee to vamatop ka neöm. Suk ataeah, a te' to kiu vakis non pa va'aus a napan, a, a napan se he' ee pe' po voen pe'. Eöm se nat nem oho totoën vah nem a ma meh iuun.

<sup>8</sup>Eöm se keh vos pa ta pah vöön, ka napan vaeö me e ne peöm, eöm se ëën a taëën nee to he' a neöm. <sup>9</sup>Eöm se vavato' ro te' to te' me ne a mët pa vöön pamëh, paröm soe ke raoe pan, 'A Matop Vih pe Sosoenën to öök vatët en ma' manih peöm.' <sup>10</sup>Ivëhkëk, eöm se keh vos pa ta vöön, ka napan hikta kamö' a neöm pa ma iuun pee, eöm se nö, ko sun manuh noton hanan in a vöön pamëh, paröm soe pan, <sup>11</sup>'O kusan va pa vöön peöm ivëh to taop non pa ma monmöm, ivëhkëk, emöm to vahah em nös pe' manih peöm.<sup>f</sup> Pënton öm, eöm to koe em pe Sosoenën vamanih pa te' sunön peöm. Ivëhkëk, a ma poen va pa Matop Vih pe Sosoenën to öök vatët ee ma'. <sup>12</sup>Eö' to soe ka neöm, manih po poen ne Sosoenën se kiiki a napan varih po oeh, a napan va pa vöön Södom ne' se vakmis vasone' en pee. Ivëhkëk, a napan va pa vöön vëh to koe ka neo', e Sosoenën se vakmis oah raoe."

### Varenan Rakah Pa Ma Napan To Hikta Panih

#### *Matiu 11:20-24*

<sup>13</sup>"Varenan rakah peöm a napan va pa poa vöön varih Korasin, me Bëtsaëta'. Ta pah te' se keh nok voh ta tah vatoksean manih pa poa vöön varih Taëa', me Saëdon vamanih pa ö nö' to nok vavoh topnineöm, a, a napan va Saëdon me Taëa' to se panih vahik voh ee pa ma taate' hat pee. Ko noh o rara pö va pa tamak, ko vauh o ö to vataare non a ö nee

<sup>f</sup> 10.11 A taate' pamëh to vataare non pan, a ma vamomhë to rës suk a napan to hikta vaman ko pënton. Ivëh, ke Sosoenën rës pet e non pa napan va pa vöön pamëh.

to tamak ne a ma taate' hat pee. Ivëhkëk, ee hikta panih a ma hat pee. <sup>14</sup>Amot po poen ne Sosoenën se kiiki non a ma napan, a punis va Saëdon me Taëa' hikta se te' apuh va non manih pa punis vëh nöm se taum, suk eöm to ep voh em pa ma tah vatoksean nō' to nok voh topnineöm, ivëhkëk eöm to hikta panih, ko vaman. <sup>15</sup>Ke eöm a napan va Kapaneam, eöm se nat nem kokoman nem pan, e Sosoenën se ta a no neöm, suk eöm to ep voh e nem peö', ko pënton voh e nem peö'. Ivëhpëhkëk, e' se vi a neöm po sura' ësës tamoan."

<sup>16</sup>Ke Ieesu' tarih hah na po 72 vamomhë, pare' soe ke raoe pan, "A te' to pënton a soe peöm, e' to pënton a soe peö'. A te' to he' tonun a neöm, e' to he' tonun a neo'. Ka te' to he' tonun a neo', e' to he' tonun me en pe Sosoenën vëh to vanö voh a ma' neo'." E Ieesu' to he' vahik a soe pe' manih po 72 vamomhë, kee nō po' ee.

### O 72 Vamomhë To Hah Ma'

<sup>17</sup>Vasuksuk no o 72 vamomhë varih ne Ieesu' to vanö voh, to hah ee ma', pare vaeö rakah. Ee to soe ke Ieesu' pan, "Apuh, emöm to poka' a ëhnöömah pa vavato' o te' to hara' ne a mët, ivëh, ka ma ora' hat koman me to pënton ee pa soe pemöm, ko tavus këh ee ma' po te'."

<sup>18</sup>Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "Eö' to ep e susun po ora' hat to vu' tane' ma' pa vöön va kin vamanih po tékrea va pa kara. <sup>19</sup>Pënton öm, eö' to he' voh eo' peöm po kiris marën a komtön o kuru', me o pipihkatan, me a ma taeah to mimirö' a non neöm, ivëh, keö' he' a neöm o kiris to te' oah e non po kiris pe susun po ora' hat. Ka hikta pah tah to antoen non a mirö' a neöm.

<sup>20</sup>Ivëh, ke eöm se nat nem vaeö varoe, paröm soe vamanih pan, 'A ma ora' hat to vatet ee pa soe pemöm,' ahik, eöm se vaeö suntan oah, suk e Sosoenën to kiun voh en pa ëhnëeneöm pa te' va'peh tamoan me eah manuh pa vöön va kin."

### E Ieesu' To Vaeö, Ko Soe Vavihvih Ke Sosoenën

*Matiu 11:25-27; 13:16-17*

<sup>21</sup>Manih po poen pamëh no a Tuvuh Vasio' to he' vaeö suntan e Ieesu', ke' soe pan, "Tamön, eën e Sunön va pa vöön va kin me po oeh. Eö' to vaeö rakah me nös oah, suk eën to koaan voh a ma tah varih pa nap nat me nap natsean va po oeh. Ivëhkëk, eën to vataare varoe o te' to te' va ne manih po si' koa'. Tamön, a tah va'ih to tanok suk e non po iu me o manin koman pën."

<sup>22</sup>E Ieesu' to hin vahik en, pare' tarih ma' manih pa napan varih to pënton ne poë, pare' soe pan, "E Tamön to he' voh en peö' pa ma moeh tah kurus. A hikta te' to nat non pe Koa', e Tamön varoe kuru to nat non pe Koa', ka hikta pah te' to nat non pe Tamön, e Koa' varoe kuru to nat

non pe Tamön. Ka napan ne Koa' to iu vataare non rae e Tamön, e'e me to nat e ne pe Tamön.”

<sup>23</sup>E Ieesu' to tarih ko soe varoe ke a ma vamomhë pe' pan, “O te' se ep in a ma tah nöm to ep, e'e se vaëö. <sup>24</sup>Eö' to soe va ka neöm manih, suk moaan voh no a ma te' vanënën soe, me o te' sunön peo to iu ep voh ne a ma tah nöm to ep in kuru. Ivëhkëk, ee to hikta ep voh. Pare iu tēnan rakah ne a soe pamëh. Ivëhkëk, ee to hikta tēnan voh a soe pamëh.”

### A Te' Va Samëria' To Ururuan A Meh Te'

<sup>25</sup>A pah te' vavaasis to nat non o Vavaasis pe Mosës to sun, ko iu punö' non e Ieesu', pare' hi pan, “Apuh, eö' se nok ataeah, parö' kon o to'to' tamoaan?”

<sup>26</sup>Ke Ieesu' piun, ko soe pan, “A soe taeah to te' non po Vavaasis pe Mosës, eën ëhëh, ko nat vah va e nom eah nih?”

<sup>27</sup>Ka te' vavaasis pamëh piun, ko soe pan,  
 “Eöm se iu rakah nom e Sunön Sosoenën peöm manih pa ma kupu  
 peöm,  
 me manih pa ma apeneöm,  
 me manih pa ma kakis kurus rakah peöm,  
 me manih pa ma kokoman peöm.”

*Lo 6:5*

Me,

“Eën se iu non a meh te' vamanih pa ö nën to iu hah va ka nom.”

*Lev 19:18*

<sup>28</sup>Ke Ieesu' soe ke poan, “A, eën to piun vatotoopin rakah eom ma'. Eën se nok va nën, kën se kon o to'to' tamoaan.”

<sup>29</sup>Ivëhkëk, a te' vavaasis to nat non o Vavaasis pe Mosës to iu kë hah a non, ivëh, ke' hi e Ieesu' pan, “Ka meh te' peö' e' eteh, nö' se kamö' no' eah?”

<sup>30</sup>Ke Ieesu' piun a soe pe' pa soe vapipino', ko soe pan, “A pah te' to këh ma' a vöön Jerusalëm, pare' kukunah nö non manuh pa vöön Jeriko', ka nap kakaveo ep in poë manih hanan, pare' ö't këh ee pe' pa ma tah pe', pare' ip suntan poë. Ee to ip poë, pare' këh ee pe' to koroh non hanan, a si' ö hat ke' mët en. <sup>31</sup>Ka manih po poen pamëh no a pah te' ësës he' to suk kunah ma' a hanan pamëh. Pare' ep in a te' pamëh, pare' keke, ko oah en, ko hikta va'aus poan. <sup>32</sup>Ke' te' pet va kov e non nën pa Livaë,<sup>g</sup> to nö ma', pare' ep in a te' pamëh, pare' keke, ko oah pet en pe'. <sup>33</sup>Ivëhkëk, a te' va Samëria'<sup>h</sup> to suk kunah ma' a hanan, pare' ep in a te' pamëh,

<sup>g</sup> 10.32 O Livaë o to Jiu' to va'aus ne o te' ësës he'. <sup>h</sup> 10.33 A te' vëh to tane' ma' pa muhin va Samëria'. O Jiu' to vaman voh ne pan a napan va Samëria' to hikta te' ne a ma napan pe Sosoenën, suk ee to hikta vasunön vatotoopin ne e Sosoenën. Ivëh, ko Jiu' me a napan va Samëria' to hikta te' va'peh voh ne pa taate' vakum va'peh.

pare' pah uruan suntan en pe'. <sup>34</sup>Pare' huk vatët en manuh pe', pare' ko'ko' en po vanom me o voaën manih pa ma takeo pe', pare' mon en, ko kë poan, ko vaiho' poan pa tönki' koman pe', ko me poan pa iuun ananoeh te', pare' matop vavih e non pe'. <sup>35</sup>Po meoh poen ne' to he' en pe tövaneah pa iuun pa moni' to antoen non a matop a te' pamëh, pare' soe ke tövaneah pa iuun pan, 'Eën se matop nom a te' vëh, ka ta ma meh moni' peo pën se keh hik pa matop a te' vëh, a, eö' se hah ma', ko piun hah ka oah.' ”

<sup>36</sup>Ke Ieesu' hi a te' vavaasis to nat non o Vavaasis pe Mosës pan, “Eën koman va nom nih? Eteh rakah manih pa kukön te' varih to iu suntan non a meh te', manih pa te' vëh to takeo pa koreera ra nap kakaveo?”

<sup>37</sup>Ka te' vavaasis to nat non o Vavaasis pe Mosës piun, ko soe pan, “A te' vëh to uruan, pare' va'aus poan.”

Ke Ieesu' soe ke poan pan, “Eën se nö, parën nok pet va nën.”

### E Ieesu' To te' Non Pa Iuun pe Marta' Me E Maria'

<sup>38</sup>E Ieesu' me a ma vamomhë pe' to nönö ne Jerusalëm, pare vos ee pa vöön pa köövo a ëhnaneah e Marta'. E köövo pamëh to vaoe e Ieesu' manuh pa iuun pe'. <sup>39</sup>E Marta' to te' non e kea pe', e Maria'. E' to nö ma', pare' iho' pa havin e Ieesu', pare' pënton non o vavaasis pe'. <sup>40</sup>Ivëhkëk, e Marta' to kiu vëhva' rakah non pa vamatop a taëën. Ke Marta' hikta te' vaeö non pa ö ne Maria' to vapehen non poan. Ivëh, ke' nö manih pe Ieesu', pare' soe, “Apuh, e kea peö' to vapehen ka neo' pa vamatop a taëën. Eën to hikta koman pö' nom a tah pamëh, ha? Eën se soe keah, ke' nö ma', ko va'aus a neo', pa vamatop a taëën!”

<sup>41</sup>Ivëhkëk, e Ieesu' to piun e Marta', pare' soe, “Marta', pënton nom ah, eën to karë suntan nom a ma tah peo. <sup>42</sup>Ivëhkëk, a si' pah tah to apuh oah rakah non. E Maria' to iu kon non, o vavaasis peö' to vih oah non, ivëh, keö' hikta se kon hah këh no' eah.”

### E Ieesu' To Vavaasis A Ö Hinhin Ava

*Matiu 6:9-15; 7:7-11*

**11** <sup>1</sup>O pöh poen ne Ieesu' to hinhin non pa si' ö. E' to hin vahik en, ka pah vamomhë pe' soe ke poan pan, “Apuh, vavaasis a möm a ö hinhin ava manuh pe Sosenën, vamanih pa ö ne Jon to vavaasis vavoh in a ma te' vamomhë pe'.” <sup>2</sup>Ke Ieesu' soe ke raoe, pa ö nee se hinhin va ne, “Eöm se hin vamanih pan,

‘Tamamöm a ëhnöömah to te' vasio' tamoan,

A Matop Vih pën se nö ma'.

<sup>3</sup> He' a ma' möm a taëën to onöt non a ma poen kurus,

<sup>4</sup> Ihan anoe a ma hat pemöm,

suk emöm to ihan anoe voh a ma hat,



no upöm te' to nok ka möm.  
 Parën nat nom vaonöt a punö',  
 ke' tavus manih pemöm.' ”

<sup>5</sup>E Ieesu' to vavaasis vahik a ma vamomhë pe' a ö hinhin ava, pare' he' rae a pah soe vapipino' va pa taate' hin, ko soe pan, “Ta pah te' se keh te' me non ta vakamö' pe', ka topnin poen rakah no a te' pamëh to nö, pare' soe ke poan, ‘He' a neo' ah ta kukön mu'. <sup>6</sup>A si' vakamö' peö' to nö ma', pare' tavus a ma' neo', kö' hikta taëen sò' makën eah.’ <sup>7</sup>Ka te' vëh to te' non koman iuun piun a soe pe', pare' soe ke poan pan, ‘Eën se nat nom vëhva' a neo'. O hopa' to papanih vur en, keö' me ro koa' to koroh vur em. Eö' to hikta onöt no' a sun, parö' he' a oah ta tah.’ <sup>8</sup>Eö' to soe ka neöm, e tövaneah pa iuun to hikta koman non e vakamö' pe', ivëh, ke' se he' poan ta tah. Ahik, e' to rës e non pa tēnan vatëh a te' vëh to hinhin non poan. Ivëh, ke' sun, pare' he' en pe' pa tah ne' to kökööt non.”

<sup>9</sup>‘Ivëh, kö' soe ka neöm, eöm se hinhin vakis nem na e Sosoenën, ke' se he' a ma' neöm ta tah ne eöm to kökööt e nem. Eöm se keh vavaiu nem e Sosoenën, eöm se taum em pe'. Eöm se tekteok o hopa', ke Sosoenën se peret ka neöm. <sup>10</sup>Suk ataeah, o te' varih to hinhin vakis ne pe Sosoenën, ee se kon ee pa ma taneah nee to kökööt e ne. Ko te' varih to vaiu vah ne e Sosoenën, ee se taum ee pe'. Ko te' varih to tekteok ne o hopa', e Sosoenën se peret ken pee.

<sup>11</sup>Ta pah taman teh manih peöm to he' e koa' pe' a kuru', pa ö ne' to hin a iian? Ahik. <sup>12</sup>Ke koa' se keh hin e tamaneah to tök toa', e tamaneah se he' pö' en pe koa' pa pipihkatan? E' me ahik rakah. <sup>13</sup>A, eöm ro te' hat to he'he' nem sih a ma tah vihvih manih pa ma koa' peöm, ivëh, ka se nat rakah e no, e Tamön va pa vöön va kin, e' se he' en ma' pa Tuvuh Vasio' manih po te' to hinhin ne poë.”

**A Ma Paeh To Soe Pan E Ieesu' To Kikiu Va'peh Me E Non E Belsebu**  
*Matiu 12:22-30, me Mak 3:20-27*

<sup>14</sup>E Ieesu' to veo a ora' hat to vapapön voh non sih a te'. A ora' hat to tavus këh en pe', ka te' taneo vaato en. Ka ma napan pah vatötöhhak ee. <sup>15</sup>Ivëhkëk, a ma pah te' to soe ee pan, “E' to veveo këh non o ora' hat po kikis pe Belsebu, e susun po ora' hat.” <sup>16</sup>Ka ma meh te' iu punö' ne Ieesu', pare soe pan, “Eën se nok a tah vatoksean va pa vöön va kin, kemöm se nat pan, e Sosoenën to vanö ma' oah.”

<sup>17</sup>Ivëhkëk, e Ieesu' to nat e non pa ma kokoman pee, ivëh ke' soe ke raeo pan, “A napan va pa pah muhin to te' ne paan a matop pa paeh susun se keh taki vakëh, ko nok o pöök vute', pare vapus koman hah, a, a muhin pamëh to hat rakah en. Ka pah tapaiuun se keh vavapus vatëh ne, ee se nö vakëkëh ee, ko vavutom taman se hat en. <sup>18</sup>Ka ora' hat, ke susun po ora' hat se keh taki koman hah, ka matop pe' se te' vaeh vah va non

nih? Eö' to soe vamanih, suk eöm to sosoe nem pan eö' to veveo no' ro ora' hat po kikis pe Belsebu. <sup>19</sup>Ivëhkëk, eö' se keh veveo e no' po ora' hat po kikis pe Belsebu, keteh po' to vava'aus voh non a ma vamomhë peöm, kee veveo këh ne a napan po ora' hat? Ivëh, ko vamomhë koman peöm vataare ee pa soe peöm to hikta te' man non. <sup>20</sup>Ivëhkëk, e Sosoenën se keh va'aus e non peö', kö' veveo këh e no' pa napan po ora' hat, e' to vataare e non pa Matop Vih pe Sosoenën to te' topnin e non peöm.

<sup>21</sup>“A te' eh se keh öt non a ma tah vavapus, pare' ut vavih non a iuun pe', a ma tah kurus pe' se te' vavih e ne. <sup>22</sup>Ivëhkëk, a te' eh oah se keh tavus ma', pare' onoah a te' pamëh po vapus, pare' kokon këh en pe' pa ma tah vavapus pe', pare' ki a ma ta kurus varih ne' to kaveo këh a te' eh manih pa ma napan.

<sup>23</sup>“A te' to hikta te' non e vakamö' peö', e' a te' to vakihat me a no neo'. Ka te' to hikta va'aus a no neo' pa ununun ma' a napan manih pe Sosoenën se matop non, e' to veveo e non pa napan këh e Sosoenën.”

#### **A Ora' Hat To Hah Ma'**

*Matiu 12:43-45*

<sup>24</sup>“A ora' hat se keh këh tavus a te', e' se nö ko nönö vah no ma' pa moeh upin to vavaiu vah non ta ö vavanot. E' se keh hikta ep in ta ö vavanot, e' se soe en pan, ‘Eö' se nö hah eo' pa iuun moaan voh peö.’ <sup>25</sup>Ko poen ne' to hah ma', e' to taum en pa iuun to te' upin avoe' e non nee to veveo tavus voh a no', ke' maaka, pare vatotoopin a ma tah. <sup>26</sup>Ivëh, ke' nö hah ko me en ma' pa meh tönim me a poa ora' hat to te' hat oah rakah e ne pe' pa nok a taate' hat. Kee nö ko ho ee pa koman iuun pamëh. Moaan voh a te' vëh no a taate' pe' to hat, ivëhkëk kuru, no a taate' pe' to panih, ke' se te' vahat oah rakah e non.”

#### **A Taate' Va Pa Kon O Vaeö Vamaman**

<sup>27</sup>E Ieesu' to vavaato avoe' me e non pa nap peo poë varih. Ka pah köövo to te' non topnin ra napan vaato va'puh ma', ko soe pan, “E köövo vëh to vahuh, pare' vasisi' voh a oah, e' se vaeö rakah.”

<sup>28</sup>E Ieesu' to piun ko soe pan, “Te' man e non, ivëhkëk, a napan varih to pënton a soe pe Sosoenën, pare vatet e'e se vaeö va'puh oah rakah o vaeö vëh ne sinaneo' to te' me non.”

#### **A Ma Pah Te' To Hin A Ö Nee Se Ep A Tah Vatoksean**

*Matiu 12:38-42, me Mak 8:12*

<sup>29</sup>A ma napan peo rakah to tötönun avoe' e ne ma', ke Ieesu' soe ke raoe pan, “Eöm a napan va kuru eöm ra nap hat. Eöm to hinhin nem a ö neöm se ep in ta pah tah vatoksean. Ivëhkëk, eö' to hikta se vataare no' neöm ta pah tah vatoksean. A tah vatoksean voh pe Jona' varoe se

vataare a neöm. <sup>30</sup>Moaan voh e Jona' to tavus voh a tah vatoksean ne Sosoenën to vataare voh a napan va Ninivë'. Ke' te' akuk va kov e non manih peö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus se te' no' peöm a napan va kuru, pa ö nö' se te' o kukön potan me o kukön poen manih pa koman a kove'. <sup>31</sup>Amot po poen ne Sosoenën se kiiki a ma napan e Köövo Sunön va Saöt se sun va'peh me a neöm kurus, pare' vavatët vahik en pa ma taate' hat pa napan va kuru. Suk ataeah, e Köövo Sunön pamëh to tane' varo rakah en ma', pare' nö ma' pa pënton o nat vih no a te' sunön vëh e Solomon to vavatvus non. Ivëhkëk, a pah te' to te' non manih kuru to te' apuh oah e non pe Solomon, nöm to pënton varo rakah e nem pa ma te' soe pe'. <sup>32</sup>O poen ne Sosoenën se kiiki non a ma napan, a napan va Ninivë' se sun me a neöm a ma napan va kuru, pare vatvus a ma taate' hat peöm. Suk a napan va Ninivë' to tēnan voh a soe ne Jona' to vatvus voh, ko panih a ma taate' hat pee. Ka kuru a te' to te' apuh oah e non pe Jona' to te' non topnin neöm. Ivëhkëk, eöm to rës e nem pa pënton a soe pe', ko panih a ma taate' hat peöm.”

### **O Ęman Va Po Sionin**

*Matiu 5:15; 6:22-23*

<sup>33</sup>“A te' to vëkrea kës pö' o ram, pare' vaho' hop koman o kove, ke' manih koman a baket, eh? Ahik, e' se vahan o ram manih pa ö vavahan ram, ko te' se ho ma' iuun, ko ep in o Ęman pamëh. <sup>34</sup>A matömah to te' va non manih po ram va pa sioniumah. A matömah se keh te' maaka non eën se ep vavih e nom ka sioniumah to te' me e non o Ęman. Ivëhkëk, a matömah se keh hat, eën hikta se ep vavih nom. <sup>35</sup>Ivëh, kën se ut vavih nom, pa tah nën to koman nom se te' maaka non ko nat nom te' nom pa popoen. <sup>36</sup>Ivëh, ka sioniumah se keh te' me e non po Ęman, ka hikta pah ö manih pe' to popoen, e' se pah te' maaka kurus e non vamanih po Ęman in o ram to Ęman non manih pën.

### **A Taate' Hat No Parësi' Me A Nap Vavaasis To Nok**

*Matiu 23:1-36, me Mak 12:38-40, me Luk 20:45-47*

<sup>37</sup>E Ieesu' to vahik vaato en, ka pah to Parësi' vaoe ma' e Ieesu' pan, e' se eën va'peh me poan. Ke Ieesu' ho ko iho' vamatop en pa eën. <sup>38</sup>Ka to Parësi' ep in e Ieesu' to ënëen non to hikta pupui momoan a poa koreneah vamanih pa ö no a taate' po Jiu' to soe va non. <sup>39</sup>Ivëhkëk, e Ieesu' to soe ke poan pan, “Eöm ro Parësi', eöm to pupui vavoon varoe nem a tonun a ma kap me o peret. Ivëhkëk, manih pa komëneöm no a taate' hat, me a taate' kaveo to puh rakah non. <sup>40</sup>Eöm ro te' o pöh papön rakah, e Sosoenën pö' to nok varoe voh a ö tonun, ko hikta nok voh a ö koman in a ma tah, ha? <sup>41</sup>Ivëhkëk, eöm to vavatet nem a taate' nok koman peöm pa he' vaeö e Sosoenën. Eöm hikta va'aus nem a ma napan

varih to arus ne a ma tah, eöm se va'aus raoe me o vaeö. Eöm se keh nok vamanih, ka ma meh tah se te' maaka ke ne peöm, ke Sosoenën ep vavih e non peöm.

42 “Varenan rakah peöm o Parësi! Eöm to he'he' nem sih a ma tah varih nöm to nep, paröm ununun a havun ö tah, ko kon tane' a pah ö tah nën, ko he' na e Sosoenën. Ivëhkëk, eöm to vanun voh em pa ma meh taate' to te' apuh oah ne a taate' vahe'he'. A ma taate' varih pan, iu e Sosoenën, me nok a taate' totoopin manih pa napan. Eöm se vavate rakah nem a ma taate' poë varih, paröm he'he' nem na e Sosoenën a pah ö tah nöm to kon tane' manih koman a ma tah nöm to nepnep nem.”

43 “Varenan rakah peöm o Parësi! Eöm to iu rakah nem a ö nöm se iho' nem pa ma ö ihiho' po te' susunön manih pa koman a iuun hinhin sone', paröm iu rakah nem a napan se soe a potan avih manih peöm pa ma ö vatötönun. 44 “Varenan rakah peöm! Eöm to ep vavih e nem manih mahën, ivëhkëk, manuh koman, a te' mët to te' non.”

45 Ka pah te' vavaasis to nat i non o Vavaasis pe Mosës piun, pare' soe pan, “Apuh, o Vavaasis nën to he' to huh rakah e non pe pemöm.”

46 Ke Ieesu' soe pan, “Eöm ro te' vavaasis to nat nem o Vavaasis pe Mosës, varenan rakah peöm! Eöm to vavate' nem sih a ma taate' kikis no a napan se vavate ne. Ivëhkëk, eöm koman to hikta vavate nem, paröm hikta vava'aus nem raoe pa vatet a ma taate' varih, nöm to iu nem nee se vatet.

47 “Varenan rakah peöm! Eöm to nonok vavih nem a ma kove' no te' vanënën soe to mët voh, ko pe ne, no a ma kën sipuineöm to ip vamët voh raoe. 48 Manih pa taate' pa nok vavih o vapeepe, e' to vataare e non peöm to vapöh kokoman me e nem pee pa ma tah hat no a kën sipuineöm to nok voh.

49 “Ivëh ke Sosoenën nat voh e non po nat vih rakah, pare' soe voh en pan, ‘Eö' se vanö a ma te' vanënën soe me o aposol, ka napan se ip vamët a ma paeh pee, pare vakmis ee o upöm.’ 50 Ivëh, ka napan va kuru se teen a ma te' vanënën soe varih to mët voh taneo no ma' po poen ne Sosoenën to nok voh o oeh. 51 E' to taneo no ma' pa mët voh pe Ebel, ke' öök ma pa mët pe Sakarias, e' to mët voh topnin a pok vapenpen me a iuun pe Sosoenën. A, eö' to soe ka neöm, o Jiu' to te' to'to' nem kuru se kon kamis suk a ma te' poë varih.”

52 “Eöm varih o te' vavaasis to nat nem o Vavaasis pe Mosës, varenan rakah peöm! Eöm to sunpip voh em pa napan pa ho ma' po hopa' pa kon o nat manih pe Sosoenën, eöm koman to hikta peret o hopa', paröm ho. Ivëh, ke eöm koman to hikta nat nem pe Sosoenën.”

53 E Ieesu' to këh tavus en pa iuun, ko te' vavaasis to nat ne po Vavaasis pe Mosës, me ro Parësi' to heve rakah ee, ko ihi ne poë a ma vu hi pa vöknah a ma soe pe!. Pare iu vakëen ne poë pa ma piun ne' to pinpiun

non a ma hi pee. <sup>54</sup>Ee to iu öt rakah ne poë, ko vate! po vahutët pa ö ne! se piun a soe hat.

### Matop Nem Pa Taate' Piuk

*Matiu 10:26-27*

**12** <sup>1</sup>A napan peo rakah to tönun ma! to onöt e ne pa ö no upöm se komtön ee pa ma meh te!. Manih po poen pamëh e Ieesu! to soe momoan ken pa ma vamomhë pe! pan, “Eöm se matop vavih nem pa nap moko! rivoë pikpiuk varih o Parësi!, to vamahun e ne peöm po piuk vamanih po is na to hovën o praoa!. Eöm se nat nem kon a taate! piuk pee. <sup>2</sup>A ma kokoman vakoan va pa taate! piuk, amot se tera! ee, ka napan nat vahik ee pee. <sup>3</sup>Ivëh, ka soe nöm to vavaasis vakoan voh ke nem ro upöm te!, amot nee se soe tavus eah pa matëëra napan. Ka soe neöm to vavisvis voh i em koman iuun, amot nee se sun, ko vatvus eah pa napan.”

### A Te' Se Naöp Varoe Non E Sosoenën

*Matiu 10:28-31*

<sup>4</sup>“Ma vakamö! peö!, eöm se nat nem nanaöp nem o te! se ip vamët o sionin varoe, ka amot nee to hikta onöt ne a ip vamët a ma apeneöm. <sup>5</sup>Eö! se soe ka neöm, a te! vëh nöm se nanaöp nem eah. Eöm se naöp varoe nem e Sosoenën vëh se ip vamët a neöm, ko vanö en pa apeneöm manuh po sura! ësës tamoan.

<sup>6</sup>“Eöm to nat e nem, a napan to vonvoen ne sih a tönim növan pa poa toea!. Ivëhkëk, a hikta pah sone! növan ne Sosoenën se anoe. <sup>7</sup>E! to ëh vahik voh en pa ma pa! uvin kurus neöm. Ivëh, köm se nat nem nanaöp nem pataeah no a ma napan se nok amot manih peöm, suk eöm to te! oah rakah e nem po si! növan sosone!”

### A Taate' Va pa Vatvus A Èhnan E Ieesu!

*Matiu 10:32-33; 12:32; 10:19-20*

<sup>8</sup>“Eö! to soe ka neöm, ta pah te! se keh vaman a neo!, ko vatvus a èhnaneo! manih pa matëëra ma napan, a, eö! e Koa! Te! Pa Napan Kurus me se vatvus eo! pa èhnan a te! pamëh manih pa matëëra ma ankerö! pe Sosoenën. <sup>9</sup>Ivëhkëk, a te! se keh vonih pan, e! to hikta nat a non neo! pa matëëra ma napan, a, eö! me se vonih pan, eö! to hikta nat no! pe! manih pa matëëra ma ankerö! pe Sosoenën.

<sup>10</sup>“Ta pah te! se keh soe viivi a neo! e Koa! Te! Pa Napan Kurus, e Sosoenën se ihan anoe en pa hat pa te! pamëh. Ivëhkëk, a te! vëh to soe viivi a Tuvuh Vasio!, e Sosoenën hikta se ihan anoe non a hat pe!”

<sup>11</sup>“A napan se keh me a neöm manih pa ma iuun hinhin sone!, me pa matëëro te! varih to vovoh ne, me a ma te! susunön va pa kaman, a, eöm

se nat nem nanaöp nem, paröm koman nem pan eöm se piun vah va in na soe nih? <sup>12</sup>A Tuvuh Vasio' se vavaasis en peöm pa soe nöm se piun ke raeo.”

### A Soe Vapipino' Va Pa Te' Öt Ö To Papön

<sup>13</sup>A pah te' manih pa napan poë varih to soe ke Ieesu' pan, “Tövavaasis, eö' to iu no' a ö nèn se soe ke kea peö', ke' ki vakèh a ma tah ne tamön to mèt këh, pare' he' a neo' a papan peö'.” <sup>14</sup>Ivèhkèk, e Ieesu' to soe ke poan, “Eteh to vate' voh a neo' a te' kiiki tah peöm?” <sup>15</sup>Ke Ieesu' soe ke raeo pan, “Eöm se ut vavih rakah nem, paröm koe a manin a ma moeh tah. A te' to vaneah non a ma tah peo rakah e' a ma tah poë varih hikta se va'aus ne o to'to' pe', pan e' se vaeö tamoan non ko te' varè non manih po oeh.”

<sup>16</sup>Ke Ieesu' he' en po pöh soe vapipino', pare' soe pan, “A taëen pa te' öt moni' vörep to reea' en. <sup>17</sup>Manih po kokoman pa te' öt ö pamèh, e' to koman va non manih pan, ‘Eö' se po' nok vah vanih? Eö' to hikta te' no' tah iuun to onöt non a ö no' se ununun a ma taëen kurus peö'.” <sup>18</sup>Pare' soe pan, ‘Eö' se nok vamanih, eö' se kökök a ma iuun taëen kurus peö', parö' eok va'puh a ma meh iuun taëen voon, ko ununun a ma taëen me a ma moeh tah vihvih kurus peö', manih pa ma iuun voon poë varih. <sup>19</sup>E' to soe koman hah kea pan, ‘A ma tah vihvih peo peö' to se onöt a ma kirismas peo. Ivèh, kö' se vanot po', parö' ënëen varoe no', ko te' vaeö no'.”

<sup>20</sup>“Ivèhkèk, e Sosenën to soe ke poan pan, ‘Eën a te' a pah papön rakah. Nös pa popoen sën mèt eom. Ka ma tah kurus varih nèn to ununun voh nom, eteh se kon?”

<sup>21</sup>“E' to te' akuk va kov e non manih po te' varih to ununun vörep ne a ma tah peo koman pee, ivèhkèk, e'e to hikta ununun ne a ma tah vih ne Sosenën to iu non.”

### A Taate' Va Pa Kokoman Vörep Me O Kokoman Punis

*Matiu 6:25-34*

<sup>22</sup>Ke Ieesu' tarih pare' soe ke a ma vamomhë pe' pan, “Ivèh, kö' soe ka neöm, eöm se nat nem koman vörep nem o to'to' peöm, paröm soe vamanih pan, ‘Ea se ëen nös ataeah?’ Paröm nat nem koman vörep nem a sionineöm, paröm soe pan, ‘Ea se rara ataeah?’ <sup>23</sup>A taate' va pa vatet o iu pe Sunön, ko te' vavih no to te' oah e non pa taate' va pa ëen vamhun. O to'to' to te' oah rakah e non pa sioniumah, me e' to te' oah rakah e non pa tah ohop. <sup>24</sup>Eöm se ep po ö', e'e to hikta nepnep taëen ne sih, ko osoes ne. Pare hikta ununun taëen ne sih. E'e to hikta te' me ne ta iuun vavaho' taëen. Ivèhkèk, e Sosenën to mamakën e non pee. Eöm a napan to te' oah rakah e nem po ö! <sup>25</sup>Eöm se nat nem karë vörep me nem a ma tah

varih po oeh to hikta se varë pet non a pop peöm. <sup>26</sup>Köm se keh hikta onöt nem a nok ta si' tah sone' pa va'aus a pop peöm manih po oeh, a, suk ataeah po', köm kokoman vörep nem a ma tah varih?

<sup>27</sup>“Eöm se inan vöh pa ö no a töpka' to pupu va ne. Ee tötöpka' vah va ne sih nih? Ee to hikta kikiu vëhva' ne sih manih pa vatëk hah rea. Ivëhkëk, eö' to soe voh keo' peöm, moaan voh e Solomon to ohop non a ma ohop mamatan vavih pe', ivëhkëk, a matan vavih pa ma töpka' varih to matan vavih oah e ne pa ma ohop pe Solomon. <sup>28</sup>A, o meon vëh to sun non koman a rak kuru, ka sinup nee se puit, ko vi ee po sura'. Ko meon to te' va non nën, ne Sosenën to rara non sih poan. Ivëh, köm se nat me nem, e Sosenën se matop vavih oah e non peöm pa ö ne' to matop va i non o meon. O si' vaman peöm to sone' vörep. <sup>29</sup>Ivëh, köm se nat nem kokoman vörep hah a nem, pan eöm se ëen ataeah, paröm kaak ataeah. Eöm se nat nem kokoman vapunis nem. <sup>30</sup>O te' varih to hikta nat ne e Tamaara, e'e to kokoman vörep ne sih a ma tah varih po oeh, pare iu kon ne. Ivëhkëk, e Tamaara to nat e non pataeah na to kökööt no. Eöm se kon rakah em pa ma tah vih to te' va non nën. <sup>31</sup>E' to vih oah rakah non pa ö nöm se iu nem a ma tah vih to he' vaeö non e Sosenën e Sunön peöm. Ke' se he' a neöm a ma tah neöm kökööt nem me a matop vih pe'.”

#### **A Taate' Va pa Ununun A Ma Tah Vih Manuh Pa Vöön Va Kin**

*Matiu 6:19-21*

<sup>32</sup>“Eöm ra ma te' peö', eöm to te' va nem manih po si' kum sipsip se koe a naöp. E Tamëneöm vöh pa vöön va kin to iu rakah e non pa he' a neöm a matop vih pe' manih peöm o vakum te' keok. <sup>33</sup>Eöm se vavoen em pa ma pah tah peöm manih po te', ka moni' nöm to kon, ne eöm se he' pa va'aus a nap arus. Ivëh, manih pa taate' pamëh, e' to te' va non manih peöm to vaho' a takoek manuh pa vöön va kin. Ka nap kakaveo hikta se kaveo ne me o kökörös hikta se ëen ne. <sup>34</sup>A ö poanheh no a ma moeh takoek pën to pet ne, o kupu pën se pah pet vakis e non na nën.”

#### **A Soe Va Pa Ma Te' Kikiu To Vamatop Ne**

*Matiu 24:42-44*

<sup>35</sup>“Eöm se vakökööt a ma rara peöm, paröm voh o voh, ko vëkrea o ram, paröm vamatop nem pa kiu manih pe Sosenën. <sup>36</sup>Eöm se te' rakah va nem manih po te' to anoeh ne e sunön pee to hah tane' ma' pa taëen va po vaen. E' se nö ma', pare' tekteok ma' o hopa', kee peret oho' o hopa'. <sup>37</sup>A te' sunön se keh hah ma', pare' ep in a ma te' kikiu pe' to hikta koroh ne, e' se vaeö. Eö' to soe vaman rakah ka neöm, e sunön koman se rara vamanih pa te' kikiu, pare' soe ke a ma te' kikiu pe' pa iho'. Ke' koman ivëh se he' raoe a taëen. <sup>38</sup>Ke sunön se keh nö ma' pa topnin poen rakah, ke' manih pa tö vamomoaan pe toa', pare' ep raoe to vamatop ne, to anoeh ne poë, e sunön se vaeö va'peh me en pee.

**E Koa' Te' Pa Napan Kurus Se Nö Vöhnun Ma'**

39“Eöm se nat va nem manih pan, e tövaneah pa iuun se keh nat momoan en po poen no a te' kakaveo se nö ma', e' se hikta vatö ke non a te' kakaveo a iuun, ke' kök, pare' ho. 40Ivëh, köm se te' vamatop nem pa ma poen kurus, suk eö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus tome' vöhnun a ma' neöm.

**A Soe Vapipino' Va Pa Te' Kikiu Vih Me A Te' Kikiu Hat**

*Matiu 24:45-51*

41Ke Pita' soe pan, “Sunön, eën to he' varoe pö' eom pemöm pa soe vapipino' vëh, ke' manih me pa ma napan kurus varih?”

42Ke Sunön piun, pare' soe pan, “A te' kikiu to te' me pö' e non po kokoman vih, pare' matop vavih e non pa kiu pe'? E sunön koman pe' se kon poan e susun po te' kikiu pe', pare' he'he' non raeo a taëen po poen ne sunön to vate'. 43Amot no e sunön pe' se hah ma', pare' këh taum a te' kikiu pe' to te' avoe' va e non pa ö ne' to soe va voh in poan, a, a te' sunön se he' poan o voen vih pe'.” 44Eö' to soe vaman rakah ka neöm, a te' sunön se vaho' en pa te' kikiu pe' pa matop a ma tah kurus pe'. 45Ivëhkëk, manih po kokoman pa te' kikiu pamëh, e' se keh koman va non manih pan, 'E sunön peö' hikta se nö vëhö' hah no ma'. Ivëh, ke' taneo en pa ip o upöm te' kikiu, me o köövo, pare' ënëen non, ko kakaak vapapön varoe kov e non. 46A te' sunön pe' se vöhnun ma' poan po poen ne' to hikta te' vamatop non, me a aoa' ne' to hikta nat non. E sunön se pah vakmis rakah en pa te' kikiu pamëh, pare' vaho' va'peh me a napan varih to hikta vaman ne e Sunön.

47A te' kikiu to nat vahik voh en pa tah ne sunön to iu non, ivëhkëk e' to hikta vamatop ta pah tah, pare' hikta vatet o iu pe sunön pe', a te' sunön se pah ip vahat rakah en pe'. 48Ivëhkëk, a te' kikiu to hikta nat non po iu pa te' sunön, pare' nonok e non pa taate' to onöt e non pa ö ne' se kon vahat en, a te' sunön se ip vatö en pe'. O te' varih to kon a ma tah peo, e'e se he' hah a ma tah peo. O te' se keh he' a ma tah peo manih pa pah te', e'e se hin poë a ma tah peo oah ne' se piun hah.”

**A Kiu Pe Ieesu' To Kök Vakëh A Ma Napan**

*Matiu 10:34-36*

49“Eö' to nö voh ma' pa vamatop a hanan pe Sosenën, ke' kiiki ko vakmis a ma napan varih to te' ne pa taate' hat vamanih po sura' nö' to vaës. Parö' iu rakah no' a ö no a sura' pamëh se ës oho'. 50Ivëhkëk, eö' se kon kamis, parö' mët vovoh. Kuru o kokoman peö' to punis rakah e non, suk eö' tome' avoe' e no' pa kon kamis me pa mët. 51Ke', eöm to koman voh nem, pan eö' to nö voh ma' pa vahik a ma vapus manih po



oeh, eh? Ahik, eö' to soe ka neöm, eö' to nö ma' pa ki vakëh a ma napan. <sup>52</sup>Taneo non kuru me amot no a tönim te' to te' ne pa pah iuun, pare taki vakëh po pöök kum te', ka kukön te' hat ke ne a poa te', ka pöök hat ke ne a kukön te'. <sup>53</sup>Kee se taki vakëh ee, ke taman se rës e non pe koa' oete' pe', ke koa' oete' se rës e non pe tamaneah, ke köövo se rës e non pe semoneah, ke semoneah se rës e non pe sinaneah. Ke köövo töveneah se rës e non pe köövo muvaen pe', ke köövo muvaen se rës e non pe köövo töveneah.”

**A Taate' Va Pa Nat A Tah Se Tavus Ma'**

*Matiu 16:2-3*

<sup>54</sup>E Ieesu' to soe ken pa ma napan pan, “Eöm to epep nem sih a unöh to peah ma' manuh pa tope, paröm soe oho' em pan, ‘A uhön se nus en.’ O pöh man rakah, ka uhön nus en ma'. <sup>55</sup>Paröm epep nem sih a tuvuh apuh to tane' ma' tahi', ko soe em pan, ‘A potan se hiva' rakah en.’ O pöh man rakah a potan hiva' to tavus en. <sup>56</sup>Eöm ro te' o pöh moko' rivon pikpiuk rakah! Eöm to iniinan vavih e nem sih po vëknöm va po oeh me a akis, ivëhkëk, eöm hikta iniinan vavih suk po' nem o vëknöm va kuru ataeah?”

**Eën Se Vatotoopin A Hat Me A Meh Te' Vëh To Iu Vate' A**

**No Moah Po Vahutët**

*Matiu 5:25-26*

<sup>57</sup>“Suk ataeah, köm hikta kiiki vavih koman nem a taate' to te' totoopin non? <sup>58</sup>O poen nën to iu vatotoopin nom a hat me a meh te' vëh to kehkeh vaho' a nom oah po vahutët, eöm se keh te' avoe' e nem hanan, eën se taneo eom pa vatotoopin a hat peöm. E' tome' me oah manuh pa koren e tökiiki vahutët, ke' vaho' en pën manih pa koreero pirisman, ko pirisman vaho' ee pën pa iuun nohnoh.

<sup>59</sup>Eö' se soe rakah ka oah, eën to hikta onöt rakah nom a këh tavus oho' ma' a iuun nohnoh, antoen non a ö nën se voen vahik a moni' no a tökiiki vahutët to vate' ka oah.”

**A Te' To Hikta Panih A Taate' Pe', E' Se Ro En**

**13** <sup>1</sup>Manih po poen pamëh no a ma pah te' to te' ne, pare vavatët e Ieesu' a ö ne Paëlat' to he' voh o soe vaonöt manih po te' vëvënsun va pa kaman va Room pa ip vamët voh a ma te' va Galili', ee he ësës he' ne na manuh pe Sosenën. <sup>2</sup>Ke Ieesu' piun a soe pee, pare' soe pan, “Eöm to koman nem pan, a ma te' va Galili' varih to nok vahat oah rakah pa ma upöm pee, ha? Ahik rakah! E' kuru a tah va'ih a pusun in a

<sup>i</sup> 13.1 E Paëlat voh a te' susun manih pa muhin va Jiutia'.

punis pee, ha? Ahik rakah! <sup>3</sup>Ivëhkëk, eöm se keh hikta panih a ma taate' hat peöm, eöm se ro rakah pet va kov em nën. <sup>4</sup>Ka 18 te' varih no a iuun rë va Siroam to ip vamët voh raeo. Eöm to koman nem pan, a hat pee to te' oah e non pa ma te' hat po te' varih to te' ne Jerusalëm, ha? <sup>5</sup>Eö' to soe vaman rakah ka neöm, ahik rakah! Ivëhkëk, eöm se keh hikta panih a ma taate' hat peöm, eöm se ro pet va kov em nën.”

#### A Soe Vapipino' Va Po Naon To Hikta Vovoa' Non

<sup>6</sup>Ke Ieesu' soe ken pee pa pah soe vapipino' pan, “A pah te' to nep o naon vëh o fik koman a rak voaën pe', vasuksuk ne' to nõ ma' pa ep këh ta ma voa' fik to ëën. Ivëhkëk, ahik. <sup>7</sup>Ivëh, ke' soe ke a te' vëh to matop non pa rak pan, ‘Ep ah, po kukön kirismas rakah neö' to nõnõ no' ma' sih pa ep këh ta ma voa' fik to ëën, ivëhkëk, ahik. Ivëh, kën se taka eöm po naon vëh. Suk ataeah, o naon pamëh to ënëën vahik akuk e non po mona va po oeh.’ <sup>8</sup>Ka te' vëh to matop non pa rak, piun a soe pe', pare' soe pan, ‘Apuh, eën se koe ko anoeh voh nom, ke' te' voh o si' pöh kirismas vëh. Eö' se een o oeh vëh po pusun o naon, parö' vaho' na a ma tairo purmakaö'. <sup>9</sup>O naon se pö' voa' en po kirismas vöh. Ke' se keh hikta voa', a, kën taka po' eom pe'.”

#### O Pöh Poen Apaapo Ne Ieesu' To Vavih A Pah Köövo

<sup>10</sup>O pöh Poen Apaapo ne Ieesu' to vavaasis non a ma napan koman a iuun hinhin sone'. <sup>11</sup>A pah köövo to te' non no a ora' hat to te' non pe'. A ora' hat pamëh to he' voh non e köövo a mët po 18 kirismas. Ke köövo hikta onöt rakah non a nõ vatotoopin, suk ataeah, o soa' topnin tonuneah to vapo voh en, ke' nõnõ vakono' non. <sup>12</sup>E Ieesu' to ep in poan, pare' va oe en pe' ko soe ke poan pan, “Köövo, eö' to vahik eo' pa mët pën.” <sup>13</sup>Pare' vaket en pe köövo, ka varu' vakomanih e köövo to sun vötpin en. Ke köövo taneo en pa kë rakah a ëhnan e Sosenën.

<sup>14</sup>Ivëhkëk, e susun va pa iuun hinhin sone' to heve en pe Ieesu', suk a ö ne' to vato' e köövo po Poen Apaapo. Ivëh, ke susun soe ke a ma napan pan, “E' to te' non o tönim me o pöh poen kikiu, eöm se keh iu nem o te' se vahik a mët peöm, a, eöm se nõ ma' po komön o nënkikiu. Paröm nat nem nõ ma' po Poen Apaapo.”

<sup>15</sup>Ke Ieesu' piun a soe pe', pare' soe pan. “Eöm ro te' pikpiuk! Po Poen Apaapo ne eöm kurus to nõnõ nem pa iuun purmakaö' me ro tönki' pa vakaak raeo pa ruen. Eöm to nonok e nem pa kiu pa ö nõm to nok va nën. <sup>16</sup>Ivëhkëk, e köövo va'ih, e' e köövo va po vute' pe Abraham. A ora' hat to vaneah voh non poan po 18 kirismas. Vahvanih kö' veo këh eah pa mët va'ih to ötöön voh non poan, e' kës to hikta antoen non a vato' a te' po Poen Apaapo, ha?” <sup>17</sup>E Ieesu' to soe va nën ka ma napan varih to vakihat me ne poë pah poet rakah ee. Ka ma meh te' peo to vaeö pa ma tah vihvih ne' to nonok non.

**A Soe Vapipino' To Te' Non Manih Po Voa' Mastat**  
*Matiu 13:31-32, me Mak 4:30-32*

<sup>18</sup>Ke Ieesu' soe hahah kov en pan, “A Matop Vih pe Sosoenën nò' se vamaaka rakah va in eah nih? <sup>19</sup>E' to te' va non manih po voa' naon vëh ne ea to popoka' no o mastat. A pah te' to kon o voa' mastat, pare' nep poan pa rak pe'. Ko naon pu va'puh en, ko növan nò ma', ko nok ee pa ma he' pee manih pa ma peananeah.”

<sup>20</sup>Pare' soe hahah kov en pan, “Eö' se vamaaka vah va in a Matop Vih pe Sosoenën nih? <sup>21</sup>E' to te' va e non manih po is no a köövo to ru manih pa tis praoa', pare' rih, ko is hovën o praoa'. Ko vasuksuk no o praoa' to peah en ma!”

**O Hopa' Sone'**  
*Matiu 7:13-14; 7:21-23*

<sup>22</sup>E Ieesu' to nò vavah en pa ma vöön apa'puh me a ma meh vöön, e' to vavaasis vah non a ma napan, pare' iu nò koe non manuh Jerusalëm. <sup>23</sup>Ka pah te' hi poan pan, “Sunön, e Sosoenën se pö' hehe a ma pöh te', ha?”

Ke Ieesu' soe ke raoe pan, <sup>24</sup>“Eöm se punö' vakis rakah, köm sih ho koe po si' hopa' sone'. Eö' to soe ka neöm a ma napan peo rakah to iu ho e ne, ivëhkëk, e'e to hikta antoen ne a ho. <sup>25</sup>Amot ne tövaneah pa iuun se papanih en po hopa' in a iuun, köm se nönö nem ma', ko sun e nem mahën paröm tekteok o hopa' ko soe vamanih pan, ‘Sunön, peret ka nös möm o hopa!’ Ke' se piun ma' a neöm, pare' soe pan, ‘Eö' to hikta nat no' peöm, eöm tane' ma' pa vöön poanhëh?’ <sup>26</sup>Ivëh, köm se soe ke eah pan, ‘Emöm to vavaëën me voh e nem pën, kën sun voh nom hanan pemöm parën vavaasis a no möm.’ <sup>27</sup>Ivëhkëk, e' se soe hah ma' pan, ‘Eö' to hikta nat no' peöm, eöm tane' ma' pa vöön poanhëh? Eöm ro te' nonok a ma taate' hat, eöm se nò ke këh a na neo!’

<sup>28</sup>Köm se ep e Abraham, Aësak, me Jekop, me a ma te' vanënën soe kurus varih to te' hop ne pa Matop Vih pe Sosoenën. Ivëhkëk, eöm se nò paröm te' nem ma' mahën. Eöm se pah okook suntan rakah e nem, paröm vakuskus rivon nem po kamis o apuh rakah. <sup>29</sup>Ka ma napan se tane' ma' manuh pa ö no potan to pepeah tane' no ma', me manuh pa ö no potan to kukunah koe non, me manuh pasun muhin me manuh kusin a muhin. Kee se iho' ne, pare' ënëën va'peh e ne manih pa Matop Vih pe Sosoenën. <sup>30</sup>A, ka ma meh te' varih to suksuk ne, e'e se vovoh ee. Ka ma te' varih to vovoh ne kuru, e'e se vasuksuk rakah varu' ee ma!”

**E Ieesu' To Ook A Vöön Jerusalëm**  
*Matiu 23:37-39*

<sup>31</sup>Manih po poen avoe' pamëh no a ma Parësi' to nò ma', pare soe ke Ieesu' pan, “Eën se këh a vöön vëh, parën nò pa meh vöön, a te' sunön vëh e Hëërot to iu ip vamët e non pën.”

<sup>32</sup>Ke Ieesu' soe ke raoe pan, “Eöm se nö, paröm soe ke a te' vavakëen vëh e Hëerot pan, ‘Kuru me sinup eö' se veo tavus a ma ora' hat, parö' vavato' a ma te' to hara' ne a mët. Ko vakön poen ne eö' se vahik a ma kiu peö'.” <sup>33</sup>Ivëhkëk, kuru me sinup me a te' sinup oah voh, eö' se nönö e no', suk ataeah, e' to hikta te' vih non pa ip vamët a pah te' vanënën soe pa meh vöön. Ahik. E'e se ip vamët varoe poë manuh Jerusalëm.

<sup>34</sup>Jerusalëm, Jerusalëm, eöm a ma nap susunön to töstösvös nem sih a ma te' vanënën soe ne Sosoenën to vanö nös manih peöm. A ma poen peo neö' to iu ununun no' sih a ma koa' pën, vamanih pa ö ne toa' sin to ununun va non sih a ma sone' pe' manih pa paan a paknaneah. Ivëhkëk, eöm to hikta iu nem. <sup>35</sup>Pënton öm. E Sosoenën to këh voh en pa vöön peöm me a Iuun Hinhin Apuh peöm. Eö' to soe ka neöm, eöm se hikta ep ka neö', ke' onöt rakah o poen nöm se soe pan,

‘Ea se kë a ëhnan a te' apuh vëh to tane' ma' manuh pe Sosoenën.’”

*Sng 118:26*

### E Ieesu' To Vato' Hah A Pah Te' Supsup Sionin

**14** <sup>1</sup>O pöh Poen Apaapo ne Ieesu' to nö pa ëen pa iuun pe susun po Parësi'. Ka napan ut rakah e ne pe'. <sup>2</sup>A pah te' supsup sionin to te' vatët non manih pe Ieesu'. <sup>3</sup>Ke Ieesu' hi a ma te' vavaasis to nat ne o Vavaasis pe Mosës, me o Parësi' pan, “A taate' kës pea to vaonöt e non pa ö na se vato' hah a te' koman o Poen Apaapo, ke' ahik?” <sup>4</sup>Ivëhkëk, a ma te' vavaasis to nat ne o Vavaasis pe Mosës, me o Parësi' to te' vasup e ne. Ke Ieesu' vaket pa te' pamëh, pare' vavih hah poan, ko vanö hah en pe'. <sup>5</sup>Pare' soe ke raoe pan, “Ta pah te' manih peöm se keh te' me non a pah koa' oete', ke', a purmakaö', ke' vu' hop pa kove' ruen ruruvun, ka te' pamëh to hikta onöt pö' non a rëh peah vëhö' hah poan po Poen Apaapo, ha?” <sup>6</sup>Ivëhkëk, ee to hikta onöt ne a piun a soe pamëh.

### A Te' Se Vöknah Hah Ea

<sup>7</sup>E Ieesu' to inan a napan to nö ma' pa ëen a taëen, ko iu iho' rakah ne pa ma ö iho' vamomoaan. Ivëh, ke' he' a pah soe vapipino' manih pee. E' to soe pan, <sup>8</sup>“A pah te' se keh vaoe ma' oah pa nö po vaënëen apuh va po vaen, eën se nat nom iho' manih pa ö iho' pa nap apa'puh. A te' pamëh tome' vaoe a meh te' no a ëhnaneah to te' oah e non pa ëhnöömah. <sup>9</sup>E' se keh te' va non nën, a, a te' vëh to vaoe a neöm pom se nö ma', pare' soe ka oah pan, ‘Eën se he' a ö iho' vamomoaan manih pa te' vëh’. Kën se pah poet rakah eom ko nö, parën iho' e nom ma' manuh po vasuksuk rakah. <sup>10</sup>Ivëh, ka te' se keh vaoe ma' oah po to vaënëen, eën se nö, parën iho' manih pa ö iho' vasuksuk, a, ka te' vëh to vaoe ma' oah se nö ma', pare' soe ka oah pan, ‘Vakamö' peö', eën se nö ma', parën iho' pa ö iho' vamomoaan.’ E' se nok va nën, kën kon o ëhnan apuh manih pa matëëra

napan kurus to ënëen va'peh me ne oah. <sup>11</sup>A, a te' to kë koman hah non a ëhnaneah, e Sosoenën se vöknah rakah en pe'. Ivëhkëk, a te' to vöknah koman hah a non, e Sosoenën se kë poan.”

### A Taate' Va Pa Vaoe A Ma Napan Po Vaënëen

<sup>12</sup>Ke Ieesu' soe ke a te' vëh to vaoe ma' poan po vaënëen pan. “Eën se keh nok to vaënëen, eën se nat nom vaoe a ma vakamö' pën, kea pën, pömah, me a ta vöön pën varih o momoni'. Suk ataeah, ee se piun ke pën pa taëen nën to vaëen me raoe. <sup>13</sup>Ahik, eën se keh nok to vaënëen apuh, eën se vaoe a nap arus, me a napan varih no a sioniire to hat, me o te' no a ma moeere to hat, me a nap kekeho'. <sup>14</sup>A pap te' poë varih to hikta onöt ne a piun hah a taëen pën. Ivëh, kë se vaoe raoe, suk ataeah, amot ne Sosoenën se piun hah a taëen pën, pa ö no a nap totoopin se sun hah tane' pa mët.”

### A Soe Vapipino' Va Po Vaënëen Apuh

*Matiu 22:1-10*

<sup>15</sup>A pah te' va pee to pënton a soe vëh, pare' soe ke Ieesu' pan, “A te' se keh ënëen non koman a Matop Vih pe Sosoenën, e' se vaeö rakah.”

<sup>16</sup>Ke Ieesu' soe ke poan pan, “A pah te' to kehkeh nok non o vaënëen apuh, ivëh, ke' vipuh a ma napan pa nö ma' po vaënëen pe'. <sup>17</sup>O poen vaënëen to öök vatët rakah en, ke' vavipuh en pa te' kikiu pe', ke' nö ko vaoe ma' a napan varih ne' to vipuh moaan voh na pa nö ma'. E' to nö, pare' soe vamanih pan, ‘Nö kurus ma' öm, a ma taëen to vamatop vahik en.’

<sup>18</sup>Ivëhkëk, ee papaeh to nö, pare' soe pan, e'e to hikta onöt ne a nö ma'. A pah te' to soe pan, ‘Eö' to voen a rak, kö' se nö parö' ep. Eö' to hikta onöt no' a nö nös.’ <sup>19</sup>Ka meh te' soe ma' pan, ‘Eö' to voen ma' a havun purmakaö' marën a nok a kiu, ivëh, kö' iu nö no' pa kiu me raoe. Eö' to hikta onöt no' a nö nös.’ <sup>20</sup>Ka vakön te' soe ma' pan, ‘Kuru va'ih eö' to vaen vavoon, ivëh, kö' hikta onöt no' a nö nös.’

<sup>21</sup>Ka te' kikiu pamëh hah en, pare' soe ke susun pe' a ma tah poë varih. Ke tövaneah pa iuun pah heve en, pare' soe ke a te' kikiu pe', ‘Eën se nö vëvëhö' pa ma hanan apa'puh, me o hanan sosone' va pa vöön vëh, parën me ma' a nap arus, me a napan varih no a ma moeere to hat, me o te' kekeho', me ro te' varih no a ma sioniire to hat, parën me ho ma' raoe manih pa iuun peö'.

<sup>22</sup>Ka vasuksuk no a te' kikiu pamëh to soe pan, ‘Apuh, eö' to vatet rakah eo' pa soe pën, ivëhkëk, a ma meh ö iho' to hikta puh avoe' ne.’

<sup>23</sup>Ka te' apuh soe ke a te' kikiu pe' pan, ‘Eën se nö pa ma hanan apa'puh parën suk a sinten a oro koman a rak, parën me ho ma' a ma napan. Eö' to iu no' a iuun peö' se puh rakah. <sup>24</sup>Eö' to soe ka neöm, a ma

te' kurus varih moaan voh nö' to vipuh raoe, e'e to hikta onöt rakah ne a vaëen me a neo!' ”

### A Te' Se Kokoman Vavih, Pare' Vatet E Ieesu'

*Matiu 10:37-38*

<sup>25</sup>A ma nap peo rakah to nönö vah me ne e Ieesu', ke' tarih, pare' soe ke raoe pan, <sup>26</sup>“Ta pah te' se keh nö ma' peö', ivëhkëk, e' to hikta iu oah rakah a no neo' pa ö ne' to iu va e non e tamaneah, sinaneah, köövo pe', koa' pe', kea pe', vameneah, me o to'to' koman pe', a te' pamëh to hikta te' non e vamomhë rakah peö'. <sup>27</sup>Ka te' to hikta koman non a mët va'peh me a neo' pa kuruse, e' me to hikta onöt non a tavus e vamomhë peö'.

<sup>28</sup>A paeh va peöm se iu eok non ta pah iuun vakin rakah, e' se iho', pare' kokoman vavih këh o voen in a iuun pamëh. E' to iu nat non pa tovih moni' rakah ne' to öt non to onöt non a vahik a iuun. <sup>29</sup>E' se keh hikta kokoman vavih momoan, ko vaho' vahik o simen, pare' hikta onöt non a vahik a iuun. A napan kurus se ep, pare vavovoeak ee pa te' pamëh. <sup>30</sup>E'e se soe pan, 'A te' vëh to taneo a iuun vëh, ivëhkëk, e' to hikta onöt non a vahik.'

<sup>31</sup>Ka te' sunön se iu vapus me non a meh te' sunön, e' se iho' voh, pare' kokoman vavih momoan, pan e' to te' me non po 10,000 te' vëvënsun pe', ka meh te' sunön nö me ma' po 20,000 te' vëvënsun pe'. Ivëh, ke' iu nat momoan non, pan e' to onöt e non pa vapus me a meh te' sunön pe'. Ke' ahik? <sup>32</sup>E' se keh nat non pan, e' to hikta öt onöt non a nap vapus, ee se te' varo avoe' e ne ma', ke' vanö a soe pan, ee se vaato ko vahik o kokoman va pa vapus.

<sup>33</sup>Ke' te' va kov e non manih peöm, ta paeh peöm se keh hikta he' tonun a ma tah kurus pe', ko vatet a neo', e' to hikta onöt non a tavus e vamomhë peö'.”

### A Sö Hikta Tetehean

*Matiu 5:13, me Mak 9:50*

<sup>34</sup>“A sö a tah a pah vih rakah, ivëhkëk, o tetehean pa sö se keh hik këh en pe', ea se nok vahvanih, ke' tetehean hah? <sup>35</sup>A sö to te' va non nën to hikta onöt non a nok a tah manih pe'. Ea se vi rakah ee pe', suk o tetehean to hik këh en pe'. A te' to te' me non a tenaneah, e' se pënton.”

### E Ieesu' To Vakum Me A Nap Hat

*Matiu 18:12-14*

**15** <sup>1</sup>A ma te' kokon takis' me a ma te' nonok vahat to huk vatet ee manuh pe Ieesu' pa pënton a soe pe'. <sup>2</sup>Ka ma Parësi', me o te'

<sup>j</sup> 15.1 O te' kokon takis, e'e a nap kakaveo, suk e'e to kokon oah ne a ma te' moni' pee pa moni' rakah nee se kon.

vavaasis to nat ne o Vavaasis pe Mosës to vaato vaheheve e ne pan, “A te' va'ih to vakamö' me non a ma te' nonok vahat, pare' vavaëen me non rae.”

### A Soe Vapipino' Va Pa Sipsip To Ro

<sup>3</sup>Ivëh, ke Ieesu' he' rae a soe vapipino' vëh, <sup>4</sup>“Ta pah te' topnineöm se keh te' me non a 100 sipsip ka paeh se keh ro, e tövaneah pa ma sipsip se këh en pa 99 sipsip to ënëen ne, pare' nö en pa vaiu a paeh sipsip vëh to ro, ke' onöt rakah a ö ne' se taum poan. <sup>5</sup>O poen ne' to taum hah poan, e' to vatok poan pa ko'koneah, pare' vaeö rakah, pare' te' hah en pe' manuh pa ö no 99 sipsip to te' vavih ne. <sup>6</sup>Ko tavus en iuun pe', pare' vae a ma vakamö' me a ta vöön pe', kee tönun ma', ke' soe ke rae pan, ‘Eöm se vaeö me a neo'. A pah sipsip peö' to ro kö' vaiu eah, parö' taum hah eo' pe'.’ <sup>7</sup>Eö' to soe ka neöm, “Kuru vëh manuh pa vöön va kin, ee to vaeö e ne po 99 te' totoopin to hikta te' me ne ta ma taate' hat nee se panih suk. Ivëhkëk, ta pah te' nonok vahat se keh panih a ma taate' hat pe', a, o vaeö apuh oah se tavus manuh pa vöön va kin.”

### A Soe Vapipino' Va Pa Moni' To Ro

<sup>8</sup>“Ta pah köövo se keh te' me non a K10.00 ka K1.00<sup>k</sup> ro, e' se vëkrea o ram, pare' vavaiu koman a iuun pare' epep vavih, ke' onöt rakah a ö ne' se taum hah a moni' vëh to ro. <sup>9</sup>O poen ne' to taum hah poan, e' se vae a ma vakamö' me a ta vöön pe', kee tönun ma', ke' soe ke rae pan, ‘Eöm se vaeö me a neo'. A moni' peö' to ro voh, ivëhkëk, eö' to taum hah eo' pe'.’ <sup>10</sup>Eö' to soe ka neöm, kuru vëh manuh pa vöön va kin a ma ankerö' pe Sosenën to vavaeö ne sih a pah te' nonok vahat to panih a ma taate' hat pe', ko tarih hah ma' pe Sosenën.”

### A Soe Vapipino' Va Pe Koa' Seka' To Këh E Tamaneah

<sup>11</sup>Ke Ieesu' vavaato avoe' e non, pare' soe pan, “A pah te' to te' me non a poa koa' oete'. <sup>12</sup>Ka vapöök koa' soe ke tamëere pan, ‘Tamön, eö' to koman no' a ma tah kurus nën to iu ki vakëh ka no möm a poa tom kea. A papan peö' sën he' eöm peö' kuru. Ke tamëere ki vakëh ken pee pa ma tah kurus pe' manih pee pon. <sup>13</sup>Ke' hikta te' varë, ke vapöök koa' ununun a ma tah kurus pe', pare' nö en ko te' e non ma' pa meh muhin. E' to te' non pa muhin pamëh, pare' pah vi vahik en pa ma moni' pe', pa ma taate' hat vatösoe ne' to nonok non. <sup>14</sup>E' to vi vahik rakah en pa ma tah pe', ko maë apuh tavus pa muhin pamëh, ke' hikta te' rakah me non ta moni' se' voen ta taëen, me ta tah ohop, pare' pah mamaë rakah e non. <sup>15</sup>Ivëh, ke' nö pare' kiu non pa pah te' va pa muhin pamëh. Ka te' vanö

---

<sup>k</sup> 15.8 Manih pa muhin va Israël, a napan to kokon ne a drakma', e' o voen va pa kiu pa pah potan.

en pe' manuh pa matop o pus ku' pe'. <sup>16</sup>O ku' to ënëen ne sih a ma voa' pin, ke' pah iu rakah e non pa ëen a ma kap pin ëen këh po ku'. Ivëhkëk, a hikta pah te' to he' poan a taëen ne' se ëen.

<sup>17</sup>Ka varu' vamanih, e' to kokoman vörep en pa ö ne' to te' vahat va non, pare' soe hah kea pan, 'A ma te' kikiu pe tamön to te' me ne pa ma taëen peo rakah. Ivëhkëk, eö' to te' no' manih, parö' pah mamaë rakah e no'. <sup>18</sup>Eö' se nö hah eö' manuh pe tamön, parö' soe keah pan, 'Tamön, eö' to nok a hat manih pe Sosenën me manih pën. <sup>19</sup>Eö' to hikta te' no' a te' vih to onöt no' a ö nën se poka' a neo' e koa' pën. Eën se vate' va ka neo' manih pa te' kikiu pën.' <sup>20</sup>Ke' sun ko nö hah en manuh pe tamaneah.

Ivëhkëk, e' to te' varo avoe' këh e non ma' pa vöön ke tamaneah ep in na poan. E tamaneah to pah uruan vörep en pe', ko vaeö, pare' vaveo ko not poan, pare' uma' en pe'. <sup>21</sup>Ke koa' soe ke tamaneah pan, 'Tamön, eö' to nok voh a hat manih pe Sosenën me manih pën. Eö' to hikta te' vih onöt no' a ö nën se poka' a neo' e koa' pën.'

<sup>22</sup>Ivëhkëk, e tamaneah soe ke a ma te' kikiu pe' pan, 'Eöm se kon ma' o ohop rë vih oah peö', paröm te' oho' ma', paröm ohop eah. Paröm vaho' a pë manih pa koreneah, ko ohop eah pa su'. <sup>23</sup>Paröm nö ko te' ma' a purmakaö' seka' vëh a vusvus, paröm ip vamët. Ka se ëen para vaeö rakah. <sup>24</sup>Suk e koa' peö' vëh to mët voh en, ivëhkëk, e' to to' hah en. E' to ro voh en, ivëhkëk, ea to taum hah ee pe'.' Ivëh, kee nok ee po vaënëen.

<sup>25</sup>Ivëhkëk, e koa' vamomoaan to te' no ma' pa rak. E' to hah ma', ko öök vatët ma' iuun, pare' ténan a napan to vaeö ne po pino'. <sup>26</sup>Pare' vaeo na a pah te' kikiu pare' hi poan, 'E'e nonok ne ataeah?' <sup>27</sup>Ka te' kikiu soe ke poan pan, 'E kea pën to hah en ma', ke tamëneöm ip a purmakaö' seka' vusvus, suk e' to taum hah en pe koa' to te' to'to' e non to hikta ro voh.'

<sup>28</sup>Ivëhkëk, e koa' vamomoaan to pah heve rakah en, ko hikta iu ho non manuh iuun. Ke tamaneah tavus ma', pare' he' poan a soe vih pa vöknah o heve pe', ko keh vakis rakah en pe' pan, e' se ho ma'. <sup>29</sup>Ivëhkëk, e koa' to piun a soe pe tamëere pare' soe pan, 'Pa ma kirismas peo rakah nö' to matop voh no' a kiu pën, vamanih pa te' kikiu akuk. Eö' to hikta pënton varo voh a oah. Ivëhkëk, eën to hikta he' voh a neo' ta pah sone' meeme', kö' se ëen vaeö me voh a ma vakamö' peö', ahik rakah. <sup>30</sup>Ivëhkëk, e si' koa' pën to vahik voh en ma' pa ma tah kurus pën manih po köövo te'te'vaasi'. Pare' hah ma', kën uruan eah parën ip keah a purmakaö' seka' vusvus rakah na to te' me no.'

<sup>31</sup>Ke tamëere soe ke poan pan, 'Koa' peö', a ma tamoan voh ne ea to te' va'peh e no. Ka ma tah kurus peö', e'e a ma tah pën. <sup>32</sup>Ivëhkëk, kuru ea se vaeö ko kokoman pea se te' vavih rakah non. Suk e kea pën va'ih to mët voh en, ivëhkëk, kuru e' to to'to' hah en. E' to ro voh en, ivëhkëk, kuru ea to taum hah ee pe'.' "



## A Soe Vapipino' Va Pa Te' Susun Natnat

**16** <sup>1</sup>Ke Ieesu' soe ke a ma vamomhë pe' pan, "A pah te' öt ö to te' me non a te' susun to vakiu ke non poan a ma kiu pe'. Ka ma meh te' nö ma' manih pa te' öt ö, pare soe ke poë pan, 'A te' vëh to susun non to pah vi vahok en pa ma tah pën.' <sup>2</sup>Ka te' sunön vaoe en pa te' susun, pare' soe ke poan pan, 'A soe va'ih nö' to pënton manih pën te' vah va non nih? Eën se nö, parën kiun to soe vanat in a ma tah peö' to te' non manih pën. Eën hikta se te' hah nom a te' susun peö'.

<sup>3</sup>Ka te' susun pamëh pah kokoman vörep e non pan, 'Eö' se nok vah vanih? E sunön to kehkeh veo këh e non peö' pa kiu vëh a te' susun. Eö' to hikta eh onöt no' a een o oeh, parö' poet e no' pa hin a meh te' a taëen. <sup>4</sup>Ivëhkëk, eö' to nat eo' pa tah nö' se nok. Eö' se nok a tah no a ma napan se hara' ne pa va'aus a neo', ko me a neo' pa ma iuun pee pa ö no a te' sunön se veo këh a neo' a kiu.'

<sup>5</sup>Ivëh, ke susun vaoe papaeh o te' varih to te' me ne a ma ötop manih pa te' sunön, kee nö ee ma' manih pe'. A paeh te' to tavus momoan ma', ke susun hi poan pan, 'Eën te' me nom a tovih ötop manih pe sunön peö'?' <sup>6</sup>Ke' soe, 'O 100 taram oer va po voa' öliv.' Ke susun soe ke poan pan, 'Eën se öt o pëpa' vëh to vëknöm non o ötop pën, ko iho', parën kiun o 50 taram ro.' <sup>7</sup>Ka meh te' suk en ma', ke susun hi poan pan, 'O tovih ötop pën?' Ke' soe pan 'O 100 pëk vuit.' Ke' soe ke poan pan, 'Eën se öt o pëpa' vëh to vëknöm non o ötop pën, parën kiun o 80 pëk ro.'

<sup>8</sup>Ke sunön vaeö me e susun hat pamëh. Suk ataeah, e' to nok a taate' to te' va non manih pa te' to te' me non o kokoman va pa matop vavih hah ea. O te' va po oeh vëh to natnat oah e ne pa nok a ma kiu pee, ko te' oah e ne po te' varih to te' ne po maaka."

<sup>9</sup>Ke Ieesu' sosoe avoe' ke non pa ma vamomhë pe' pan, "Manih pa moni', eöm se vakamö' me a ma napan. Ka amot no a moni' se hik en, a, e Sosoenën se me a neöm pa iuun te'te' tamoan.

<sup>10</sup>Ta pah te' se keh matop vavih non a ma si' tah sosone', a, e' se matop vavih e non pa ma tah apa'puh oah. Ka te' to hikta kiu vatotoopin non pa tah sone', e' se hikta kiu vatotoopin pa tah apuh me. <sup>11</sup>Eöm se keh hikta matop vavih nem a moni' vëh po oeh. E Sosoenën me se keh he' a neöm a tah kokoek va pa vöön va kin, eöm hikta onöt nem a matop vavih. <sup>12</sup>Eöm se keh hikta matop vavih nem a tah no a meh te' to he' a neöm, eöm me hikta onöt nem a matop a tah ne Sosoenën to he' a neöm manih po oeh, ke' vatoe e non manuh pa vöön va kin.

<sup>13</sup>"A hikta pah te' kikiu to onöt non a matop a kiu pa poa torara, e' se hat ke non a paeh, pare' iu e non pa meh. E' se pëpënton e non pa soe pa paeh, pare' he' tonun e non pa meh. Eöm to hikta onöt nem a tavus a te' kikiu pa poa te', e Sosoenën me a moni'."

### A Soe Va Pa Taate' Me A Matop Vih Pe Sosoenën

<sup>14</sup>O Parësi' to iu rakah ne sih a moni' to pënton a soe pe Ieesu', pare pah kö ee pe'. <sup>15</sup>Ivëhkëk, e Ieesu' to soe ke raoe pan, “Eöm to te'te' vapo'kan nem, pan eöm o te' totoopin to vavatet nem a taate' vih pa matëëra ma napan. Ivëhkëk, e Sosoenën to nat e non po kupu peöm. A ma tah no a napan to va'puh ne po kupu pee, e'e a ma tah hat po epep pe Sosoenën.

<sup>16</sup>O Vavaasis pe Mosës, me o Vavaasis po Te' Vanënën Soe to te' onöt rakah e non po poen ne Jon Tövapupui to tavus ma', pare' taneo en pa vatvus a soe va pa panih. Ivëhkëk, taneo no ma' pe Jon ko öök no ma' kuru, a Soe Vih va pa Matop Vih pe Sosoenën to tavus en ma' pa ma vöön kurus. Ka ma nap peo söë rakah ee pa hop manih pa Matop Vih pamëh.

<sup>17</sup>Amot no akis me o oeh se hik en. Ivëhkëk a hikta si' pah ö kiun va po Vavaasis pe Mosës to se panih.”

### E Ieesu' To Sosoe Suk Non A Taate' Va Pa Kök O Vaen

*Matiu 5:31-32; 19:9, me Mak 10:11-12*

<sup>18</sup>E Ieesu' to soe pan, “E voe to veo e köövo pe' ko me a meh köövo, e' to nok a taate' rëhrëh. Ka voe to me a köövo vëh moaan voh ne voe pe' to veo poan, e' me to nok en pa taate' rëhrëh.”

### A Te' Öt Ö Me E Lasarus

<sup>19</sup>“Moaan voh no a pah te' öt ö to te' non, ka ma poen kurus ne' to ohop non a ma ohop vihvih vörep me o ohop erera' vih. Ka ma poen kurus ne' to ënëen non a ma taëen vihvih rakah. <sup>20</sup>Ka manih po sinten hopa' in a iuun pe', a pah te' arus rakah to koroh non, a ëhnaneah e Lasarus. A sionin e Lasarus to puh rakah non po pi'. <sup>21</sup>Ke Lasarus koman non a ö ne' se kon a ma ö taëen ëen këh to vu' manih paan a ö ënëen pa te' öt ö pamëh, pare' ëen ko mahun. O këh to nönö e ne ma', pare rëmrëm ne a ma pi' pe Lasarus. <sup>22</sup>A te' arus pamëh to mët en, ko ankerö' pe Sosoenën nö ma', pare te' poë ko vaho' va'peh me poë e Abraham. Ka te' öt ö mët suk en. <sup>23</sup>Ko nö en manuh po sura' ësës tamoan, ko te' rakah me non o kamis o pöh apuh rakah. E' to ta peah, pare' ep na e Abraham to te' varo rakah e non ma', ke Lasarus te' va'peh me non poan. <sup>24</sup>Ka te' öt ö tötö ke na e Abraham, pare' soe pan, ‘Tamön, eën se uruan a neo', parën vanö ma' e Lasarus, ke' varu a kumis koreneah manuh pa ruen, pare' vatunu' voh ma' a meaneo'. Eö' to pah hara' suntan rakah e no' po kamis manih po sura' vëh!’

<sup>25</sup>Ivëhkëk, e Abraham to soe pan, ‘Koa' peö', kuru eën se kokoman voh a pah tah, moaan voh eën to te' to'to' nom eën to kon voh a ma tah vihvih rakah, ke Lasarus kon voh a ma tah hat. Ivëhkëk, manih pa vöön

vëh o kokoman moomo ne' to kon, ka hik to kamis ne' to kon, ke eën to pah kon eom po kamis o pöh hat rakah. <sup>26</sup>Ka meh tah ivëh, manih topniira, e Sosoenën to vate' voh o pöh een. Ivëh, ko te' to te' ne manih, to iu pahan ne o een vëh, ko nö nös manih peöm, e'e to hikta onöt ne. Ko te' varem to hikta onöt ne a pahan ma', pare nö ma' manih pemöm.'

<sup>27</sup>Ka te' öt ö soe vamanih pan, 'Ivëh, kö' hi nös oah Tamön, eën se vanö e Lasarus ke' nö manuh pa iuun pe tamön. <sup>28</sup>Eö' to te' me no' a tönim kea peö', ke Lasarus se nö, ko he' raeo a soe va pa panih a ma taate' hat pee, tome' e'e nö ma' manih pa vöön va pa kon o kamis apuh vëh.'

<sup>29</sup>Ivëhkëk, e Abraham to soe ma' pan, 'O Vavaasis pe Mosës me ro Vavaasis po Te' Vanënën Soe to te' e ne, ee se tēnan ee pa ma Vavaasis poë varih, pare vatet ee.' "

<sup>30</sup>Ka te' öt ö soe pan, 'Ahik, Tamön Abraham, o Vavaasis varih to hikta onöt ne, suk ee se keh tēnan a te' vavaasis to nat non o Vavaasis pe Mosës, ee to hikta se vaman ne. Antoen rakah non a ö no a te' se sun tane' hah manih pa nap mēt, ko he' a soe, kee panih a ma taate' hat pee.

<sup>31</sup>Ivëhkëk e Abraham to soe ke poan pan, 'E'e se keh hikta tēnan o Vavaasis pe Mosës, me ro Vavaasis po Te' Vanënën Soe, a, ka ta pah te' se keh sun tane' hah ma' pa nap mēt, e'e to hikta onöt ne a vaman pet poë.' "

#### A Taate' Hat To Mimirö' Non Sih O Vaman Pa Te'

*Matiu 18:6-7; 18:21-22, me Mak 9:42*

**17** <sup>1</sup>E Ieesu' to soe ke a ma vamomhë pe', "A ma vu taate' hat se tavus ma', ko mirö' o kokoman pa ma napan, kee ku' ee pa taate' hat. Ivëhkëk, varenan rakah pa te' to rëh a meh te' pa nok a hat. <sup>2</sup>E' to vih rakah non pa ö nöm se vahan a vös apuh pa ko'koneah ko varu eah tahi', e' he me' e non pa rëh ke o vaman pa si' koa' sone', ke' ku' manih pa taate' hat."

<sup>3</sup>Ivëh, ke eöm se matop koman hah a nem tome' eöm rëh ta meh te' pa nok a hat.

E kea pën se keh nok a hat manih pën, eën se soe keah, ke' panih a taate' hat pe', kën se ihan anoe këh eah a hat pe'. <sup>4</sup>Ke kea pën se keh nok a hat manih pën pa tönim me a poa tēem koman a pah potan, pare' hah ma' pën, ko soe vatamak ka oah pa tönim me a poa tēem koman a pah potan, a, eën se ihan anoe këh eah a hat pe!."

#### E Ieesu' To Sosoe Suk Non A Taate' Va Po Vaman

<sup>5</sup>Ka ma aposol soe ke Apuh pan, "Eën se nok va'puh o vaman pemöm ke' apuh rakah ma!." <sup>6</sup>Ke Apuh soe ke raeo pan, "O vaman peöm se keh te' va non manih po voa' naon sone' vëh o voa' mastat, eöm se ta' o meoh naon apuh vëh pan, 'Tatai ah, parën nö, ko pu hah manuh tahi!' E' se suk en pa soe peöm."

### E Ieesu' To Sosoe Suk Non A Taate' Pa Te' Kikiu

7“Ta pah te' manih peöm, se keh te' me non a te' kikiu to eneen non sih o oeh manuh pa rak, ke' to matop non o sipsip. Vasuksuk ne' to hah en ma' iuun, ke susun pe' soe pö' ke poan pan, ‘Vëvëhö' ho po' ma' parën iho' ko ëën.’ E' hikta se ta' non poan pa iho' ko ëën. 8 Ahik, e susun se soe ke poan pan, ‘Eën se vamatop a taëën peö', parën voh o voh, ko hak a taëën peö' parën te' ma'. Eö' se ëën, parö' kaak vovoh, ko vasuksuk po' nën se ëën ko kaak.’ 9 Ke susun se pö' soe vavihvih ken pa te' kikiu vëh to vatet a soe pe'. E' me a hik. 10 Ivëh, ke eöm me, eöm se keh nok vahik kurus em pa ma tah ne Sosoenën to soe ka neöm, a, eöm se soe vamanih pan, ‘Emöm o te' kikiu varoe. A ma tah nemöm to nonok nem, e' a kiu akuk ko pemöm. Ivëh, kemöm hikta iu nem a soe vavihvih.’ ”

### E Ieesu' To Vato' A Havun Te' To Te' Ne A Mët Töpa'

11 E Ieesu' to suksuk nö non a hanan vëh to nö non Jerusalëm, pare' koe topnin Samëria' me Galili'. 12 E' to vovos nö non pa pah vöön, ka havun te' to te' me ne a mët töpa' to nönö nö ne ma', ko sun varo avoe' e ne ma', 13 pare vaoe suntan rakah ee pe Ieesu' pan, “Ieesu', Apuh, ururuan a möm ah.”

14 Ke Ieesu' ep raoe, pare' soe pan, “Eöm se nö ko vataare këm manuh po te' ësës he', kee ep pan eöm to voon ko vih em.”

Kee nönö avoe' e ne ka ma sioniire vih ee ka mët töpa' hik en. 15 Ka paeh va pee ep in a sionineah to vih hah, ko hah en. Pare' pah kë suntan rakah en pa ëhnan e Sosoenën. 16 Pare' vatokon pa havin mon e Ieesu', ko soe vavihvih ke poan. A te' pamëh e' a to Samëria' varoe to hah ma'.

17 Ke Ieesu' ep in a te' pamëh, pare' soe pan, “Eö' to koman no' pan, a havun te' to vih hah. A meh tönim me a tana' po' harih? 18 Ahik pö' ta meh te' to hah ma' pa kë a ëhnan e Sosoenën, ha? A pah te' ro va pa meh muhin to tavus vavih, to hah ma' pa soe vavihvih me a kë a ëhnan e Sosoenën.” 19 Ke Ieesu' soe ke poan pan, “Eën se sun parën nö, o vaman pën to vavih hah en pën.”

### A Matop Vih Pe Sosoenën Se Nö Ma'

*Matiu 24:23-28; 24:37-41*

20 Ko Parësi' hi e Ieesu' pan, “O poen poanheh no a Matop Vih pe Sosoenën se nö ma'?”

Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe pan, “O poen no a Matop Vih pe Sosoenën se nö ma', a napan to hikta onöt ne a ep pa matëëre. 21 E'e to hikta onöt ne a soe pan, ‘Ep öm a Matop Vih ivëh, ke' ivöh, suk ataeah a Matop Vih pe Sosoenën nöm to te' me e nem.’ ”

22 Ke Ieesu' soe ke a ma vamomhë pe' pan, “Amot no o poen se tavus ma' ko kokoman peöm se pah iu rakah e non pa ep a neo' e Koa' Te' Pa

Napan Kurus po to pöh poen ro. Ivëhkëk, eöm to hikta se ep nem. <sup>23</sup>A napan se soe va ka neöm manih pan, ‘Ep öm, e' to te' no ma' manuh, me ee se soe pan, e' to te' non manih.’ Ivëhkëk, eöm se sun vakis ko nat nem vatet raeo. <sup>24</sup>Eöm to nat e nem, o poen no a vakës se vakës ma', o ëman se tavus pa ma ö kurus manih pa akis. Ivëh, ko poen ne eö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus se nö hah ma', eö' se nö va ma' nën, ka ma napan kurus se ep a neo'. <sup>25</sup>Ivëhkëk, eö' se te' o kamis o pöh apuh po vamomoaan, ka napan va kuru se he' tonun a neo' me o vavaasis peö'.

<sup>26</sup>A taate' nee to nok voh pa ö ne Noa' to te' non, e' to te' akuk va kov e non manih pa ö nee se nok vamanih peö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus. <sup>27</sup>E'e to ënëën ko kaak ne, pare vavaen ne ke' antoen rakah po poen ne Noa' to hop en po parö' me ra kën tom sinan pe'. Ka unat apuh ip vamët en pa ma napan kurus. <sup>28</sup>E' se te' va non manih po poen voh pe Löt. A napan to ënëën voh ne ko kakaak ne, ko vonvoen tah ne ko vavoen tah ne manih pa napan, pare kikiu ne a ma rak pee ko ekeok iuun ne. <sup>29</sup>Ivëhkëk, e Löt to këh a Södom manih po poen pamëh, ka sura' me o vös vëh o sölpa' to tane' ma' manuh akis vamanih pa uhön, ko ip vahik voh en pa napan. <sup>30</sup>Ke' te' va kov e non manih po poen ne eö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus se tavus vateera' hah va ma'.

<sup>31</sup>Manih po poen pamëh a pah te' se keh tok no ma' tonun iuun pe', ka ma tah pe' pet no ma' koman iuun, a, e' to hikta onöt non a nö pa kon a ma tah pe', ko rusin këh a hat. Ke' te' va kov e non manih pa te' to te' no ma' pa rak pe', e' to hikta onöt non a up hah a ma tah pe' manuh iuun, ko rusin këh a hat. <sup>32</sup>Eöm se koman nem e köövo pe Löt to vatatarih hah voh no na pa vöön Södom, ke Sosenën ip en pe'. <sup>33</sup>Ta pah te' se keh iu öttöön non o to'to' pe', a, o to'to' pe' se ro amot en. Ivëhkëk, a te' se keh koman a non neo', pare' mët suk a neo', a, amot a te' pamëh se kon o to'to' tamoaan. <sup>34</sup>Eö' to soe ka neöm, manih pa popoen pamëh a poa te' to koroh ne pa pah tevan, e Sosenën se me a paeh këh a meh to koroh non. <sup>35</sup>A poa köövo se posean ne pa rih o praoa' va pa peret, e Sosenën se me en pa paeh, ka meh ne' se këh en. <sup>36</sup>A poa te' se keh te' ne pa rak, e Sosenën se me a paeh këh a meh se te' non.”

<sup>37</sup>Ko vamomhë pe' pënton a soe va'ih, pare hi poë pan, “Apuh, a tah va'ih se tavus rakah nih?” Ke Ieesu' soe ke raeo pan, “Manih pa ö poanheh no a tah koa to pët non, manih pa ö pamëh no o növan ënëën tah koa to tötönun ne sih nën.”<sup>1</sup>

<sup>1</sup> 17.37 E Ieesu' to soe vapipino' a ö no a soe pe' se tavus vamaaka pa matëëra napan. E' to te' va non manih pa taate' po növan ënëën tah mët. A ëhnëëro növan poë varih, o valjah. O növan poë varih to ënëën varoe ne sih a ma tah mët to taneo ne pa koa. A ma valjah peo to nönö ne ma' marën a ëen a tah mët. O te' se keh ep a ma valjah peo to vatvi ne kin, ee to nat ee pan a tah mët to te' non nën. E' to te' akuk va kov e non manih pa ö no a napan se ep e Ieesu' se hah vamaaka va ma', e' to hikta se vavakoaan nö non ma'.

**A Soe Vapipino' Va Pe Köövo To Vaoe A Tökiiki Vahutët Pa Va'aus Poan**

**18** <sup>1</sup>Ke Ieesu' he' a pah soe vapipino' manih pee, marën a vavaasis raeo pan, e'e se te' ne pa taate' hin manuh pe Sosoenën pa ma poen kurus, pare koe a karauh. <sup>2</sup>E Ieesu' to he' a soe vapipino' va pa taate' hin vamanih pan, “Manih pa pah vöön apuh a pah tökiiki vahutët to te' non. E' to hikta nanaöp non sih e Sosoenën, ko hikta koman non sih o upöm te'. <sup>3</sup>Ka pah köövo mahu te' non pa vöön apuh pamëh. Pa ma tamooan ne köövo to nönö non sih pa te' pamëh, pare' sosoe ke non sih poan pan, ‘A te' vëh to vakihat me a neo', e' to iu mirö' e non peö', eën se va'aus a neo' manih po vahutët.’ <sup>4</sup>Mooan voh ne' to hikta iu va'aus voh non e köövo, ivëhkëk, vasuksuk ne' to koman vamanih pan, ‘Eö' to hikta naöp no' e Sosoenën, parö' hikta koman vörep no' a ma napan. <sup>5</sup>Ivëhkëk, e köövo mahu vëh to pah vëhva' e non peö' pa nö vatëh ma'. Rakah ah, kö' va'aus momooan eo' pe' manih po vahutët. E' tome' vatëh sionin pa nö vatëh ma' manih peö'.”

<sup>6</sup>Ke Ieesu' soe pan, “Eöm to pënton em pa soe pa tökiiki vahutët vëh no a taate' pe' to hikta te' totoopin non. <sup>7</sup>Ke' te' vah va po' non nih? A ma napan ne Sosoenën to vate' voh a ma te' pe', ee to hinhin ne sih e Sosoenën o va'aus pa potan me pa popoen. E Sosoenën to hikta se va'aus pö' non raeo po vahutët, ha? Ivëh, ke' anoeh non sih pa va'aus raeo. <sup>8</sup>Eö' to soe ka neöm, e Sosoenën se va'aus vëvëhö' rakah en pee. Ivëhkëk, amot ne eö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus se nö ma' manih po poen pamëh, eö' se nö ma' pa ep pa napan varih po oeh pan, ee to vaman rakah e ne, ke' ahik?”

**A Soe Vapipino' Va Pe Parësi' Me A Te' Kokon Takis**

<sup>9</sup>E Ieesu' to he' me a soe vapipino' vëh manih pa napan varih to vaman hah a ne pan, e'e ra nap totoopin rakah, ko upöm te' to para' hat. Ivëh, ne Ieesu' to he' suk a soe vapipino' va'ih. <sup>10</sup>E' to soe pan, “A poa te' to nö pa hin koman a Iuun Hinhin Apuh! A paeh a Parësi', ka meh a te' kokon takis. <sup>11</sup>Ka Parësi' pamëh sun, ka manih po kokoman pe' e' to hinhin va non manih pan, ‘Sosoenën, eö' a te' vih totoopin rakah, to hikta te' va no' manih po upöm te', ivëh, kö' soe vavihvih ka nös oah. Eö' a te' hikta kakaveo, nonok taate' hat, me mimirö' vaen. Me eö' hikta te' va no' manih pa te' kokon takis vöh. <sup>12</sup>Manih komön a ma nënkikiu kurus eö' to vapenpen no' sih pa taëen po pöök poen. Ka ma tah kurus nö' to vaneah no', eö' to kökök no' sih a paeh va pa havun tah, parö' he'he' no' nös oah a paeh.’

<sup>13</sup>Ivëhkëk, a te' kokon takis to sun varo varu' e non ma', pare' hikta iu ta peah no na manuh kin. Ahik. E' to tös a poeneah to vataare non pan, e' to te' non a hat ne' to nok voh. Pare' hinhin non e Sosoenën se ururuan varenan poan ko ihan anoe këh poan a ma hat pe'.

<sup>14</sup>Eö' to soe ka neöm, a te' kokon takis varoe, ne Sosoenën to poka' non poan a te' totoopin rakah, ke' hah en pa iuun pe'. Ivëhkëk, a meh te' ahik rakah. A hat pe' to te' avoe' e non. Eö' se soe ka neöm, a te' to kë koman hah a non e Sosoenën se vöknah rakah en pe'. Ka te' to vöknah koman hah a non, e Sosoenën se kë poan.”

**E Ieesu' To Tapui A Ma Koa' Sosone'**

*Matiu 19:13-15, me Mak 10:13-16*

<sup>15</sup>Ka napan meeme ee ma' pa ma koa' sosone' manih pe Ieesu', pan e Ieesu' se vaket, ko tapui raeo. Ivëhkëk, o vamomhë pe' to ep a tah va'ih, pare sirö' ee pa napan poë varih. <sup>16</sup>Ivëhkëk, e Ieesu' to vaoe huk en na pa ma koa' manih pe', pare' soe pan, “Eöm se koe a amun o koa', kee nö ma' manih peö'. Suk ataeah, a Matop Vih pe Sosoenën to te' suk non o te' to te' va ne manih po si' koa' varih. <sup>17</sup>Eö' to soe vamaman rakah ka neöm, a te' to hikta kon a Matop Vih pe Sosoenën vamanih pa si' koa' sone', e' to hikta onöt rakah non a hop.”

**A Te' Sunön To Te' Me Non A Ma Tah Peo**

*Matiu 19:16-30, me Mak 10:17-31*

<sup>18</sup>Ka pah te' sunön po Jiu' hi e Ieesu' pan, “Apuh vih, eö' se nok ataeah, parö' kon o to'to' tamoan?”

<sup>19</sup>Ke Ieesu' soe ke poan pan, “Suk ataeah, kën poka' a neo' a vih? Ahikta pah te' vih. E Sosoenën varoe a paeh a vih. <sup>20</sup>Eën to nat voh eom pa ma taate' ne Sosoenën to he' voh e Mosës,

“Koe a nok a taate' rëhrëh,

koe a ip va mët a meh te',

koe a kaveo,

koe a piuk a meh te' pën manih po vahutët,

parën ta nom e tamömah pen e sinömah.” *Eks 20:12-16, me Lo 5:16-20*

<sup>21</sup>Ka te' susun pamëh soe ke Ieesu' pan, “Taneo no ma' po poen ne eö' to te' voh no' a koa', ko öök non kuru, eö' to vavetet voh e no' pa ma taate' kurus varih.”

<sup>22</sup>Ke Ieesu' pënton a soe va'ih, pare' soe ke poan pan, “Eën to kökööt avoe' nom a pah tah. Eën se vavoen a ma tah pën, parën he' a moni' manih pa nap arus. Kën se te' nom a ma tah kokoek manuh pa vöön va kin. Parën vatet po' ma' neo'.” <sup>23</sup>Ivëhkëk, a te' susun pamëh to pënton a soe va'ih, ko pah tamak rakah en. Suk ataeah, e' a te' öt ö rakah.

<sup>24</sup>E Ieesu' to ep in poan to hara' vatamak non, pare' soe pan, “E' to para' hiva' rakah po te' öt ö pa hop manih pa Matop Vih pe Sosoenën. <sup>25</sup>E' to te' tö rakah ke non pa këmol pa hop koe manih pa töhko' in a ni kunkun. Ivëhkëk, e' to hiva' oah rakah e non pa te' öt ö to kehkeh hop non manih pa Matop Vih pe Sosoenën.”

<sup>26</sup>A ma napan to pënton a tah va'ih, pare soe pan, “E' se keh te' va non nën, keteh se po' kon o to'to' tamoaan?”

<sup>27</sup>Ke Ieesu' piun raeo, ko soe pan, “A ma tah varih no a napan to hikta onöt ne a nok, e Sosoenën to onöt e non pa nok.”

<sup>28</sup>Ke Pita' soe pan, “Ep ah! Emöm to këh voh ma' a ma iuun pemöm, ko vatet ma' oah.”

<sup>29</sup>Ke Ieesu' soe ke raeo pan, “Eö' to soe vaman rakah ka neöm. A ma napan kurus to koman voh ne a Matop Vih pe Sosoenën, pare këh ma' a ma iuun pee, köövo, me a ma koa', kea pee, taman me sinëere. <sup>30</sup>E Sosoenën se piun oah pet ke raeo a ma te' tah, nee to öt ne kuru, me o poen se tavus amot ma', ne' se he' raeo o to'to' tamoaan.”

### **E Ieesu' To Vakön Soe A Ö Ne' Se Mët, Pare' Sun Hah**

*Matiu 20:17-19, me Mak 10:32-34*

<sup>31</sup>Ke Ieesu' me ke a havun me a poa vamomhë pe', pare' soe ke raeo pan, “Ea se nö manuh Jerusalëm. Ka ma soe varih no o te' vanënën soe pe Sosoenën to kiun suk voh a neo' e Koa' Te' Pa Napan Kurus se tavus vaman en.

<sup>32</sup>Ee se he' a neo' pa koreera napan to hikta te' ne pan ee ro Jiu', ee se kö a neo', ko nok vahat a neo', me ee se teteo a neo'. <sup>33</sup>Ee se rëp a neo', pare ip vamët a neo'. Ivëhkëk, o vakön poen eö' se sun tane' hah eo' ma' po vapeepe.”

<sup>34</sup>Ivëhkëk, a ma vamomhë pe' to hikta maaka vavih ne pa pusun in a soe vakoan, me ee to hikta maaka ne pa tah ne' to sosoe ke non raeo.

### **E Ieesu' To Vato' Hah A Te' Keho'**

*Matiu 20:29-34, me Mak 10:46-52*

<sup>35</sup>E Ieesu' to vos vatet en manuh Jeriko', ka pah te' keho' to iho' non sinten hanan, pare' hinhin moni' non a ma napan. <sup>36</sup>E' to tēnan a napan o pöh peo rakah to o'oah nö nee, pare' hi a ma meh te' pan, “Ee nonok ne ataeah?” <sup>37</sup>Kee soe ke poë pan, “E Ieesu' va Nasarët to nönö nö no ma'.”

<sup>38</sup>A, ke' pah kokoe' suntan en pan, “Ieesu' Koa' supnai' pe Devit, ururuan a neo' ah.”

<sup>39</sup>Ka napan varih po vovoh sirö' poë, pare soe pan, “Vatotomin ah.” Ivëhkëk, e' to kokoe' vakis oah en, pare' soe pan, “Koa' supnai' pe Devit, ururuan a neo' ah.”

<sup>40</sup>Ke Ieesu' nö ma' pare' sun en ko soe ke raeo pan, “Me ma' öm eah manih peö'.” Ka te' keho' huk vatët en ma', ke Ieesu' hi poan pan, <sup>41</sup>“Eën iu nom ataeah ne eö' se nok manih pën?”

Ke' piun, pare' soe pan, “Apuh, eö' to iu opoep hah no'.”

<sup>42</sup>Ke Ieesu' soe ke poan pan, “A matömah se opoep hah en. O vaman pën to vato' hah en pën.” <sup>43</sup>Ivëh, ka varu' rakah vakomanih no a



mataneah to takap hah en, ke' ep vavih hah en, ko vatet en pe Ieesu', kee pet nö ee. Ke' kë ko vavihvih rakah en pa ëhnan e Sosoenën. Ka napan ep a tah pamëh to tavus, pare pët kë ee pa ëhnan e Sosoenën.

### E Ieesu' To Nö Pa Iuun Pe Sakias

**19** <sup>1</sup>E Ieesu' to vos manuh Jeriko', pare' iu nö oah e non. <sup>2</sup>Ka pah te' a ëhnaneah e Sakias, e' a te' susun pa nap kokon takis, me e' a te' öt ö. <sup>3</sup>E' to iu ep rakah non pe Ieesu' eteh, ivëhkëk, a ma napan peo to te' ne. E Sakias a te' kökööt rakah, ivëh, ke' hikta onöt non a ep e Ieesu'. <sup>4</sup>E Sakias to vaveo vovoh, pare' peah en po naon vëh o fik, e' to iu ep non e Ieesu'. E' to nat e non e Ieesu' se suk ma' a hanan pamëh. <sup>5</sup>Ke Ieesu' öök ma' pa ö pamëh ko ta peah, pare' soe ke poan pan, "Sakias, vëhö' kunah ma', kuru eö' se te' no' nös pa iuun pën."

<sup>6</sup>Ivëh, ke Sakias kunah vëhö' rakah këh en ma' po naon, suk o kokoman pe' to vaeö rakah, ke' me en pe Ieesu' manuh pa iuun pe'. <sup>7</sup>Ka ma napan kurus ep a tah va'ih, pare vakukunun e ne pan, "Ep öm, e Ieesu' to nö en pa iuun pa te' nonok hat vöh."

<sup>8</sup>E Sakias pen e Ieesu' to te' ne koman iuun ke Sakias sun, pare' soe ke Ieesu' pan, "Apuh, pënton nom ah, kuru eö' to iu kiiki no' a ma tah peö' po topnin rakah, parö' he' a meh papan manih pa nap arus. Kö' se keh piuk voh ta pah te', parö' kaveo voh ta pah tah pe', eö' se piun hah keah a taana' tah to oah non."

<sup>9</sup>Ke Ieesu' soe ke poan pan, "Kuru ne Sosoenën to kon hah vur en pa tapaiuun varih, suk a te' vëh, e' me e koa' supnai' pe Abraham. <sup>10</sup>A soe pamëh to man rakah, suk eö' e Koa' Te' pa Napan Kurus to nö voh ma' pa vaiu a napan varih to ro voh pa taate' hat, parö' kon hah raeo."

### A Soe Vapipino' Va Pa Havun Te' Kikiu To Kon A Ma Moni'

#### *Matiu 25:14-30*

<sup>11</sup>A napan to pënton a soe va'ih, ke Ieesu' he' raeo a soe vapipino'. Suk e' to öök vatët en Jerusalëm, ka napan koman ne pan, varu' vakomanih no a Matop Vih pe Sosoenën to tavus vamhën en. <sup>12</sup>Ke Ieesu' soe ke raeo pan, "A pah te' sunön to iu nö non pa vöön varo, pan ee se vate' poë a te' sunön. Ko vasuksuk ne' to hah en ma'. <sup>13</sup>Vamomoaan in a nö pa te' sunön, e' to vaoe a havun te' kikiu pe', pare' he' vakëkëh raeo a ma moni' to onöt non o 100 potan nee to se kiu, pare' soe ke raeo pan, 'Em se vakiu nem a ma moni' varih, ke' öök po poen sö' hah ma'."

<sup>14</sup>Ivëhkëk, a tavöön pe' to pah heve rakah e ne pe', ivëh, ke' nö en kee vanö suk ee pa ma te' kee suk ee pe', pare soe pan, 'Emöm to rës rakah e nem pa te' vëh se tavus a te' sunön pemöm.' <sup>15</sup>Ivëhkëk, ee to vate' ee pe' a te' sunön pee. Po poen ne' to hah ma', e' to vaoe a ma te' kikiu varih moaan voh ne' to he' voh raeo a ma moni'. E' to iu nat non pa tovih moni' to oah non pa ma moni' ne' to he' pa paeh voh raeo.

<sup>16</sup>Ka te' vamomoaan nö vovoh en ma', pare' soe pan, 'Apuh, eö' to vakiu a moni' pën, parö' kon oah a havun moni' to oah non pa moni' nën to he' voh a neo'.<sup>17</sup>Ka te' sunön soe ke poan pan, 'Eën a te' kikiu vih to nok voh a kiu vih rakah, eën to matop vavih nom a tah sone!. Ivëh, kö' vate' a oah se susun ke nom a havun vöön.'

<sup>18</sup>Ka va pöök te' kikiu nö en ma', pare' soe pan, 'Apuh, eö' to vakiu a moni' pën, parö' kon oah a tönim to oah non pa moni' nën to he' voh a neo'.<sup>19</sup>Ka te' sunön soe ke poan pan, 'Eö' to vate' a oah se susun ke nom a tönim vöön.'

<sup>20</sup>Ka meh te' kikiu nö en ma', pare' soe pan, 'Apuh, a ma moni' kurus pën ivarih nën to he' voh a neo' nö' se he' hah a oah. Eö' to mon voh po ankesep, parö' koaan. <sup>21</sup>Suk ataeah, eö' to ep e no' pën a te' vavakiu vëhva' te', parö' naöp e no' pën. A ma tah no a ma meh te' to vaho' ne, eën to kokon nom sih, ka ma taëen pa napan e' me nën to kokon nom.'

<sup>22</sup>Ka te' sunön soe ke a te' kikiu pamëh pan, 'Eën a te' kikiu hat rakah, manih pa soe koman pën, eö' se vate' a oah po vahutët. Eën to nat e nom peö' a te' vavakiu vëhva' te', ka ma tah no te' to vaho' ne nö' to kokon këh no' rae, ha? Ka ma taëen no a napan to nepnep ne eö' to kokon no' sih, ha? <sup>23</sup>Suk ataeah po', këh hikta vaho' voh a moni' peö' manuh pa iuun vavaho' moni', kö' se hah ma', parö' kon ta moni' to te' oah non?' <sup>24</sup>Ka te' sunön soe ke a ma te' varih to sun vatët ne pan, 'Eöm se öt këh eah a moni', paröm he' a te' kikiu vëh to öt non a havun moni' to oah non.'

<sup>25</sup>Ivëhkëk, ee to hikta te' vaeö ne ko soe ke poë pan, 'Apuh, e' to vih pö' e non pea se he' a moni' pamëh manih pa te' to öt e non pa havun moni' to te' oah non, ha?'

<sup>26</sup>Ka te' sunön piun rae, pare' soe pan, 'A napan varih se keh kon voh a ma tah ne Sosenën to he' rae, pare va'aus ne a meh te', e Sosenën se he' va'puh oah en pee pa ma meh tah. Ivëhkëk, a te' se keh koaan a tah vëh ne Sosenën to he' voh poan, e Sosenën se öt hah këh en pe' pa tah pamëh.<sup>m</sup>

<sup>27</sup>'Ivëhkëk, a ma te' varih to vakihat me a no neo', pare hikta iu ne a ö nö' se te' no' a te' sunön pee, eöm se me ma' rae, paröm ip vamët manih pa mataneo'.<sup>''</sup>

### **E Ieesu' To Vos Manuh Jerusalëm Vamanih Pa Te' Sunön**

*Matiu 21:1-11, me Mak 11:1-11, me Jon 12:12-19*

<sup>28</sup>E Ieesu' to soe vahik en pa soe va'ih, pare' nö pet en manuh Jerusalëm. <sup>29</sup>E' to öök vatët en vöön Bëtfes me manuh vöön Bëtani' manih pa ö vëh

<sup>m</sup> **19.26** E Ieesu' to hikta vavaasis varoe suk non a moni'. E' to vavaasis non pan e Sosenën se kë o te' varih to nonok vavih ne a kiu ne' to soe ke voh rae pa nok, ke' se he' rae a ma meh kiu apuh oah. E Sosenën hikta se kë non a te' vëh ne' to he' poan a kiu, ke' hikta nok vavih. E' se kon hah këh en pe' pa kiu vëh ne' to he' voh poan.

nee to poka' ne sih Tope Öliv. Pare' vanö vovoh en pa poa vamomhë pe'.

<sup>30</sup>E Ieesu' to soe ke raoe pan, “Eöm se nö pa vöön to te' no ma' manuh.

Eöm se vos pa vöön pamëh, paröm ep in a tönki' seka' to nohtöön non no a hikta te' to tok voh manih pe'. Eöm se ihan eah, ko me ma' eah manih peö'.

<sup>31</sup>Ta pah te' se keh hi a neöm pan, ‘Suk ataeah, köm ihihan nem a tönki' manem?’ Eöm se soe keah pan, ‘E Topoan to te' me non a kiu manih pe.’”

<sup>32</sup>E Ieesu' to vanö raoe pon, kee nö, ko taum ee pa ma tah kurus vamanih pa ö ne Ieesu' to soe va i raoe. <sup>33</sup>Ee to ihihan ne o uris to nohtöön non a tönki' seka', ke tövaneah hi ee ma' pee pan, “Suk ataeah, köm ihihan nem a tönki' seka' maneom?”

<sup>34</sup>Kee soe ee pan, “E Topoan to te' me non a kiu manih pe'.”

<sup>35</sup>A poa vamomhë pe Ieesu' to me ee ma' pa tönki' seka' manih pe Ieesu', pare pan e pa tonun a tönki' pa rara, ke Ieesu' peah en pa tönki', kee nö me ee pe'. <sup>36</sup>E' to tok nö non pa tönki', ka napan panpan ee pa ma ohop rërë pee manih hanan.

<sup>37</sup>E Ieesu' to öök vatët en ma' pa hanan vëh to kunah non pa Tope Öliv, ko vamomhë peo pe' taneo ee pa vaeö me kë e Sosoenën. Ee to koman hah a ma tah vatoksean varih nee to ep voh, pare kë rakah ee pa ëhnan e Sosoenën. <sup>38</sup>Ee to soe pan,

“E Sosoenën se tapui e Sunön

suk eën to nö ma' pa ëhnan e Sunön.

*Sng 118:26*

Manuh pa vöön va kin to te' non a taate' moomo me o ëhnan apuh pe Sosoenën!”

<sup>39</sup>Ka ma pah Parësi' to te' va'peh me ne a napan poë varih to soe ke Ieesu' pan, “Tövavaasis, eën se sirö' a ma vamomhë pën, kee koe a soe a ma tah poë varih.”

<sup>40</sup>Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe pan, “Eö' se soe ka neöm, ee se keh vatotomin, o vös se taoa ee ma' pa kë a ëhneano'.”

### **E Ieesu' To Ook A Vöön Jerusalëm**

<sup>41</sup>Ke Ieesu' öök vatët en manuh Jerusalëm, pare' ep in a vöön, pare' ook en pa vöön Jerusalëm. <sup>42</sup>E' to soe vamanih pan, “Eöm se keh nat nem pa taate' tö me a taate' te' amot po poen vëh kuru, e' to parin a vih, e Sosoenën se he' a neöm. Ivëhkëk, kuru a ma tah to vakooan e non pa matëëneöm. <sup>43</sup>Amot o pöh poen se tavus ma' no a napan varih to vakihat ka no neöm se nö ma', pare ununun o taioeh to sunpip a neöm pa tavus, ko vapus me a neöm. Pare pah sunpip rakah ee peöm manih pa ma ö kurus. <sup>44</sup>Ee se pah mirö' rakah ee peöm, me a ma koa' peöm varih to te' va'peh me a no neöm. Ee se hikta koe ta pah vös peöm se te' non tonun a meh vös. Ivëh, ka vöön apuh peöm Jerusalëm nee se mirö' vahik rakah ee pe'. Suk ataeah, eöm to hikta inan nem po poen ne Sosoenën to nö ma' pa va'aus a neöm.”

**E Ieesu' To Veo A Napan To Toaan Ne Pa Iuun Hinhin Apuh**  
*Matiu 21:12-17, me Mak 11:15-19, me Jon 2:13-22*

<sup>45</sup>Ke Ieesu' ho en pa ö vëh mahën manuh koman Iuun Hinhin Apuh, pare' taneo en pa veo tavus a ma napan varih to vavoen ne a ma tah pee.

<sup>46</sup>E Ieesu' to soe ke raoe pan, “Manih po Puk Vapenpen no a te' vanënen soe e Aisaëa' to kiun voh, to soe va non manih pan,

‘A iuun peö' e' a iuun hinhin pa napan kurus.’ *Ais 56:7*

Ivëhkëk, eöm to rih eah, ko nok em pe',

“A ö vavakooan po te' kakaveo.” *Jer 7:11*

<sup>47</sup>Ka ma poen kurus rakah ne Ieesu' to vavaasis non a ma napan manih koman a Iuun Hinhin Apuh. Ko te' susunön ësës he', me ro te' vavaasis to nat ne o Vavaasis pe Mosës, me ro te' sunön va vöön, e'e to vavaiu vah këh ne ta hanan nee se ip vamët vah va in e Ieesu'. <sup>48</sup>Ivëhkëk, a ma napan kurus to pah iu rakah e ne pa pënton a ma soe pe Ieesu'.

**Ee To Hi E Ieesu' Pan, A Te' To He' Voh Poan O Kikis**  
*Matiu 21:23-27, me Mak 11:27-33*

**20** <sup>1</sup>O pöh poen ne Ieesu' to vavaasis non a ma napan varih to vaman ne poë, e' he vatvus non a Soe Vih manih koman a Iuun Hinhin Apuh pa ö vëh mahën. Ko te' susunön ësës he', me ro te' vavaasis to nat ne o Vavaasis pe Mosës, me ro te' susunön po Jiu' nö ee ma' manih pe'. <sup>2</sup>Pare soe ke Ieesu' pan, “Soe ka möm ah, a tasun taeah nën to te' me nom parën nonok nom a ma kiu varih? Eteh to he' a oah a tasun pamëh?”

<sup>3</sup>Ke Ieesu' piun a soe pee, pare' soe pan, “Eö' me se hi voh a neöm a si' pah hi ro, soe ka neo' öm, <sup>4</sup>a tasun vëh pa pupui a napan ne Jon Tövapupui to he' voh, tane' ma' pe Sosoenën, ke', e' tane' ma' manih pa napan ah?”

<sup>5</sup>Kee vaiihi koman e ne pan, “Ea se po' soe ataeah? Ea se keh soe pan, ‘E' to tane' ma' pe Sosoenën,’ e' se soe en pan, ‘Vahvapo' nih ka hikta vaman no e Jon?” <sup>6</sup>Ka se keh soe pan, ‘E' to tane' ma' pa napan, a napan kurus varih se tösvös ee pea, suk ataeah, ee to vaman rakah voh ee pe Jon a te' vanënen soe.” <sup>7</sup>Ivëh, kee piun va in a soe pe Ieesu' manih pan, “Emöm to hikta nat nem, a pupui vëh pe Jon tane' voh ma' peteh?”

<sup>8</sup>Ke Ieesu' soe ke raoe pan, “Eö' me to hikta se vatët a no' neöm a tasun nö' to te' me no' pa nok a ma tah varih.”

**A Soe Vapipino' Va Pa Nap Hat To Matop Ne A Rak Voaën**  
*Matiu 21:33-46, me Mak 12:1-12*

<sup>9</sup>Ke Ieesu' he' a soe vapipino' manih pa napan, pare' soe pan, “A pah te' to nep a voaën manuh pa rak pe'. Pare' he' a napan varih to iu kiu moni' ne, kee matop ke ne poë, e' hehnö ko te' varë e non ma' pa vöön varo.

<sup>10</sup>Ko poen no a voa' to vamatop e ne pa oes, ke tövaneah pa rak vanö en ma' pa pah te' kikiu pe', ke' nö en manuh pa napan varih to matop ne pa rak voaën. E' to iu non a ö nee se he' ma' poë ta ma te' voa' voaën va pa rak pamëh. Ivëhkëk, a ma te' kikiu va pa rak to ip a te' pamëh, pare vanö akuk hah ee ma' pe'. <sup>11</sup>Ke' vanö hah en pa meh te' kikiu pe'. E' me no a nap kiu varih pa rak to ip vapoet ee pe', pare vanö akuk hah ee ma' pe'. <sup>12</sup>Ke' vanö en pa vakön te' kikiu manih pee. Ivëhkëk, ee to ip vahat poë, pare veo tavus ee pe'.

<sup>13</sup>Ivëh, ke tövaneah pa rak soe en pan, 'Eö' se nok po' ataeah? E sunai'neo' nö' to iu oah no' eah, eö' se vanö eah. E'e se pö' tēnan poë pare ta e ne pe'.' <sup>14</sup>Ivëhkëk, a napan varih to kiu ne pa rak to ep in e koa' oete' pe' pare vasoe ee pan, 'A te' vëh e' se vaneah amot a ma tah pe tamaneah. Ep öm ka ip eah, para vaneah varu' e no pa rak vëh.' <sup>15</sup>Kee öt poë, pare vi tavus këh ee ma' pe' pa rak voaën, pare ip vamët ee pe'.

Ke tövaneah pa rak voaën se po' nok ataeah manih pa napan varih to ip e koa' pe'? <sup>16</sup>E tövaneah pa rak voaën se nö ma', pare' ip vamët a napan varih to matop ne pa rak, pare' he' a rak voaën manih po upöm te'." A napan to pēnton a tah va'ih, pare soe pan, "E Sosoenën to hikta se vaonöt non a tah pamëh se tavus."

<sup>17</sup>Ivëhkëk e Ieesu' to kute' rakah non pee pare' soe pan, "A pusun in a soe vapipino' va'ih to te' non komön o Puk Vaëhëh, to te' va non manih pan,

'A vös va'ih no a nap ekeok to vi tavus in,  
to tavus en a vös vamomoaan vëh to toon vakis non a iuun.'

*Sng 118:22*

<sup>18</sup>A te' se keh vu' po toon pamëh e' se tatape rakah en, ko toon se keh vu'töön ta pah te', e' se kakaaroe rakah en."

<sup>19</sup>Ko te' vavaasis to nat ne o Vavaasis pe Mosës me ro te' susunön ësës he' to nat e ne pe Ieesu' to he' a soe vapipino' vëh to huh rakah e non pee. Ivëh, kee kehkeh öt e ne pe Ieesu', ivëhkëk, ee to nanaöp e ne pa napan.

**O Te' Nat To Hi E Ieesu' A Taate' Va Pa He' Takis Manih Pe Sisa'**  
*Matiu 22:15-22, me Mak 12:13-17*

<sup>20</sup>Ko te' vavaasis to nat ne o vavaasis pe Mosës, me ro te' susunön ësës he' to ut ne e Ieesu', pare vanö ma' a ma meh te' kee ut aven ne e Ieesu'. A ma te' poë varih to piuk pan ee ro te' vih. Ee to kehkeh punö' ne e Ieesu' pa soe pe', pan e'e' se soe vapiun ta tah, kee se öt poë ko me manuh pa koreero te' apa'puh va pa kaman ko vate' poë po vahutët.

<sup>21</sup>Pare hi poë pan, "Apuh, emöm to nat e nem a soe me a tah nēn to vavaasis nom sih to totoopin manih pa ma napan. Parēn hikta nat nom pa naöp manih pa ehnan apuh pa te', ahik, eēn to vavaasis nom sih a ma

napan a soe vih pe Sosoenën. <sup>22</sup>Soe ka möm ah, e' vih kës e non pea pa he' a takis manih pe Sisa', ke' a hik?"

<sup>23</sup>Ivëhkëk e Ieesu' to nat vur en po vakëën nee to nok manih pe', ivëh ke' soe ke raoe pan, <sup>24</sup>"Vataare a neo' öm ta pah moni'. A ëhnan me o kaho' peteh vëh to te' non pa moni' vëh?" Kee piun e Ieesu', pare soe pan, "Pe Sisa'."

<sup>25</sup>Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "A tah to vaneah non pe Sisa' nöm se he' e Sisa'. Ka tah to vaneah non pe Sosoenën nöm se he' e Sosoenën."

<sup>26</sup>Ivëh, kee hikta onöt ne a öt poë manih pa matëëra napan. Ee to pah kokoman vörep e ne pa soe ne Ieesu' to piun raoe, ko pah vasup rakah ee.

### Ee To Hi E Ieesu' Pa Mët Me Sun Hah Pa Te'

*Matiu 22:23-33, me Mak 12:18-27*

<sup>27</sup>Ko Sëdiusi, ee o kum te' to hikta vaman ne pan a nap mët se sun tane' hah ee manih po vapeepe, to nö ee ma' manih pe Ieesu'. <sup>28</sup>Pare hi e Ieesu' pan, "Apuh, e Mosës to kiun voh ka ra a taate' to soe va non manih pan, 'Ta pah te' se keh mët akuk e' hikta vatvus ta pah koa' manih pe köövo pe', ke kea pe' me hah e köövo amop pe', pare' vatvus a koa' se kon a ëhnan e kea pe'.<sup>29</sup> A tönim kën tom mahin me a pöök to te' voh ne. A te' a vamomoaan to vaen, pare' mët en a hikta koa' pe'. <sup>30</sup>Ka vapöök me en pe köövo, <sup>31</sup>ko vasuksuk no a vakön kea pee to nok va en nën, ivëh ka tönim me ra pöök kën tom mahin vameeme petpet voh e ne pe köövo pamëh, pare mët ee a hikta koa' nee to vataman. <sup>32</sup>Po vasuksuk ne köövo pamëh to mët pet en. <sup>33</sup>Ko poen no a nap mët se sun hah, e köövo pamëh se te' po' non e köövo rakah peteh? A kën tom mahin to me voh poë vamanih pe köövo pee."

<sup>34</sup>Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe pan, "O te' oete' me o köövo va kuru to vavaen e ne. <sup>35</sup>Ivëhkëk, a napan varih ne Sosoenën to soe a ö nee to onöt e ne pa sun hah ko kon o to'to' va amot, o te' poë varih hikta se vavaen hah ne. <sup>36</sup>Ee to te' va ne manih po ankeron' pe Sosoenën, pare hikta onöt ne a mët. E Sosoenën to kuin tane' hah raoe po vapeepe, ivëh, kee te' e ne a ma koa' pe Sosoenën. <sup>37</sup>E Mosës me to vataare voh en pea pan a nap mët to susun hah e ne, manih po vahutët vëh ne' to kiun suk voh a ö no sura' to ësës non o naon, pare' soe pan,

'E Sunön,

e' e Sosoenën pe Abraham,  
me e' e Sosoenën pe Aësak,  
me e' e Sosoenën pe Jekop.'

*Eks 3:6*

<sup>38</sup>Ivëh, ke Sosoenën hikta te' non pan, e' e Sosoenën pa nap mët. Ahik. E' e Sosoenën pa nap to'to'. Manih pe', a napan kurus to te' to'to' ne."

<sup>39</sup>E Ieesu' to soe va nën, ka ma te' vavaasis to nat ne o Vavaasis pe Mosës piun a soe pe' pan, "Apuh, a soe pën to para' vih." <sup>40</sup>Kee naöp e ne pa hi hah e Ieesu' ta ma meh hi.

**E Ieesu' To Hi O Parësi', Pan E Kristo Eteh**

*Matiu 22:41-46, me Mak 12:35-37*

41 Ivëh, ke Ieesu' soe ke raeo pan, “Vahvanih kee sosoe ne pan, e Kristo e koa' pe Devit? 42 Ka manih po Puk Vahëh, e Devit koman to soe vavoh manih, ‘E Sosoenën to soe ke Devit pan, ‘E Kristo e Sunön pën.”  
 ‘Ke Sosoenën sosoe avoe' ke non pe Kristo pan,  
 “Iho' ah manih pa papmatö peö',  
 43 ko te' nom nën ke' onöt po poen nö' se vaho' o te' varih to vakihat me a nom oah manih paan a matop pën.”’ *Sng 110:1*  
 44 E Devit to popoka' non sih e Ieesu' Kristo e Sunön, ivëh, ke Kristo hikta te' varoe non pan e' e koa' pe Devit. Ahik! E' to te' me e non e Sunön pe!”

**A Nap Nat Pa Taate' To Nonok Ne A Ma Taate' Hat**

*Matiu 23:1-36, me Mak 12:38-40, me Luk 11:37-54*

45 A ma napan kurus rakah varih to te' ne to pënton ne a soe pe Ieesu'. Ke' soe ke ro vamomhë pe' pan, 46 “Eöm se matop vavih nem po te' vavaasis to nat ne o Vavaasis pe Mosës. Ee to iu rakah ne o ohop rë vih ne se ohop, pare nönö vah me ne. Ee to iu rakah ne pan a napan se soe potan avih manih pee pa ma ö totoaan. Pare iu rakah ne a iho' pa ma ö ihiho' po te' susunön manih koman a ma iuun hinhin sone', ko iu rakah ne a ö ihiho' vavoh manih po vaënëen apuh. 47 Ee to vavakëen ne sih o köövo amop, pare kakaveo ne a ma moeh tah pee. Pare pikpiuk ne sih pa nok a ma hin rë. Manih po poen nee se te' po vahutët, a pap napan poë varih se kon o kamis o pöh apuh oah rakah.”

**A Köövo Arus To He' O He' Pe' Manih Pe Sosoenën**

*Mak 12:41-44*

**21** 1 E Ieesu' to te' non koman a Iuun Hinhin Apuh ko epep vah non, pare' ep in a ma te' öt ö to vaho' a ma he' pee manih pa pokis vavaho' moni'. 2 Pare' ep in e köövo amop arus to nö ma', pare' vaho' o si' pöök voa' moni' to matan va non manih pa poa toea'. 3 Ke Ieesu' soe pan, “Eö' to soe vaman rakah ka neöm, e köövo amop vëh to he' oah rakah a moni' to apuh oah e non pa ma napan. 4 Ka napan varih to te' me ne a ma moni' peo, to vaho' ro a ma paeh manih pa ö vavaho' moni'. Ivëhkëk, e köövo vëh to kökööt rakah non pa moni', e' to he' vahik rakah en pa si' moni' ne' to öt non, pare' hikta te' hah me non ta meh moni' marën a voen taëen.”

**E Ieesu' To Soe A Iuun Hinhin Apuh Se Takök En**

*Matiu 24:1-2, me Mak 13:1-2*

5 A ma pah vamomhë pe Ieesu' to vavasoe suk ne a Iuun Hinhin Apuh, ko soe pan, “O te' to kon voh o vös ep vavih me a ma he' no a napan to he'

manuh pe Sosoenën, pare vatëk vavih a iuun vëh.” Ke Ieesu' soe ke raoe pan, <sup>6</sup>“A ma tah varih kuru nöm to ep nem, o poen se tavus ma' no a hikta pah vös to onöt non a tok pa tonun a meh. Ahik. E'e se taru kunah kurus ee ma'.”

<sup>7</sup>Kee hi e Ieesu' pan, “Apuh, o poen poanheh no a tah vëh se tavus? O vëknöm taeah se tavus momoan ma' kemöm se nat nem a tah pamëh to öök vatët en ma'?”

**E Ieesu' To Soe Pan A Ma Punis Peo To Se Tavus Ma'**

*Matiu 24:3-14, me Mak 13:3-13*

<sup>8</sup>Ke Ieesu' soe pan, “Eöm se matop vavih nem, o upöm te' tome' piuk ka neöm. A nap peo rakah se nö ma', pare popoka' ne a ëhnaneo', pare soe vamanih pan, 'Eö' a te' pamëh', me 'O poen to öök vatët en', ivëhkëk, eöm se koe a vaman raoe. <sup>9</sup>Ka amot nöm se pënton a soe va po vapus, o vapus o pöh apuh rakah, a, paröm nat nem töhkak. A ma tah kurus varih se tavus momoan ee, ivëhkëk, o poen hik po oeh to hikta se tavus oho' no ma'.”

<sup>10</sup>Pare' soe pet ke raoe pan, “A napan va pa pah muhin se sun, pare vapus me ee pa napan va pa meh muhin. Ka matop vih pa pah te' sunön se sun, pare' vapus me en pa te' matop vih pa meh te' sunön. <sup>11</sup>A rikrik se kö en pa ma meh muhin, ko maë apuh tavus en, me a ma nën mët apuh se tavus ma' pa ma pah muhin. Ka manih pa akis eöm se ep in a ma vëknöm apuh va'naöp me a ma moeh tah se tavus ma'.

<sup>12</sup>Ivëhkëk, a ma tah kurus poë varih se me' avoe' e ne pa tavus ee he öt a neöm ko pah mirö' rakah ee peöm. Ee se vate' a neöm po vahutët koman a ma iuun hinhin sone', ko vaho' a neöm pa nohnoh. Ee to iu vöknah ne a ëhnaneo', pare me a neöm pa matëëro te' susunön me manuh pa matëëra ma vu susunön va pa kaman, suk eöm to vaman paröm vavetet a nem neo'. <sup>13</sup>Ka tah va'ih se vataare non a hanan nöm se vatvus ke raoe a Soe Vih peö'. <sup>14</sup>Ivëh, köm se nat nem karë vovoh nem ataeah nöm se piun ke raoe, <sup>15</sup>eö' koman se he' a soe manih peöm, parö' he' a neöm o nat vih. Ko te' varih nöm to vakihat me nem hikta antoen ne a pënton varo a soe peöm, me vöknah a soe vëh nö' to he' a neöm. <sup>16</sup>A ma te' to vatët ne peöm vamanih pe tamëneöm, me sinaneöm, te' poëëneöm, me kea peöm, me ra ma vamomhë peöm, ee se he' a neöm manih pa ma te' varih nöm to vakihat me nem. Ee se ip vamët a ma paeh peöm. <sup>17</sup>Amot no a ma napan peo se heve ov e ne peöm, suk eöm to vaman, paröm vatet a nem neo'. <sup>18</sup>Ivëhkëk, ahik rakah ta paeh peöm no apeneah se ro. <sup>19</sup>Eöm se keh vaman vakis nem ko vatös me nem e Sosoenën, eöm se kon em po to'to' tamoan.”

**E Ieesu' To Soe A Ö No A Vöön Jerusalëm Se Taseök En**

*Matiu 24:15-21, me Mak 13:14-19*

<sup>20</sup>“O poen nöm to ep in a vöön Jerusalëm no a nap vëvënsun to tavi poë, eöm se nat em, o poen taseök pa vöön to öök vatët en. <sup>21</sup>A napan



varih to te' ne manih pa muhin va Jiutia' ee se rusin manuh pa moeh totope. Ka napan varih to te' ne koman vöön Jerusalëm ee se tavus këh ma' a vöön, ka napan varih to te' tavus ne se koe a vos varu' manih pa vöön pamëh. <sup>22</sup>O poen pamëh ne Sosoenën se piun hah a ma hat, ivëh, ka ma soe varih to te' ne po puk vapenpen se tavus vaman. <sup>23</sup>Varenan rakah po köövo kikiuk me o köövo to vasisi' ne ro koa' sosone! Manih po poen pamëh a punis o pöh apuh rakah se tavus manih po oeh. Suk o vakmis pe Sosoenën se nö ma' pa ma napan va Israël. <sup>24</sup>A nap peo se mët po rapis rë, ka ma meh nee se me varo pa meh muhin pa nohnoh, ko te' varih to hikta te' ne ro Jiu' se mirö' a vöön, pare vaneah varu' e ne pa vöön Jerusalëm, ke' onöt po poen vate' pe Sosoenën.

### **A Hah Pe Koa' Te' Pa Napan Kurus**

*Matiu 24:29-31, me Mak 13:24-27*

<sup>25</sup>E Ieesu' to soe pan, “A ma vëknöm se tavus ma' manih pa potan, me sivö me po vesun. Manih pa ma muhin kurus a napan se karë, pare naöp pa ö no a tahi' to susupa va non. <sup>26</sup>A ma napan kurus se kokoman vörep e ne pa ep a ma tah varih se tavus ma'. Ka ma napan se vavito matan, suk ee to ep va'naöp a ma tah varih pa akis se vu'vu' ma' suk e Sosoenën se kö o kikis vöh akis. <sup>27</sup>A ma tah varih se tavus, ka napan se ep a neo' e Koa' Te' pa Napan Kurus se nö me ma' o kikis me o maaka apuh manih pa koman a unöh. <sup>28</sup>Ka amot no a ma tah poë varih se taneo pa tavus. Manih po poen pamëh eöm se sun, paröm ta peah na. Suk o poen ne Sosoenën se hehe a neöm to öök vatët en ma'.”

### **O Naon Vëh O Fik To Vëknöm E Non Po Poen Va Pa Èh O Poen**

*Matiu 24:32-35, me Mak 13:28-31*

<sup>29</sup>Ke Ieesu' he' raoe a soe vapipino', pare' soe pan, “Eöm se ep po naon vëh o fik me a ma meh naon. <sup>30</sup>Eöm se keh ep a ma naon to töpka' vavoon, eöm se nat em, a parëm potan to taneo en. <sup>31</sup>Ke' te' akuk va kov e non manih pa ö nöm se ep a ma tah varih se tavus ma', eöm se nat em a Matop Vih pe Sosoenën to öök vatët en ma'.

<sup>32</sup>Eö' to soe vaman rakah ka neöm. A ma napan va kuru to hikta se mët vahik ne, ka ma tah poë varih se tavus ee ma'. <sup>33</sup>A akis me o oeh se hik ee, ivëhkëk, a soe peö' to hikta se hik non, e' se te' tamoan e non.”

### **Ea Se Vamatop Vavih No**

<sup>34</sup>Ke Ieesu' soe pan, “Eöm se matop vavih rakah nem, tome' eöm kakaak vah nem ko sipak, paröm kokoman vörep nem a ma tah va po sionin. A vu taate' pamëh se keh vöknah a neöm, kö' hah vöhkak a ma' neöm ko öt va ka neöm manih po vasu'. <sup>35</sup>O poen pamëh se tavus manih pa napan kurus rakah varih to te' ne manih po oeh. <sup>36</sup>Eöm se te'

vamatop tamoan rakah nem, paröm hinhin nem pa ma poen kurus, ke Sosoenën se he' a neöm o kikis. Ivëh, köm se vaniu këh a ma tah varih to se tavus ma', ivëh köm se sun pa mataneo' e Koa' Te' pa Napan Kurus.”

<sup>37</sup>Pa ma potan kurus ne Ieesu' to vavaasis non a ma napan manih mahën koman a Iuun Hinhin Apuh. Pa vameomin matan pa ma poen kurus ne Ieesu' to nönö non manuh pa Tope Öliv. <sup>38</sup>Ka ma pöstakah kurus no a napan to nönö ne ma' ko tötönun ne manih mahën koman a Iuun Hinhin Apuh pa tēnan o vavaasis pe'.

### E Jiutas To Vikuh In E Ieesu' Pa Nap Susunön

*Matiu 26:1-5; 26:14-16, me Mak 14:1-2; 14:10-11, me Jon 11:45-53*

**22** <sup>1</sup>O Poen Apuh Va Pa Taëen Hikto Is vëh nee to poka' ne o Pasova' to se tavus en. <sup>2</sup>O te' susunön ësës he', me o te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës to nanaöp e ne pa napan, suk a napan to se va'aus ee pe Ieesu' pa ö no o te' susunön se keh öt ee pe Ieesu'.

<sup>3</sup>Ke susun po ora' hat hop en manih po kokoman pe Jiutas Iskariot. E' a te' va pa vöön va Kariot, e' a paeh va pa havun me a poa vamomhë pe Ieesu'. <sup>4</sup>E' to nö, pare' vahutët me ma' o te' susunön ësës he', me o te' susun po te' utut manih pa Iuun Hinhin Apuh. E' to vavaiu vah këh non ta hanan ne' se vikuh vah va in e Ieesu' manih pa koreere. <sup>5</sup>Ivëh, kee vaeö rakah ee, pare soe vaonöt pan, e'e se voen poë pa moni'. <sup>6</sup>Ke Jiutas vaonöt en pa soe pee, ivëh, ke' iu vah këh e non ta hanan ne' se vikuh vah va in e Ieesu', pare' he' o te' susunön ësës he' pa ö no a napan kurus hikta nat ne.

### A Poa Vamomhë To Vamatop O Pasova'

*Matiu 26:17-25, me Mak 14:12-21, me Jon 13:21-30*

<sup>7</sup>A Taëen Apuh va pa Taëen Hikto Is va po Pasova' to tavus en. Manih po poen pamëh nee se ip a sone' sipsip, pare nöh ko ëen manih po poen nee to popoka' ne o Pasova'.

<sup>8</sup>Ivëh, ke Ieesu' vanö en pe Pita' pen e Jon, pare' soe ke raoe pan, “Nö öm pom paröm vamatop ma' a taëen pea va pa Taëen Apuh vëh o Pasova', ka se ëen.” <sup>9</sup>Ka poa vamomhë hi e Ieesu' pan, “Eën iu nom a ö nemöm se vamatop ma' a taëen nih?” <sup>10</sup>Ke Ieesu' soe ke raoe pan, “Eöm se vos manuh pa vöön va Jerusalëm, ka pah te' vatatan me a neöm, to te'te' nö non a nöh ruen, eöm se vatet eah manuh pa iuun ne' se ho. <sup>11</sup>Eöm pom se soe ke tövaneah pa iuun pamëh manih pan, ‘E Apuh to ihi no ma' oah pan, a piprom poanheh neö' se vaënëen va'peh me a ma vamomhë peö' a Taëen Apuh va po Pasova'?’ <sup>12</sup>Ka te' pamëh se vataare en peöm pom pa piprom apuh vakin to te' me non a pok ënëen me a ma ö ihiho' to te' vamatop keon e non. Köm se vamatop ma' a taëen pea manih pa piprom apuh pamëh.”

<sup>13</sup>A, kee nö ee, pare taum ee pa ma tah vamanih pa ö ne Ieesu' to soe a ma', ko vamatop ee pa Taëen Apuh va po Pasova'.

### E Ieesu' To Vaëen Me A Ma Aposol

*Matiu 26:26-30, me Mak 14:22-26, me 1 Körin 11:23-25*

<sup>14</sup>A aoa' to tavus en ke Ieesu' iho' pa ö ënëen to ëen va'peh me a ma aposol pe'. <sup>15</sup>Pare' soe ke raoe pan, "Eö' to iu ëen va'peh rakah me no' neöm pa taëen vëh o Pasova'. Ka vasuksuk nö' se te' o kamis o pöh apuh rakah. <sup>16</sup>Eö' to soe vaman rakah keo' peöm, eö' hikta se ëen hah rakah no' a ö taëen vëh ke' onöt rakah po poen ne Sosoenën se kon hah a ma napan pe' manih pa Matop Vih pe' pa ö ne' se tavus a te' Sunön va po oeh kurus."

<sup>17</sup>Ke Ieesu' kon a kap voaën, pare' soe vavihvih ke na e Sosoenën, pare' soe, "Eöm se kon a kap voaën vëh ko pët kaak va'peh. <sup>18</sup>Eö' to soe vaman rakah keo' peöm, kuru me amot nö' hikta se kaak hah no' o voaën ke' onöt rakah manih po poen no a Matop Vih pe Sosoenën se tavus ma'."

<sup>19</sup>Ke' kon a ö taëen, pare' soe vavihvih ke na e Sosoenën, pare' kök a ö taëen pamëh, ko ki vakëkëh po vamomhë pe', pare' soe ke rapoë pan, "E' va'ih a sionineo', nö' to he' marën a va'aus a neöm. Eöm se nonok va nem manih marën a kokoman hah a neo'."<sup>n</sup> <sup>20</sup>Ee to ëen vahik ee ke' nok pet va en nën manih pa kap voaën ne' to kon, pare' soe pan, "E' va'ih a kap voaën va po vatompoan voon va po era' koman peö' nö' to ko' marën a va'aus a neöm."

<sup>21</sup>"Ivëhkëk, ep öm, a te' vëh se vikuh ka neo' manih pa koreera nap hat, e' to te' va'peh me non peö' manih. <sup>22</sup>Eö', e Koa' Te' Pa Napan Kurus se suk o manin pe Sosoenën pa ö nö' se mët. Ivëhkëk, varenan rakah pa te' vëh to vikuh ka neo' manih pa koreera nap hat." <sup>23</sup>E Ieesu' to soe va nën, kee vaiihi koman va i ne manih pan, "Eteh vëh se nok pa taate' pamëh?"

### O Vamomhë To Vaato Vaheve Suk Ne Eteh E Sunön

<sup>24</sup>Ko vamomhë vaato vaheve koman hah ee, suk eteh e sunön pee. <sup>25</sup>Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "A ma te' sunön varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to te' me ne po kikis apuh marën a matop a ma napan, pare soe pan, ee to vava'aus e ne pa napan poë varih. <sup>26</sup>Ivëhkëk, eöm se koe a nok va nën, a te' se susun ka non eöm, a te' pamëh se tavus a te' vasuksuk rakah. Ka te' se susun ka no neöm e' se te' va non manih pa te' kikiu marën a va'aus a neöm."

<sup>27</sup>Eteh e sunön? A te' pö' vëh to iho' non, pare' ënëen non, ha, ke' a te' vëh to hak a taëen pare' te' ma', ah? A te' vëh to iho' non e' kuru e'

---

<sup>n</sup> 22.19 A ma paeh te' natnat to koman ne a soe vëh ne Ieesu' to soe voh, ne Luk koman to hikta kiun voh, ivëhkëk, a meh te' to kiun suksuk hah.

e sunön. Ivëhkëk, eö' to te' no' topnineöm, eö' to te' va no' manih pa te' kikiu marën a va'aus a neöm, ivëh, ke eöm se ep ko vatet a taate' pamëh.

<sup>28</sup>O poen no a ma punö' to tavus voh a neo', eöm to te' va'peh me e nem peö', paröm hikta rusin këh a neo'. <sup>29</sup>E Tamön to he' voh en peö' pa matop vih, ke' te' va kov e non manih peö' to he' a neöm a matop vih. <sup>30</sup>Ka manih pa matop vih peö', eöm se ëën, paröm kaak em manih pa tevo, paröm iho' pa ma ö ihiho' pa te' sunön, ko matop nem o havun me o pöök vute' va Israël."

**E Ieesu' To Soe A Ö Ne Pita' Se He' Tonun Poan**  
*Matiu 26:31-35, me Mak 14:27-31, me Jon 13:36-38*

<sup>31</sup>Ke Ieesu' soe pan, "Saëmon, pënton no mah. E susun po ora' hat to kon en pa soe vaonöt manih pe Sosenën pa ö ne' se punö' o vaman peöm, vamanih pa ö no a te' kikiu to pitö' va in a ma kuma uri' këh a ma te' a vihvih. <sup>32</sup>Ivëhkëk, eö' to hinhin suk a no' oah e Saëmon, ko vaman pën manih peö' se nat non ku' vahik. Ka amot no vaman pën se te' kikis hah non kën se tarih hah ma' manih peö', ko se va'aus a ma kea pën."

<sup>33</sup>Ke Pita' soe ke Ieesu' pan, "Apuh, eö' to vamatop e no' pa nohnoh me mët va'peh me oah." <sup>34</sup>Ke Ieesu' soe ke Pita' pan, "Eö' to soe ka oah, nös pa popoen no e toa' oete' se me' avoe' e non pa tö, kën kukön soe eom pan, eën to hikta nat nom peö'."

**A Soe Va Po Kove Moni', Me O Rapis Rë**

<sup>35</sup>Ke Ieesu' soe ke ra ma vamomhë pe' pan, "Moaan voh nö' to vanö a neöm köm hikta te' voh nös ta moni', me to kove, me ta meh poa su'. Ka manih po poen pamëh eöm to kökööt pö' voh nem ta pah tah, ke' ahik?"

Kee soe pan, "Ahik!"

<sup>36</sup>Ke Ieesu' kokoman non a ma tah se tavus amot manih pa ma vamomhë pe', pare' soe ke raoe pan, "Kuru vëh a te' se keh öt non ta moni' me to kove e' se kon en. Ka te' a hikto rapis rë, e' se vavoen to ohop pe' ka moni' ne' to kon e' se voen to rapis rë.<sup>o</sup> <sup>37</sup>E' to kiun non po puk pe Sosenën pan,

'Ee to ep vavoh e ne poë manih pa te' hat.'

*Ais 53:12*

A ma napan se nok a ma tah hat manih peö', ke' vapuh en pa ö no a soe pe Sosenën to kiun va non." <sup>38</sup>Kee soe pan, "Apuh, ep ah, emöm to te' me nem po pöök rapis rë manih!" Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "E' to onöt en, koe a vaato suk o rapis rë."

---

<sup>o</sup> **22.36** A pusun in a soe vapipino' pe Ieesu' pa voen o rapis rë to te' va non manih. Eën se këh hikta vamatop nom pa sun vakis po vaman pën, eën se vamatop vavih rakah nom pa sun vakis.

**E Ieesu' To Hinhin Non Manih Gëtsëmani'**

*Matiu 26:36-46, me Mak 14:32-42*

<sup>39</sup>E Ieesu' to tavus këh en pa piprom vakin vëh nee to te' ne manih pa vöön va Jerusalëm, pare' nö en manuh Tope Öliv, vamanih pa ö ne' to nonok tamoaan va non. Ka ma vamomhë pe' nö va'peh me ee pe'. <sup>40</sup>Ee to öök ee pa ö pamëh ke Ieesu' soe ke raeo pan, “Eöm se hinhin nem, ka punö' se nat non a vöknah o vaman peöm.” <sup>41</sup>Ke Ieesu' këh huk amot en pee, pare' vatokon ko taneo en pa hin vamanih pan, <sup>42</sup>“Tamön, eën se nom iu rakah nom këh kon këh a neo' o kamis vëh. Ivëhkëk, Tamön eën se nat nom suk o iu peö', ahik, eën se vatet varoe o iu koman pën.” <sup>43</sup>Ka ankerö' pe Sosenën nö ma' ko vasöë poan. <sup>44</sup>E Ieesu' to hara' rakah e non pa punis ko hin vakis oah rakah en. Ko hiki' tavus va en manih po era' manih pa sionineah ko totopo' e non manih po oeh.

<sup>45</sup>E Ieesu' to hin vahik en, pare' nö ma' manih pa ma vamomhë pe'. Pare' ep i ra raeo to koroh. O kokoman pee to punis, ivëh, nee to koroh tane' ne. <sup>46</sup>Pare' soe ke raeo pan, “Eöm koroh suk nem ataeah? Eöm se sun, paröm hinhin nem, ka punö' se nat non a vöknah o vaman peöm.”

**E Jiutas To He' E Ieesu' Pa Koreero Te' To Vakihat Me Ne Poë**

*Matiu 26:47-56, me Mak 14:43-50, me Jon 18:3-11*

<sup>47</sup>E Ieesu' to vavaato avoe' e non, ka napan o pöh peo to nö ee ma'. A te' vëh e Jiutas a paeh va po havun me a poa vamomhë, e' to vamatan nö no ma'. E' to huk vatët ma' manih pe Ieesu', pare' uuma' en pe'. <sup>48</sup>E Ieesu' to soe ke Jiutas pan, “A taate' uuma' to vëknöm non a vakamö' va'peh me e Koa' Te' Pa Napan Kurus, Ivëhkëk, eën to uuma' a neo' pa he' a neo' pa koreero te' to vakihat me a ne neo'.”

<sup>49</sup>Ko vamomhë varih to sun vatët ne pe Ieesu' ep in a tah to kehkeh tavus non, pare soe pan, “Apuh, eën iu nom a ö möm se ip raeo po rapis rë ha?” <sup>50</sup>Ka paeh moes kurus en pa pap tenan matö pa te' kikiu pa Te' Susun po Te' Èsës He'.

<sup>51</sup>Ivëhkëk, e Ieesu' to ep in a tah va'ih, pare' soe pan, “Antoen en.” Ke Ieesu' vaket pa tenaneah ke' vih hah en.

<sup>52</sup>Ke Ieesu' soe ke ro te' susunön ësës he', me ro te' susun po te' utut manih pa Iuun Hinhin Apuh, me ro te' susunön po Jiu' varih to nö ma' pa öt poë. E' to soe ke raeo pan, “Eöm nö ma' pa öt a neo', ko te' em ma' pa ma rapis rërë, me a ma tanaon ke pan, eöm to nö ma' pa öt a te' kakaveo, toh? <sup>53</sup>A ma poen kurus nö' to te' me voh e no' peöm manih pa Iuun Hinhin Apuh. Ivëhkëk, eöm to hikta vaho' a korem manih peö'. Ivëhkëk, o poen vëh e' o poen peöm. Kuru o kikis va pa popoen to onoah en.”

**E Pita' To Vonih In E Ieesu'***Matiu 26:57-58; 26:69-75, me Mak 14:53-54;**14:66-72, me Jon 18:12-18; 18:25-27*

<sup>54</sup>Ka napan öt ee pe Ieesu', pare me ee pe' manuh pa iuun pa Te' Susun po Te' Èsès He'. E Pita' to suksuk amot nö e non ma' pa napan to meeme nö ne e Ieesu'. <sup>55</sup>A sura' nee to vaës havin a iuun ko ma'kis ne, ke Pita' to iho' va'peh me non raoe. <sup>56</sup>A pah köövo kikiu to ep in e Pita' to ma'kis non, pare' soe pan, "A te' me vëh to te' va'peh me voh no ma' e Ieesu'."

<sup>57</sup>Ivëhkëk, e Pita' to vonih pare' soe pan, "Köövo, eö' to hikta nat no' pa te' vëh."

<sup>58</sup>A si' ö to oah en ka meh te' ep in e Pita' pare' soe pan, "Eën me a meh te' va po vakum pe'." Ivëhkëk, e Pita' to vonih rakah en pare' soe pan "Voe, eö' ahik!"

<sup>59</sup>A si' ö ke' pah aoa' en, ka meh te' soe pan, "Pöh man rakah, a te' vëh to te' va'peh me voh non poan, suk e' a te' va Galili'."

<sup>60</sup>Ivëhkëk, e Pita' to vonih vakis pare' soe pan, "Pöh man rakah, eö' to hikta nat no' pa tah nöm to sosoe nem." Varu' vakomanih e toa' oete' to tö en. <sup>61</sup>Ke Apuh tarih, pare' kute' na e Pita', ke' koman hah a soe ne Apuh to soe vu ke ma' poan pan, "Manih po poen vëh e toa' se me' e non pa tö, kën kukön soe eom pan, eö' to hikta nat no' pe'." <sup>62</sup>Ke Pita' puh rakah en po tamak, pare' tavus, ko pah ook suntan rakah en.

**O Te' Utut To Kö E Ieesu', Pare Töstös Poë***Matiu 26:67-68, me Mak 14:65*

<sup>63</sup>Ka nap utut varih to öt e Ieesu', pare vavovoeak poë ko töstös ee pe'.

<sup>64</sup>Ee to kupkup a mataneah po rara, pare hi poë pan, "Poka' oon voh ah, eteh to töa a oah?" <sup>65</sup>Pare pah soe ee pa ma soe hat to vöknah e ne pe'.

**Ee To Vate' E Ieesu' Po Vahutët***Matiu 26:59-66, me Mak 14:55-64, me Jon 18:19-24*

<sup>66</sup>Pa pöstakah rakah no a ma Kum Te' Susunön po Jiu' to vakum ee. Ee o te' varih, o te' susunön èsès he', me o te' vavaasis to nat ne o Vavaasis pe Mosës, me a ma meh te' susunön po Jiu' to vatötönun, pare me e Ieesu' manuh po vakum pee. <sup>67</sup>Kee hi poë pan, "Soe ka möm ah, eën kuru e Kristo, oh?"

Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "Eö' se keh soe ka neöm, eöm hikta se vaman nem neo'. <sup>68</sup>Kö' se keh hi a neöm ta hi, eöm hikta onöt nem a piun a hi peö'. <sup>69</sup>Ivëhkëk, kuru me amot eö' e Koa' Te' Pa Napan Kurus se iho' no' pa papmatö pe Sosoenën A Kikis Vi."

<sup>70</sup>Ivëh ke'e kurus, hi poë pan, "Eën e Koa' pe Sosoenën, ha?"

Ke Ieesu' piun raoe, pare' soe pan, "Eöm to soe koman em. Eö' kuru, ivëh."

<sup>71</sup> Kee soe ee pan, “Ea to hikta iu pënton no ta ma meh soe to tane' po upöm te' pa vateen eah pa hat. E' a ma soe koman pe' ivarih na to pënton moaan voh ee to antoen e ne pa vateen eah pa hat.”

**E Ieesu' To Sun Po Vahutët Matan E Ponsius Paëlat**  
*Matiu 27:1-2; 27:11-14, me Mak 15:1-5, me Jon 18:28-38*

**23** <sup>1</sup> Ko Kum Te' Susunön po Jiu' poë varih to me ee pe Ieesu' manuh pe Ponsius Paëlat. <sup>2</sup> Pare taneo ee pa vate' e Ieesu' po vahutët. Ee to soe pan, “Emöm to taum a te' vëh to me vapiun a napan pemöm. Me e' to soepip a möm pa he' a takis moni' manih pe Sisa', pare' sosoe non sih pan, e'e' e Mesaëa' se tavus en, e' a te' Sunön.

<sup>3</sup> Ke Paëlat hi e Ieesu' pan, “Eën e sunön po Jiu', ha?”

Ke Ieesu' piun a soe pe Paëlat, pare' soe pan, “Eën koman to soe va nën.”

<sup>4</sup> Ke Paëlat soe ke ro te' susunön ësës he', me a napan pan, “Eö' to hikta taum ta pah hat manih pa te' vëh.”

<sup>5</sup> Ivëhkëk, ee to soe vakis ee ma' pan, “E' to he'he' soe non pa vaheve a napan varih pa muhin va Jiutia', pan ee se pënton varo a kaman va Room. E' to taneo voh ma' pa muhin va Galili' ko öök ma' manih. E' to kunkuin o kokoman pa ma napan po vavaasis pe', kee heve ko pënton varo a kaman.”

**E Ieesu' To Te' Po Vahutët Matan E Hëërot**

<sup>6</sup> E Paëlat to pënton a tah va'ih, pare' hi raoe pan, “A te' va'ih e' a te' va Galili', ha?” <sup>7</sup> A napan to soe pan, e Ieesu' a te' va Galili', pa ö oeh ne Hëërot to matop non. Ivëh, ke Paëlat vanö en pe Ieesu' manuh pe Hëërot, suk e Hëërot me to te' non manih Jerusalëm.

<sup>8</sup> E Hëërot to ep in e Ieesu' ko pah vaeö rakah en. Suk e' to pënton voh non sih a ma soe va pe' manih po upöm te'. Ivëh, ke' iu ep voh non e Ieesu' se nok ta pah tah vatoksean ke' ep pa mataneah. <sup>9</sup> Ivëh, ke Hëërot hi en pe Ieesu' pa ma hi peo, ivëhkëk, e'e' to hikta piun ta pah hi pe Hëërot. <sup>10</sup> Ko te' susunön ësës he', me ro te' vavaasis to nat ne o Vavaasis pe Mosës to huk vatët ee ma', pare vate' vakis ee pe Ieesu' po vahutët. <sup>11</sup> E Hëërot me a ma nap vëvënsun pe' to pah kö ee pe Ieesu', pare soe vavahat ee pe'. Ko kon o ohop o pöh vih, pare ohop e Ieesu' ko vanö hah ee pe' manuh pe Paëlat. <sup>12</sup> Moaan voh e Hëërot pen e Paëlat to vakihat ne, ivëhkëk, po poen pamëh ee pon to tavus ee a poa vakamö'.

**E Paëlat To Soe A Ö Nee Se Ni E Ieesu' Pa Kuruse**  
*Matiu 27:15-26, me Mak 15:6-15, me Jon 18:38-40; 19:1-16*

<sup>13</sup> Ke Paëlat vaoe o te' susunön ësës he', me ra nap susunön, me a ma napan, kee vatönun ma'. <sup>14</sup> Ke' soe ke raoe pan, “Eöm to me ma'

a te' vëh manih peö', paröm soe ka neo' pan, e' to vapiun a taate' pa napan. Kö' ihi no' eah a ma soe poë varih pa matëeneöm. Eö' to hikta taum ta pah hat manih pa te' vëh pa ma tah varih nöm to vate' suk eah po vahutët. <sup>15</sup>E Hëërot me to hikta taum ta pah hat manih pe', ivëh, ne' to vahah tane' ma' poan manih pea. A te' va'ih to hikta nok ta pah hat ne' se mët suk. <sup>16</sup>Ivëh kö' se rëp eah, parö' vahah eo' pe'." <sup>17</sup>Manih koman a ma kirismas kurus po Pasova' a taate' to soe non pan, e Paëlat se vatvus hah a pah te' këh a nohnoh ke' hah manuh pa napan.

<sup>18</sup>Ivëh ka napan kurus rakah pët taoa, pare soe ma' pan, "Ip vamët a te' manem, ko vahah ma' e Barabas manih pemöm." <sup>19</sup>E Barabas to taneo voh o vapus me a kaman manih Jerusalëm, pare' ip vamët voh a te'. Ivëh, kee vanö poë pa nohnoh. <sup>20</sup>E Paëlat to iu vahah vavih e non pe Ieesu', ivëh, ke' hi a napan. <sup>21</sup>Ivëhkëk, a napan to pët taoa pare soe ma' pan, "Ni öm eah pa kuruse! Ni öm eah pa kuruse!"

<sup>22</sup>Ke Paëlat vakön hi en pee pan, "Suk ataeah, a hat taeah ne' to nok?" Eö' to hikta taum ta pah hat manih pe' to onöt non a ö na se ip vamët suk eah. Ivëh, kö' se rëp eah, parö' vahah nös eah."

<sup>23</sup>Ivëhkëk, ee to taoa suntan rakah ee pan, e Paëlat se ni e Ieesu' pa kuruse. A soe kikis pee to vöknah en po kokoman pe Paëlat. <sup>24</sup>Ivëh, ke Paëlat vatet en pa soe pa napan, pa ni e Ieesu' pa kuruse. <sup>25</sup>E Paëlat to vahah en pe Barabas a te' to nö voh pa nohnoh, suk e' a te' ipip te', me e' to taneo voh o vapus. E Paëlat to vatet en po iu pa napan, ivëh, ke' varakah ke na e Ieesu' manuh pa koreera nap vëvënsun pe' pan, ee se ip vamët poë.

### Ee To Ni Ee Pe Ieesu' Pa Kuruse

*Matiu 27:32-44, me Mak 15:21-32, me Jon 19:17-27*

<sup>26</sup>Ka nap vëvënsun meeme nö ne e Ieesu' ko ep in e Saëmon a te' va Saërimi' to vovos nö non Jerusalëm, to tane' ma' muhin. Ka nap vëvënsun ta' vakis e Saëmon pan, e' se vatok a kuruse pe Ieesu' ko suksuk nö me non poan.

<sup>27</sup>Ka napan me ro köövo o pöh peo to vavetet nö ne e Ieesu' pa ö vöh nee se ni poë. Ee to tamak ko okook ne poë. <sup>28</sup>Ivëhkëk, e Ieesu' to nat e non pan a vöön va Jerusalëm se hat amot en. Ivëh, ke' tarih hah ma', ko soe ke raeo pan, "Eöm o köövo va Jerusalëm, eöm se nat nem okook varoe a nem neo', e' to vih non peöm se ook hah ëm me a ma koa' peöm. <sup>29</sup>Suk, amot o poen se tavus ma' no a napan se soe pan, 'O köövo vavavihi me o köövo varih to hikta vasisi' ne o koa', e'e se vaeö rakah, suk ee ro hikto koa'!" <sup>30</sup>Manih po poen pamëh, 'Nee se soe ke ra ma tope apapuh, "Eöm se tatahoe töön ma' möm", me a ma tope sosone', "Eöm se kopös a möm!" Kemöm mët vëhö' këh a ma punis



varih.’ <sup>31</sup>Kuru nee to nok ee pa taate' vëh manih po naon to te' non o hunun, ivëh, kee se nok po' ataeah manih po naon to rak en?”<sup>p</sup>

<sup>32</sup>A nap vëvënsun to me ee ma' pa poa te' hëkhëk to ip va'peh me e Ieesu'. <sup>33</sup>Ee to tavus ee pa tope nee to popoka' ne a ö to matan va non manih po Kaho' In A Te' Mët, pare ni ee pe Ieesu' nën. Pare ni pet me ee pa poa te' kakaveo pa ö pamëh. A paeh pa papmatö, ka meh pa papkiruk pe Ieesu'. <sup>34</sup>Ke Ieesu' soe pan, “Tamön, ihan anoe a ma hat pee, suk ee to hikta nat ne pataeah nee to nonok ne.” Ka nap vëvënsun vi a saatu' to ko ut ne peteh ivëh, se kon a ma papaeh va pa ma ohop pe Ieesu'.

<sup>35</sup>Ka ma nap vavaaköm me o te' susunön to sun ne, pare ut ne ko vavövöne' ne e Ieesu' pan, “E' to va'aus voh a ma upöm te', e' se keh te' man e non pan, e' e Kristo, a Te' ne Sosoenën to vate' ma', a, e' se va'aus hah ea ko kunah këh ma' a kuruse.”

<sup>36</sup>A nap vëvënsun me to vavövöne' e ne pe Ieesu' pa ö nee to nö vatët manih pe', pare he' poë o voaën voen vöknah. <sup>37</sup>Pare soe vamanih pan, “Eën se keh te' vamaman e nom pan, eën e sunön po Jiu', a, eën se va'aus hah eo.” <sup>38</sup>O kiun to te' no ma' pasun a kuruse to soe va non manih pan, “IVA'IH A TE' SUNÖN PO JIU'!”

<sup>39</sup>A paeh va pa poa te' kakaveo poë varih to vavövöne' me ne pe Ieesu', pare' soe pan, “Eën kov e Kristo, a te' ne Sosoenën to vate' ma', ha? Havoh këh va'aus hah eo, me emöm.”

<sup>40</sup>Ivëhkëk, a meh pe' to pënton a soe va'ih, pare' sirö' poan ko soe pan, “Te' o kamis pën vamanih pa ö ne Ieesu' to te' va in o kamis. Eën hikta naöp nom e Sosoenën, ha? <sup>41</sup>E' to te' vih e non pa ö nee se ip vamët a ra po', suk a ma taate' hat pea. Ivëhkëk, a te' va'ih to hikta nok voh ta pah hat.” <sup>42</sup>Ka te' pamëh soe ke Ieesu' pan, “Ieesu', koman a no ma' neo' ah, pa ö sën tavus e Sunön pa Matop Vih va pa Vöön va Kin!”

<sup>43</sup>Ke Ieesu' soe ke poan pan, “Eö' to soe vaman rakah ka oah, kuru eën se te' va'peh me e nom peö' manuh pa Vöön va Kin.”

### E Ieesu' To Mët En

*Matiu 27:45-56, me Mak 15:33-41, me Jon 19:28-30*

<sup>44-45</sup>Pa topnin potan, pa 12 kirök no a popoen to kopös avoes en pa muhin, pare' nö ko hik pa 3 kirök pa matanpoen Ko rara apuh vëh to han non manih pa Iuun Hinhin Apuh tasi topnin en pa poa tan. <sup>46</sup>Ke Ieesu' pa tötö suntan en ko soe pan, “Tamön, eö' to vaho' nös o to'to' peö' manem pa koreomah.” E' to soe vahik va ko nën, ko mët en.

<sup>47</sup>E susun pa nap vëvënsun to ep in a tah va'ih, pare' kë rakah en pa ehnan e Sosoenën ko soe pan, “Pöh man rakah, a pop pa te' vëh to para' totoopin.”

---

<sup>p</sup> 23.31 A ma tah varih se keh tanok ee manih peö', o naon va po to'to', ataeah po' se tanok manih peöm o naon vëh to rak ee.

<sup>48</sup>Ka nap vavaaköm ep in a ma tah varih to tanok manih pe Ieesu', ko tamak suntan rakah pare vos ee vöön. <sup>49</sup>Ka ma vakamö' me a ma köövo varih to vatet tane' voh ma' e Ieesu' manuh Galili' to sun varo e ne ma', pare ep e ne na pa ma tah to tanok manih pe Ieesu'.

**Ee To Vaho' A Sionin E Ieesu' Koman A Top Vös**  
*Matiu 27:57-61, me Mak 15:42-47, me Jon 19:38-42*

<sup>50-51</sup>E Jeosëp a te' va Arimatia' no a pop pe' to vih. E' voh a meh te' to te' hop non po Kum Te' Susunön po Jiu'. E' to hikta vapöh kokoman me voh non o upöm, pan ee se ip e Ieesu', pare' anoeh voh non a Matop Vih pe Sosoenën. <sup>52</sup>E Jeosëp to nö manuh pe Paëlat ko hin poan pan e' se herep a sionin e Ieesu' këh a kuruse. Ke' vaonöt ken pe'. <sup>53</sup>Ivëh, ke' herep en pa sionin e Ieesu' ko pöm vavih en pa sionineah po rara kakaare, pare' te' en manuh pa top vös nee to hikta vaho' moaan voh ta meh te' pa top vös pamëh. <sup>54</sup>O poen pamëh e' o Vatönim, e' o Poen Vamatop in o Poen Apaapo to taneo en.

<sup>55</sup>Ko köövo varih to vatet tane' voh ma' e Ieesu' manuh Galili', to pët nö me ee pe Jeosëp manuh pa top vös ko ep e ne pa ö ne' to vaho' e Ieesu'. <sup>56</sup>Ee to ep vahik ee, pa ö ne' to vaho' a sionin e Ieesu', ko vos hah ee vöön, pare vamatop ee pa ma tah avoavuh vih marën a uh a sionin e Ieesu'. Ee to vanot ne po Poen Apaapo vamanih pa ö no Vavaasis pe Mosës to soe va non.

**E Ieesu' To Sun Hah En**  
*Matiu 28:1-10, me Mak 16:1-8, me Jon 20:1-10*

**24** <sup>1</sup>Ka manih po poen vamomoaan in o nënkikiu, pa pöstakah rakah no köövo to nö po vapeepe to te' non pa top vös. Ee to te' nö ne a ma vanom ovoavuh vih varih nee to vamatop voh. <sup>2</sup>Pare taum ee pa vös nee to vahuk këh ee po hopa' in o vapeepe. <sup>3</sup>Pare ho ee, ivëhkëk, ee to hikta ep in a sionin e Sunön Ieesu'. <sup>4</sup>Ee to sun ko kokoman vörep e ne pa tah pamëh, to nun rakah ee, pare ep in a poa te' to sun vatët ne, a ma ohop pee pon to kötköt rakah e ne ma'. <sup>5</sup>A kën köövo to naöp vörep ko ves e ne po oeh. Ivëhkëk, a poa te' poë varih to soe ke raeo pan, “Suk ataeah, köm vavaiu vah e nem pa te' to te' to'to' e non manih pa ö te'te' pa nap mët? <sup>6</sup>E' to hikta te' non manih, e' to sun hah en. Eöm se koman hah na a soe va'ih ne' to he' voh a neöm pa ö ne' to te' voh non ma' Galili'. <sup>7</sup>E' to soe voh ka neöm pan, ‘Ee se he' e Koa' Te' Pa Napan Kurus manih pa koreera nap hat kee ni poë pa kuruse, ko vakön poen ne' se to' ko sun hah en.’ ”

<sup>8</sup>Ko köövo nat hah po' ee pa soe vëh ne Ieesu' to soe voh ke raeo. <sup>9-10</sup>A ma köövo poë varih to hah tane' ma' po vapeepe, ivariih, e Maria' va Makdala', ke Joanan, ke Maria' sinan e Jëmïis. A ma meh köövo to te'

va'peh me voh ne raeo to vahutët ke ra havun me a paeh me a ma meh aposol a ma tah kurus varih to tanok. <sup>11</sup>Ivëhkëk, o aposol pe Ieesu' to koman ne pan, o köövo to vavaakö e ne, ivëh, kee hikta vaman ne a soe pee. <sup>12</sup>Ivëhkëk, e Pita' to vavaveo rakah en manuh po vapeepe, pare' ko ves hop na ko ep in a ma rara varoe to pet ne. E Pita' to hah en iuun, ko pah kokoman vörep e non pa tah vëh to tanok.

**A Poa Te' To Ep In E Ieesu' Pa Hanan Va Ĕmeus**  
*Mak 16:12-13*

<sup>13</sup>Ka manih po poen avoe' pamëh a poa te' va pee to nönö ne pa si' vöön nee to poka' ne Ĕmeus. A hanan pamëh to tane' non Jerusalëm, ko vos non Ĕmeus to varo va non manih pa havun me a paeh kiromita'. <sup>14</sup>Ee pon to nönö nö ne, pare vavahutët suk nö ne a ma tah kurus varih to tanok. <sup>15</sup>Ee pon to vahihi nö ne, ke Ieesu' nö ma', ko nönö nö me e non pee pon. <sup>16</sup>Ee to nönö nö e ne, ivëhkëk, ee to hikta nat ne e' eteh, suk e Sosoenën to vapopoen e non pa matëere, kee hikta inan ne poë. <sup>17</sup>Ke Ieesu' hi raeo pon, “Eöm vavahutët nö nem ataeah no man?” E' to soe vamanih kee sun ee, no kokoman pee to punis, kee ep vatamak e ne. <sup>18</sup>A paeh va pee pon a ëhnaneah e Kliopas to piun a soe pe', ko hi poan pan, “Eën varoe rakah kuru a pah te' va Jerusalëm to hikta nat nom pa ma tah varih to tavus pa ma poen varih to oah, ha?”

<sup>19</sup>E Kliopas to soe va nën ke Ieesu' hi raeo pan, “A ma taneah poë varih?” Kee to piun poë, pare soe pan, “A ma tah varih to tavus manih pe Ieesu' va Nasarët. E' a te' vanënën soe pamëh ne Sosoenën to vaonöt voh poan pan e' se öt a kiu va pa te' vanënën soe, me a ma tah kurus ne' to nonok non. Ivëh, ka napan to nat ne poë ko ep ne pe' to te' me non o kikus va pa nok a ma tah kurus. <sup>20</sup>Ko te' susunön ësës he', me ro te' susunön pea o Jiu' to vate' poë pa koren a kaman, pan e' se mët. Ka kaman vaonöt in a ö nee se ni poë pa kuruse. <sup>21</sup>Moaan voh emöm to vaman nem pan, e' kuru a te' vëh ne Sosoenën to vate' voh ma' se hehe a napan va Israël. Kuru e' o vakön poen pa ö no a tah pamëh to tavus. <sup>22</sup>A meh tah me, vu pa pöstakah no köövo va po vakum pemöm to vatoksean a möm pa ö ne to nö pa ep pa top vös. <sup>23</sup>Pare hikta ep in a sionin e Ieesu', pare hah ma' ko soe vamanih pan, ‘Eöm to ep ma' o ankerö' pe Sosoenën, kee soe ka möm pan, e Ieesu' to te' to'to' e non.’ <sup>24</sup>Ka ma upöm te' va po vakum pemöm nö ee manuh pa top vös, pare ep va ee ma' manih pa ö no köövo to soe ava. Ivëhkëk, ee to hikta ep in a sionin e Ieesu'.”

<sup>25</sup>Ke Ieesu' soe ke raeo pan, “Eöm pom to hikta maaka voh nem pa soe no te' vanënën soe to soe voh. A komëneöm to ponki' avoe' e non. <sup>26</sup>E' te' vah va non nih? Eöm pom to hikta nat pö' nem pa ö ne Kristo se te' o kamis po vamomoan, ka amot e Sosoenën se kunkuin tane' hah poan pa nap mët, ko kë a ëhnaneah manuh pa vöön va kin.” <sup>27</sup>Ke Ieesu' vamaaka

ken pee pa ma soe to te' suk koman hah e non pe', taneo no ma' po Vavaasis pe Mosës, me o Vavaasis po Te' Vanënën Soe.

<sup>28</sup>Kee öök vatët ee ma' pa vöön va'ih nee to nönö ne pon, ke Ieesu' nok va manih pan, e' to iu oah e non. <sup>29</sup>Ivëhkëk, ee pon to soepip ee pe Ieesu', ko soe pan, "Eën se te' va'peh me a no nös möm. A potan to kunah en, ka si' ö hat ke' poen en." Ivëh, ke Ieesu' vos en vöön, ko te' va'peh me e non pee iuun. <sup>30</sup>Kee iho' ee to ëën, ke Ieesu' kon a taëën, pare' soe vavihvih ke na e Sosoenën ko kökök ko he' rae se ëën. <sup>31</sup>E' to nok va nën ka poa matëëre maaka rakah, kee inan po' poë e' e Ieesu', ke' pah ro këh en pee. <sup>32</sup>Kee vavaasoe koman e ne pan, "Ea to vavarion nö vu no ma' hanan, ke' he' en pea pa ma soe, pare' vatvus rakah ken pea pa pusun in a soe va po Puk Vapenpen. Ivëh, ka ma kupu pea pah vaeö suntan rakah ee."

<sup>33</sup>Varu' vakomanih ee pon to sun ko nö hah ee manuh Jerusalëm. Pare taum ee po havun me a pae h vamomhë, me a ma vakamö' pee, kee te' tönun e ne. <sup>34</sup>Kee soe ke rae pan, "Pöh man rakah, e Sunön Ieesu' to sun hah en, e' to tavus en pe Saëmon." <sup>35</sup>Ivëh, kee vamaaka ke pa ma meh pee pa ma tah kurus to tavus ma' manuh hanan. Ee to soe pan, "E Ieesu' to kökök a taëën kemöm inan eah."

**E Ieesu' To Tavus O Vamomhë Pe'**  
*Matiu 28:16-20, me Mak 16:14-18, me Jon 20:19-23*

<sup>36</sup>O vamomhë to vaiihi suk avoe' e ne pa ma tah poë varih ke Ieesu' koman to nö ma', pare' sun topnin e non pee. Pare' soe ke rae pan, "A komëneöm se te' moomo non."

<sup>37</sup>Ivëhkëk, e'e to töhkak ko naöp rakah ee, ko koman ne pan, e' a apen a te' to mët voh, ivëh nee to ep in. <sup>38</sup>Ke Ieesu' soe ke rae pan, "Suk ataeah, köm töhkak ka komëneöm ponki'?" <sup>39</sup>Ep koman öm pa koreneo' me a moneo' va'ih. Vaket öm manih peö' paröm nat. A apen a te' to mët voh to hikta te' me non to sionin me to soa' vamanih pa ö nöm to ep va ka nem neo'."

<sup>40</sup>E' to soe vamanih pare' vataare en pa koren me a moneah manih pee. <sup>41</sup>Ee to pah vaeö suntan rakah ee pa ö nee to ep in e Ieesu', ivëhkëk, e'e to hikta vaman avoe' ne. Ee to pah kokoman vörep e ne, ke Ieesu' hi rae pan, "Eöm to te' me pö' e nem ta ma taëën to pet non, ha?" <sup>42</sup>Kee he' ee pe' pa ö iian makah. <sup>43</sup>Ke Ieesu' öt a ö iian makah ko ëën en, ee he ep ne.

<sup>44</sup>Ke' soe ke rae pan, "Moaan voh eö' to te' va'peh me voh a no' neöm ko soe voh keo' peöm. A ma tah kurus nee to kiun suk voh a neo' manih po Vavaasis pe Mosës me manih po puk Vavaasis po Te' Vanënën Soe me manih pa ma Vaëhëh, a ma tah kurus poë varih se tavus vaman rakah ee."

<sup>45</sup>Ke' vöhio' ko vamaaka ken pee pa pusun in a soe pe Sosoenën to kiun non manih po Puk Vapenpen. <sup>46</sup>Pare' soe ke rae pan, "O Puk

Vapenpen to soe va non manih pan, E Kristo se te' o kamis ko vakön poen ne' se to' tane' hah pa nap mët. <sup>47</sup>Ka manih po ëhnan pamëh o vavaasis va pa taate' panih no a napan varih po oeh kurus se vatet, ke Sosoenën se ihan anoe a ma hat pee. Eöm se taneo o vavaasis pamëh manih Jerusalëm. <sup>48</sup>Paröm vatvus rakah a ma tah vamanih pa ö nöm to ep vavoh. <sup>49</sup>Eö' koman se vanö ma' manih peöm a Tuvuh Vasio', moaan voh ne Tamön to soe vaman voh. Ivëhkëk, eöm se te' anoeh rakah nem pa vöön vëh ke' onöt a ö no o kakis va manuh pa vöön va kin se nö ma' manih peöm.”

**E Sosoenën To Me Hah E Ieesu' Manuh Pa Vöön va Kin**

*Mak 16:19-20, me Aposol 1:9-12*

<sup>50</sup>Ke Ieesu' me en pa ma vamomhë pe' manuh sinten Bëtani', pare' kë a koreneah ko tapui raoe. <sup>51</sup>E Ieesu' to tatapui non raoe, e Sosoenën he me peah en pe' manuh pa vöön va kin. <sup>52</sup>Kee vaeö rakah ko kë ee pa ëhnaneah ko vos hah ee manuh Jerusalëm. <sup>53</sup>Pa ma poen kurus rakah nee to te' va'peh ne pa Iuun Hinhin Apuh pa kë tamoaan a ëhnan e Sosoenën.